

Onsdagen den 15 maj

Kl. 10.00

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

§ 1 Justerades protokollet för den 7 innevarande månad.

§ 2 Föredrogs och hänvisades motionerna
nr 1845–1847 till finansutskottet samt
nr 1848–1851 till skatteutskottet.

§ 3 Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets betänkanden
nr 25 och 26, skatteutskottets betänkande nr 33, lagutskottets betän-
kande nr 18, näringsutskottets betänkanden nr 31–35 samt civilutskot-
tets betänkanden nr 25–28.

§ 4 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen nr 82.

§ 5 Anslag till regional utveckling m. m.

Föredrogs inrikesutskottets betänkande nr 7 i anledning av Kungl.
Maj:ts i propositionen 1974:1 gjorda framställningar om anslag till
regional utveckling m. m. jämte motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1974:1 bilaga 13 (arbetsmarknads-
departementet) under avsnitten E Regional utveckling punkterna E 1 och
E 2 (s. 177–188) samt Fonden för låneunderstöd, punkten V:9 (s.
196–197) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de ändringar av grunderna för regionalpolitiskt stöd som
förordats i propositionen att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1974,

2. till Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet för budgetåret
1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 188 419 000 kronor,

3. till Särskilda stödåtgärder i glesbygdér för budgetåret 1974/75
anvisa ett reservationsanslag av 25 000 000 kronor,

4. medge att statsgaranti för lån i lokaliseringssyfte till rörelsekapital
beviljades intill ett belopp av 25 000 000 kronor under budgetåret
1974/75,

5. till Regionalpolitiskt stöd: Lokaliseringslån för budgetåret 1974/75
anvisa ett investeringsanslag av 265 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna
1974:89 av herr Björk i Gävle m. fl. (c),

1974:135 av herr Jonasson (c),

1974:181 av herr Ekinge (fp),

Nr 81

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

1974:183 av herr Westberg i Ljusdal (fp),

1974:250 av herr Boo m. fl. (c, m, fp),

1974:341 av herr Lindberg m. fl. (s),

1974:556 av herr Andersson i Örebro m. fl. (fp),

1974:557 av herr Blomkvist m. fl. (s),

1974:558 av herr Bohman m. fl. (m) vari i yrkandet 2 hemställts att riksdagen skulle avslå Kungl. Maj:ts förslag att företag som erhöll utbildnings- eller lokaliseringsstöd skulle reservera minst 40 procent av antalet arbetsplatser till vardera könet,

1974:565 av fru Hörnlund m. fl. (s), såvitt nu var i fråga,

1974:568 av herr Larsson i Öskevik m. fl. (c),

1974:572 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl. (c, m, fp) vari hemställts att riksdagen skulle ge Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts beträffande fastställande av gränsen för inre stödområdet,

1974:575 av herrar Rämgård (c) och Stjernström (c),

1974:576 av herr Rämgård m. fl. (c, fp),

1974:880 av herr Fredriksson (s),

1974:882 av herr Granstedt m. fl. (c),

1974:883 av herrar Gustafsson i Byske (c) och Johansson i Holmgården (c),

1974:888 av herr Hjorth m. fl. (s),

1974:890 av herrar Jonsson i Mora (fp) och Turesson (m),

1974:891 av herr Karlsson i Malung m. fl. (s),

1974:893 av herrar Nilsson i Visby (s) och Gustafsson i Stenkyrka (c),

1974:894 av fru Normark m. fl. (s),

1974:899 av herr Westberg i Hofors m. fl. (s),

1974:1138 av herr Blomkvist m. fl. (s),

1974:1140 av herr Danell m. fl. (m),

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

1974:1142 av herr Fällidin m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen skulle

1. i princip uttala att regionalpolitiken borde inriktas på decentralisering av bebyggelse och näringsliv enligt i motionen angivna grunder,

2. godkänna att den fortsatta planeringen av den regionala strukturen och därmed följande resurs- och funktionsfördelning i länen baserades på en regionalpolitisk funktionsbestämning av orterna enligt i motionen angivna grunder och att denna planering, i avvaktan på en länsdemokrati-reform, skulle handhas av länsstyrelserna i samarbete med kommuner och landsting,

3. uttala att länsplanering 1974 och den regionala trafikplaneringen borde inriktas på decentralisering av bebyggelse och näringsliv,

4. besluta vidga medelsramen för det regionalpolitiska stödet för femårsperioden 1973/74—1977/78, så att under perioden utöver outnyttjat utrymme från tidigare treårsperiod fick beviljas lokaliseringsbidrag/avskrivningslån, lokaliseringslån, utbildningsstöd och sysselsättningsstöd med 3 500 000 000 kronor, med den huvudsakliga fördelning som angivits i motionen,

5. ge Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts beträffande glesbygdsfrågorna, avseende särskilt

a) att den regionalpolitiska stödverksamheten borde användas i ökad utsträckning för att främja näringslivets tillväxt i glesbygderna,

b) att arbetet för statliga servicegarantier till nödvändiga sekundära serviceorter borde påskyndas,

6. uttala som riktlinje för myndigheterna och den regionala utvecklingsplaneringen angelägenheten av att samhällets bas- och serviceorganisation och särskilt kommunikationssystemet formades för ett mer decentraliserat samhälle,

1974:1147 av herr Nordgren (m),

1974:1148 av herr Nordgren m. fl. (m),

1974:1151 av herrar Sellgren (fp) och Nordin (c),

1974:1152 av herrar Stjernström (c) och Gustafsson i Byske (c),

1974:1156 av herr Åkerlind m. fl. (m),

1974:1538 av herrar Andersson i Nybro (c) och Fransson (c),

1974:1539 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl. (c, fp),

1974:1545 av herr Fällidin m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om föranstaltande av en utvärdering av hur olika politiska åtgärder påverkat den regionala utvecklingen, att läggas till grund för en kommande parlamentarisk utredning om regionalpolitiken,

1974:1546 av herr Fällidin m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen skulle
1. hos Kungl. Maj:t begära skyndsamt prövning av och förslag till

utveckling av företagarföreningarna eller andra organ till regionala lokaliseringpolitiska instrument med bl. a. uppsökande uppgifter för etablering av nya företag i regionalpolitiskt viktiga områden,

2. besluta att lokaliseringsslån skulle kunna utgå med högst två tredjedelar av kostnaderna för marknadsintroduktion enligt godkänd plan på sätt som förordats i motionen samt hos Kungl. Maj:t anhålla om utfärdande av härför erforderliga tillämpningsföreskrifter,

3. besluta att förstärkt sysselsättningsstöd med 7 000 kronor under vart och ett av de två första åren, 5 000 kronor under tredje året, 3 000 kronor under fjärde året och 2 000 kronor under femte året skulle kunna medges i delar av inre stödområdet med svagt näringsliv i enlighet med vad som i motionen anförts samt hos Kungl. Maj:t anhålla om utfärdande av härför erforderliga tillämpningsföreskrifter,

4. ge Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts beträffande sysselsättningsstöd till turistföretag,

5. ge Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts beträffande företagens möjlighet att placera den könsbundna arbetskraften på andra uppgifter än sådana som skapats genom det lokala lokaliseringpolitiska stödet samt angelägenheten av att ta hänsyn till den regionala arbetsmarknaden,

6. till Regionalpolitiskt stöd: Bidragverksamhet för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 260 000 000 kronor, varav 125 miljoner kronor till lokaliseringsbidrag, 90 miljoner kronor till lokaliseringsutbildningsstöd och 40 miljoner kronor till sysselsättningsstöd,

7. på kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd till Regionalpolitiskt stöd: Lokaliseringsslån för budgetåret 1974/75 anvisa ett investeringsanslag av 300 000 000 kronor,

1974:1551 av herr Helén m. fl. (fp) vari hemställt

A. att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde

1. att arbetet med den av 1972 års riksdag begärda servicegarantin för mindre orter påskyndades och att förslag snarast förelades riksdagen,

2. att företag inom service- och turistnäringen jämfördes med andra företag som mottagare av regionalpolitiskt stöd,

3. att initialkostnader för marknadsföring inräknades i det underlag på vilket statligt lokaliseringsstöd beräknades,

B. att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts beträffande utvidgat sysselsättningsstöd,

1974:1553 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari under yrkandet 2 föreslagits att riksdagen beslutade att hos regeringen hemställa om förslag till lag om regionalpolitisk styrning av alla företagsetableringar,

1974:1562 av fru Jonäng m. fl. (c),

1974:1563 av herr Mattsson i Skee m. fl. (c, fp),

1974:1564 av herr Nordgren m. fl. (m),

1974:1565 av herr Nordgren m. fl. (m) samt

1974:1575 av herr Ångström (fp).

Utskottet hemställde

1. beträffande regionalpolitikens allmänna inriktning att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1142, yrkandena 1, 2, 3 och 6,

2. beträffande utvärdering av regionalpolitiken att motionen 1974:1545 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

3. beträffande stödområdena som styrinstrument att riksdagen skulle avslå motionen 1974:568,

4. beträffande allmänna stödområdets omfattning att riksdagen skulle avslå motionerna 1974:89, 1974:183, yrkandet 1, 1974:250, 1974:880, 1974:882, yrkandet 1, 1974:888, 1974:899, 1974:1147, 1974:1156 och 1974:1563,

5. beträffande inre stödområdets omfattning att riksdagen skulle avslå motionerna 1974:135, 1974:572, 1974:576, 1974:893 och 1974:1151,

6. beträffande sysselsättningsstöd till företag utanför inre stödområdet att riksdagen i anledning av motionerna 1974:572 och 1974:1551, yrkandet B, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

7. beträffande klassificering av Storuman som regionalt centrum att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1575,

8. beträffande regionalpolitiska insatser i Gävleborgs län m. m. att motionerna 1974:183, yrkandet 2, och 1974:1562 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

9. beträffande sysselsättningsplan för delar av Kopparbergs län att motionen 1974:891 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

10. beträffande regionalpolitiska insatser i Skaraborgs län att motionerna 1974:557 och 1974:1138 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

11. beträffande regionalpolitiska insatser i Södermanlands län att motionen 1974:181 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

12. beträffande statlig verksamhet i Stockholms läns ytterområden att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1140,

13. beträffande regionalpolitisk styrning av alla företagsetableringar att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1553, yrkandet 2,

14. beträffande förslag till styrmedel för att begränsa expansionen i primära centra att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1538, yrkandet 1,

15. beträffande användningen av investeringsfonder i regionalpolitiskt syfte att motionen 1974:1148 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

16. beträffande stöd till marknadsföringsåtgärder att riksdagen i anledning av motionerna 1974:1546, yrkandet 2, och 1974:1551, yrkandet A 3, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

17. beträffande förstärkt sysselsättningsstöd att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1546, yrkandet 3,

18. beträffande utredning om differentierade lokaliseringsbidrag att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1538, yrkandet 2,

Nr 81

Onsdagen den
15 maj 1974.

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

19. beträffande sysselsättningsstöd till turistföretag att riksdagen i anledning av motionerna 1974:1546, yrkandet 4, och 1974:1551, yrkandet A 2, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

20. beträffande ändrade grunder för flyttningsstöd, m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1974:883,

21. beträffande industricentra att motionerna 1974:183, yrkandet 3, 1974:890, 1974:1539 och 1974:1564 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

22. beträffande könskvotering som villkor för regionalpolitiskt stöd, m. m. att riksdagen skulle

dels med avslag på motionen 1974:558, yrkandet 2, godkänna i propositionen förordade ändringar av grunderna för regionalpolitiskt stöd, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1974,

dels lämna motionen 1974:565, yrkandena A och B, samt motionen 1974:1546, yrkandet 5, utan åtgärd,

23. beträffande huvudmannaskapet för den regionalpolitiska stödverksamheten att riksdagen skulle avslå motionen 1974:556,

24. beträffande uppföljning och bevakning av stödärenden att motionen 1974:894 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

25. beträffande företagareföreningarnas uppgifter inom regionalpolitiken, m. m. att riksdagen i anledning av motionen 1974:1546, yrkandet 1, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

26. beträffande ramar för det regionalpolitiska stödet att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1142, yrkandet 4,

27. att riksdagen med bifall till propositionens förslag samt med avslag på motionen 1974:1546, yrkandet 6, för budgetåret 1974/75 anvisade till Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet ett förslagsanslag av 188 419 000 kronor,

28. att riksdagen med bifall till propositionens förslag samt med avslag på motionen 1974:1546, yrkandet 7, för budgetåret 1974/75 anvisade till Regionalpolitiskt stöd: Lokaliseringslån ett investeringsanslag av 265 000 000 kronor,

29. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag medgav att statsgaranti för lån i lokaliseringssyfte till rörelsekapital beviljades intill ett belopp av 25 000 000 kronor,

30. beträffande serviceförsörjningen i glesbygd att riksdagen i anledning av motionerna 1974:1142, yrkandet 5 b), och 1974:1551, yrkandet A 1, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

31. beträffande främjande av näringslivets tillväxt i glesbygder, m. m. att motionerna 1974:1142, yrkandet 5 a), och 1974:1565 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

32. beträffande glesbygdsstöd i Stockholms skärgård att motionen 1974:882, yrkandet 2, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

33. beträffande utredning om handläggningen av glesbygdsstödet till hemarbete att motionen 1974:341 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

34. beträffande ändring av grunderna för bidrag till IKS-arbeten att motionen 1974:575, yrkandet 1, inte föranledde någon riksdagens

åtgärd,

35. beträffande ålderssammansättningen bland sysselsatta i IKS-arbeten att riksdagen skulle avslå motionen 1974:575, yrkandet 2,

36. beträffande införande av statsbidrag till uppsamling av mjölk i glesbygder att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1152, yrkandet 2,

37. att riksdagen med bifall till propositionens förslag och med avslag på motionen 1974:1152, yrkandet 1, för budgetåret 1974/75 anvisade till Särskilda stödåtgärder i glesbygder ett reservationsanslag av 25 000 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande regionalpolitikens allmänna inriktning av herr Stridsman, fru Jonäng samt herrar Gustafsson i Säffle och Granstedt (samtliga c) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:1142, yrkandena 1, 2, 3 och 6, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

2. beträffande utvärdering av regionalpolitiken av herr Stridsman, fru Jonäng samt herrar Gustafsson i Säffle och Granstedt (samtliga c) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:1545 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

3. beträffande regionalpolitisk styrning av alla företagsetableringar av herr Lorentzon (vpk) som ansett att utskottet under 13 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:1553, yrkandet 2, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört,

4. beträffande förstärkt sysselsättningsstöd m. m. av herrar Eriksson i Arvika (fp) och Stridsman (c), fru Jonäng (c) samt herrar Gustafsson i Säffle (c), Jonsson i Mora (fp) och Granstedt (c) som ansett att utskottet under 17 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1974:1546, yrkandet 3, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

5. beträffande könskvotering som villkor för regionalpolitiskt stöd, m. m. av herr Nordgren (m) och fru af Ugglas (m) som ansett att utskottet under 22 bort hemställa,

att riksdagen skulle

dels med bifall till motionen 1974:558, yrkandet 2, avslå propositionens förslag, såvitt avsåg kvotering som villkor för lokaliseringsstöd,

dels i anledning av motionen 1974:558, yrkandet 2, samt propositionens förslag i övrigt som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om rekryteringsplaner m. m. i samband med beviljande av lokaliseringsstöd,

dels lämna motionerna 1974:565, yrkandena A och B, samt 1974:1546, yrkandet 5, utan åtgärd,

Nr 81

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

6. beträffande ramar för det regionalpolitiska stödet av herr Stridsman, fru Jonäng samt herrar Gustafsson i Säffle och Granstedt (samtliga c) som ansett att utskottet under 26 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:1142, yrkandet 4, bestämde att under budgetåren 1973/74–1977/78 fick, utöver outnyttjat utrymme av beslutsramar för närmast föregående treårsperiod, beviljas lokaliseringsbidrag/avskrivningslån, lokaliseringslån, utbildningsstöd och sysselsättningsstöd med sammanlagt 3 500 000 000 kronor med den huvudsakliga fördelning som angivits i motionen,

7. beträffande anslag till regionalpolitiskt stöd av herr Stridsman, fru Jonäng samt herrar Gustafsson i Säffle och Granstedt (samtliga c) som ansett att utskottet under 27 och 28 bort hemställa,

27. att riksdagen i anledning av propositionens förslag samt med bifall till motionen 1974:1546, yrkandet 6, för budgetåret 1974/75 anvisade till Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet ett förslagsanslag av 260 000 000 kronor,

28. att riksdagen i anledning av propositionens förslag samt med bifall till motionen 1974:1546, yrkandet 7, för budgetåret 1974/75 anvisade till Regionalpolitiskt stöd: Lokaliseringslån ett investeringsanslag av 300 000 000 kronor.

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden

1. beträffande regionalpolitikens uppläggning av herr Lorentzon (vpk),

2. beträffande anslag till sysselsättningsstöd av herrar Eriksson i Arvika (fp) och Jonsson i Mora (fp),

3. beträffande glesbygdsstöd i Stockholms skärgård av herr Granstedt (c).

Herr ERIKSSON i Arvika (fp):

Herr talman! Man hade kanske anledning att tro att de regionalpolitiska frågorna inte skulle få samma utrymme i årets riksdag som de haft de senaste åren. Det antagandet kunde man göra mot den bakgrunden att vi de två senaste åren har tagit såväl målsättningen som det s. k. åtgärds paketet när det gäller regionalpolitiken för den närmaste framtiden. Vi vet också allesammans att Länsplanering 1974 pågår för fullt och att materialet just i dagarna har utsänts från länsstyrelserna till kommunerna.

Men de många motionerna, sammanlagt 42 stycken, och den långa talarlistan till dagens debatt visar att regionalpolitiken av riksdagsledamöterna bedöms som en mycket viktig fråga. 1974 är sannerligen inget betydelselöst år ur regionalpolitisk synpunkt. Vi har under den tid som enkammarriksdagen har fungerat behandlat de regionalpolitiska frågorna under en period då det rått mer eller mindre lågkonjunktur. Nu är vi inne i en högkonjunktur. Inrikesutskottet har i flera betänkanden under de senaste åren anfört att det är beklagligt att vårt land inte har en tillväxt inom näringslivet, och vi har enhälligt slagit fast att det är just tillväxten,

nyetablering och utvidgning inom företagen som skulle vara lättast att lokalisera till de områden där det i första hand behövs nya arbetstillfällen. Jag tänker speciellt på stödområdet.

1974 blir alltså det första år då vi får praktisera vår regionalpolitik under en högkonjunktur. Vi kan då ställa frågan: Kommer denna regionalpolitik att bestå provet? Är våra stimulansåtgärder nog starka för att vi skall klara den regionala obalans som nu har uppstått på arbetsmarknaden? Jag vill personligen bekänna att jag är orolig för hur vi inom stödområdet skall klara det sug som uppstår i och med den starka efterfrågan på arbetskraft i vissa delar av landet samtidigt som arbetslösheten ligger nästan stilla på en hög nivå i andra delar av Sverige.

Om vi tar en titt på arbetsmarknadssiffrorna finner vi att under det det finns 1 1/2-2 lediga platser för varje arbetslös i storstadslänen och även i övriga län i södra Sverige så är det omvänt i skogslänen och mer än det; 3-4 arbetslösa på varje ledig plats. I en debatt här i kammaren för någon vecka sedan gavs det exempel på kommuner där det finns 20, ja ända upp till 30 arbetslösa på varje ledig plats.

Jag kan ta mitt eget län Värmland som exempel. Där ligger arbetslösheten nästan stilla på en mycket hög nivå, och kvinnoarbetslösheten har t. o. m. ökat sedan motsvarande månad 1973. Vi kan också av arbetskraftssiffrorna konstatera att arbetslösheten i procent av arbetskraften även på ett annat sätt ger det utslag som jag har skildrat. I storstadslänen är arbetslösheten i procent av arbetskraften 1,6, i övriga län utanför stödområdet 1,5 procent och i skogslänen 4 procent.

Samtidigt som vi gläds över förbättringen på arbetsmarknaden inger denna obalans mycket stora bekymmer. Jag upprepar att vi nu får en tid då regionalpolitiken sätts på prov i vad gäller dess förmåga att bidra till att utan en alltför kraftig flyttningsrörelse i högkonjunkturen rätta till denna obalans.

I utskottsbehandlingen har det från olika håll redovisats en helt klar vilja att uppnå praktiska och riktiga samförståndslösningar. Som jag bedömer det har vi nått resultat som kan bli till gagn för näringslivet och för dem som har sitt arbete och sin försörjning inom stödområdet. Jag hälsar personligen med tillfredsställelse att vi på så många punkter i utskottsbetänkandet har kunnat uppnå praktiskt taget fullständig enighet.

I några fall är vi från folkpartiet särskilt tacksamma för att vi har fått utskottets gehör. Det gäller det ökade stödet till marknadsföringsåtgärder. Utskottet föreslår att Kungl. Maj:t skall överlägga i vilka former man skall ge ökat stöd till marknadsföring och om möjligt komma med förslag till riksdagen nästa år.

Det gäller också sysselsättningsstöd till turistföretag. Utskottet föreslår att Kungl. Maj:t under en försöksperiod av två år efter prövning i varje särskilt fall skall kunna bevilja sysselsättningsstöd också till turistföretag i det inre stödområdet.

När det gäller glesbygdsfrågorna, som är mycket betydelsefulla inte minst i det inre stödområdet, har vi påmint om riksdagsbeslutet om servicegaranti i de mindre orterna. Vi har också enhälligt sagt att det fortsatta arbetet med servicefrågorna bör bedrivas snabbt. Från folkparti-

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

håll har vi flera gånger krävt att arbetet på den av riksdagen beslutade servicegarantin påskyndas och att konkreta förslag snarast föreläggs riksdagen. Nu har utskottet ställt sig bakom detta yrkande, och det hälsar vi med tillfredsställelse.

Ett område där det alltid stått strid i riksdagen och där det också i år väckts många motioner är frågan var stödområdesgränserna skall gå. Vi har också i år diskuterat detta mycket intensivt i utskottet. När vi nu nått enighet om problemet är jag övertygad om att det utskottet föreslår är en klok lösning.

När det gäller gränsen för det inre stödområdet har sysselsättningsstödet utan tvivel varit en stor tillgång. Vi föreslår nu en vidgad användning av detta instrument. Jag ber att få citera några meningar på s. 15 i betänkandet. Vi säger där:

”I anslutning till önskemålen i trepartimotionen 572 och folkpartimotionen 1551 vill utskottet sålunda föreslå en vidgad användning av sysselsättningsstödet. Utskottet förordar att sysselsättningsstöd skall i samband med annat lokaliseringstöd kunna utgå till företag i gränsområdet till det inre stödområdet samt på Gotland.” Vi skildrar sedan på vilket sätt detta stöd skall utgå.

Jag är angelägen om att stryka under att vi genom denna samförstånds lösning i princip tillgodoser de önskemål som framförts i en rad motioner när det gäller gränsen för det inre stödområdet. Vi flyttar inte gränsen, men vi föreslår en lösning som innebär ett vidgat sysselsättningsstöd. Genom utskottets skrivning tillgodoses i princip Gotlandsmotionen från herrar Nilsson i Visby och Gustafsson i Stenkyrka. Det gäller också motionerna av herr Sellgren m. fl. och herr Rämngård m. fl. liksom motionen av Bertil Jonasson. Jag vill tillägga att jag med den lokalkännedom jag har om de aktuella kommunerna vet vilken betydelse det kommer att ha om de får möjlighet till sysselsättningsstöd.

Gränsen för det allmänna stödområdet har tagits upp i ännu fler motioner. Utskottet har påmint om vad vi tidigare har sagt, nämligen att denna gräns inte får betraktas som någon *evig* gräns. Vi har dock gjort den bedömningen att det är lämpligt med en utvärdering i samband med det pågående länsplaneringsarbetet, och vi föreslår därför ingen gränsändring nu. Men vi har också sagt: ”Utskottet är vid detta ställningstagande medvetet om att en del kommuner omedelbart utanför gränsen till det allmänna stödområdet haft en oroande utveckling. De gångna årens erfarenheter visar dock att uppkommande behov av insatser i orter och regioner utanför det allmänna stödområdet kan tillgodoses genom punktinsatser. På det viset bör det vara möjligt att lösa de flesta problem av det slag som aktualiserats av motionerna om det allmänna stödområdet. För gränsområdet – den grå zonen – gäller dessutom riksdagsuttalandena om särskilt hänsynstagande. Utskottet vill i sammanhanget betona vikten av att vad som anförts i den frågan iakttas i den praktiska tillämpningen.”

Som kammarens ledamöter ser på TV-skärmen går det ett bälte – den grå zonen – tvärs över Sverige. Det är rätt intressant att om vi tar del av befolkningsändringarna de senaste åren, vi kan välja det allra senaste året, 1973, märker vi att det bland landsortslänen finns ett bälte av län precis

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

vid gränsen till det allmänna stödområdet – län som alltså till en del ingår i den grå zonen som inte har kunnat hålla sina befolkningstal. Där är Gävleborgs län, där är Västmanlands, Örebro och Värmlands län, som samtliga har tappat i sitt befolkningstal de senaste åren. Jag tror att man alldeles speciellt skall lägga märke till Västmanlands län, som har ett stort födelseöverskott på ungefär 1 000 personer men trots detta har minskat med 1 100 personer.

I utskottet är vi överens om att man kan klara av de här problemen genom att göra punktinsatser; jag har redan citerat utskottets skrivning i det avseendet. Jag tror att det är väldigt viktigt att vi är eniga om att på så sätt trappa ner effekten av gränsen. Eftersom arbetsmarknadsministern är närvarande är jag angelägen om att understryka att statsmakterna har försökt lösa problemet. Under de år stödverksamheten pågått har man satsat inte mindre än 532 miljoner utanför stödområdet, och av det ligger nära hälften just i den grå zonen. Speciellt har Gävleborgs, Kopparbergs och Värmlands län fått stöd. Ungefär en tredjedel av det totala stödet har satsats utanför stödområdet, men jag tror att man bör bevaka det här gränsområdet ännu kraftigare än tidigare.

På en punkt är jag litet besviken på utskottsbetänkandet, och det är i fråga om centerpartiets och folkpartiets reservation om förstärkt sysselsättningsstöd i speciellt besvärliga områden. Jag är besviken över att vi där inte har fått starkare stöd från övriga partier som är representerade i utskottet. Tidigare har jag talat om det prov som regionalpolitiken sättes på när det gäller att stimulera företagen att skapa arbetstillfällen i svårt utsatta orter och kommuner. Jag är övertygad om att åtgärden med förstärkt sysselsättningsstöd skulle vara en hjälp för orter som har det alldeles speciellt besvärligt. Vi har i betänkandet nämnt några orter som skulle tjäna som exempel och vägledning när det gäller vilka kommuner som skall väljas för ett sådant förstärkt sysselsättningsstöd. Andra talare kommer in på dessa frågor, och jag skall därför inte utveckla dem ytterligare.

Jag vill i stället till sist säga några ord om det s. k. könskvoteringsförslaget. Det innebär ju att man till beslut om beviljande av lokaliserings- och utbildningsstöd skall knyta villkoret att av de arbetsplatser som tillkommer genom stödet skall vardera könet tillförsäkras minst 40 procent.

Moderata samlingspartiet har yrkat avslag på propositionsförslaget om kvotering. Utskottsmajoriteten – och dit hör herr Jonsson i Mora och jag som representanter för folkpartiet – har klart sagt att vi har förståelse för att det kan anföras betänkligheter mot förslaget. Men vi har också sagt: ”Å andra sidan gäller det att söka utnyttja de praktiska uppslag som finns att förbättra kvinnornas situation på arbetsmarknaden. Förslaget i propositionen kan vara ett sätt att påverka utvecklingen i rätt riktning. Utskottet kan därför ansluta sig till förslaget om försöksverksamhet på det berörda området. I likhet med departementschefen förutser utskottet därvid att det kan bli nödvändigt med dispenser i tämligen stor omfattning.”

Det råder inget tvivel om att ett omtänkande är på gång när det gäller inställningen att vissa yrken skulle vara speciellt manliga och andra

speciellt kvinnliga. Men vi kommer säkert att länge ha kvar den gamla inställningen, och det kommer säkert att dröja länge innan vi får någon fullständig utjämning. Det pågår emellertid många försök som visar att det är mycket bättre med kvinnor i exempelvis rent industrijobb än vad vi har tänkt oss tidigare.

Vid ett besök i Kristianstads län var inrikesutskottet på IFÖ-verken i Bromölla och konstaterade hur utomordentligt väl den försöksverksamhet slår ut som man där bedriver. Jag kan också ta exempel från min egen hemkommun, Arvika. Två av de större företagen där, Thermiaverken och Bolinder-Munktel, har mycket god erfarenhet av kvinnor i rent industrijobb. Vid Volvogjuteriet i Arvika, med 455 anställda, har man i dag 11 procent kvinnor. De ingår i de olika skiften, och en del av dem arbetar alltså i det hårda nattskiftet på Volvogjuteriet. Jag tror att detta hade varit otänkbart för några år sedan. Men nu säger både arbetsledning och kvinnorna i flera uttalanden att det går alldeles utmärkt, och alla parter är i stort sett nöjda.

Från folkpartiets sida har vi flera gånger krävt att allt skall göras för att skapa möjligheter för de kvinnor som så vill att gå ut på arbetsmarknaden. Här föreligger nu ett konkret förslag från regeringen, och vi inom folkpartiet vill deklarerat att vi stöder detta förslag och går med på försöksverksamheten. Vi tycker att det är lovvärt att man föreslår konkreta åtgärder för att förbättra möjligheterna för kvinnan att gå ut på arbetsmarknaden. Men vi är liksom departementschefen medvetna om att det sannolikt måste bli en rätt generös dispensgivning under försöksperioden.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den enda reservation som folkpartiet står antecknat för – reservationen 4. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr STRIDSMAN (c):

Herr talman! Man kan säga att när höstriksdagen 1972 fattade sitt beslut om målsättningen för regionalpolitiken för tiden fram till 1980 var det första gången som riksdagen kunde ta ställning till ett konkret regeringsförslag i frågan. Den målsättning som regeringen hade tidigare var alltför vid och allmän i sin formulering.

Från centerns sida var vi ensamma om att före 1972 år efter år här i riksdagen ställa krav på en mera preciserad målsättning för regionalpolitiken. Vi ville inom centern att den regionalpolitiska målsättningen skulle ange befolkningsramar och riktlinjer för planeringen. Vår målsättning var regional balans i fråga om ekonomisk, social och kulturell standard.

Nu behöver vi alltså inte längre ta upp en debatt om att det saknas en preciserad målsättning för regionalpolitiken. Riksdagsbeslutet hösten 1972 gav oss en sådan.

Vi är också här i riksdagen eniga om den totalram från vilken vi skall utgå när det gäller fördelningen av de samhällsliga resurserna. Däremot kan vi i centern inte förena oss med regeringen och riksdagsmajoriteten beträffande fördelningen av resurserna och regionalpolitikens allmänna riktning.

Jag kommer i mitt anförande att begränsa mig till regionalpolitikens

allmänna inriktning och den regionala ortsstrukturen. Andra centerrepresentanter i utskottet kommer att behandla det breda fält i utskottsbetänkandet som berör regionalpolitiska stödformer, lokaliseringsstödets geografiska fördelning och glesbygdsfrågor.

Det fanns två regionalpolitiska riksplaner som alternativ till varandra när höstriksdagen 1972 fattade beslut om handlingslinjer för regionalpolitiken. Det var dels centerns riksplan som utgick från att det skulle vara möjligt att under 1970-talet bromsa upp centraliseringen, dels regeringens riksplan som var inriktad på fortsatt centralisering i ungefär samma takt som förut.

Enligt det beslut som fattades av riksdagsmajoriteten 1972 och som upprepades vid fjolårets riksdag skulle de tre storstads länen få två tredjedelar av den folkökning som fanns att fördela inom landets folkmängd. Riksdagsmajoritetens beslut 1972 och 1973 innebar att storstadskoncentrationen skulle fortgå i samma takt som på 1960-talet och att detta skulle ske i första hand på skogslänens bekostnad.

Det bästa som har hänt sedan de här centralistiska besluten fattades i riksdagen är att verkligheten är på väg att korrigera regeringens och riksdagsmajoritetens centraliseringssträvanden. Lågkonjunkturen kan vara en förklaring till de senaste årens befolkningsstagnation i storstadsområdena med motsvarande återhämtning i vissa skogslän, men detta måste också ses som en naturlig följd av människors reaktion mot centraliseringsutvecklingen.

Regeringen och riksdagsmajoriteten fastställde 1972 att befolkningsramens medelvärde för Stockholms län skulle vara ca 1 640 000 invånare fram till 1980. Detta kan jämföras med att folkmängden i Stockholms län vid senaste årsskiftet var 1 486 000 personer. Det av centern förordade befolkningsriktvärdet var 1 550 000 invånare, vilket sedan visat sig ligga nästan exakt i linje med vad landstinget i Stockholms län utgår från i sin planering när det gäller befolkningsutvecklingen.

Jag noterar också i detta sammanhang som mycket väsentligt att den befolkningsutveckling, som centern förordar och landstinget i Stockholms län stöder, ur miljö- och välfärdssynpunkt för människorna i Stockholmsregionen är mycket vänligare och bättre än den koncentrationspolitik som regeringen och utskottsmajoriteten är förespråkare för. Jag är förvånad över att utskottsmajoriteten vidhåller kravet på en stark befolkningskoncentration till Stockholmsregionen, trots att man är medveten om att det är orealistiskt. Jag ställer därför till utskottets talesmän frågan: Kan det vara en trovärdig politik att envisa med att hålla fast vid en målsättning som inte har någon förankring i verkligheten? Det kan inte vara meningsfullt att, som utskottsmajoriteten gör, vidhålla en planering för Stockholm som förutsätter en befolkningstillväxt på ca 150 000 människor de närmaste sex åren. Denna utskottsmajoritetens markerade centralistiska viljeyttring är ur jämlikhetspolitiska synpunkter helt oacceptabel. Den skulle skapa stora regionala skillnader när det gäller sysselsättningsmöjligheter, inkomster och tillgång till service.

Vår värderade utskottsordförande nämnde att vi är på väg in i en ny högkonjunktur, och han var orolig för hur t. ex. stödområdena skall klara

det suget. Han var rädd för att flyttningsrörelserna från norr mot koncentrationsområdena skulle blomstra upp igen. Ja, jag får lov att säga att här fordras det faktiskt en självrannsakan hos alla er som företräder utskottsmajoriteten. Hur kan ni vidhålla en så pass hög planeringsram just för storstadsområdena, och speciellt för Stockholmsområdet, när ni samtidigt är medvetna om att vi för att kunna uppfylla planeringsmålet måste prioritera starka flyttningsrörelser just till de områdena?

Den s. k. ortsklassificeringen kan också sägas vara ett uttryck för en centralistisk målsättning. Enligt riksdagsbeslutet 1972 skall de regionalpolitiska resurserna framför allt satsas på primära centra. När vi från centern motsatte oss ortsklassificeringsbeslutet 1972 gjorde vi det med den utgångspunkten att den tillskapade koncentrationen i länen måste få konsekvensen att stora områden drabbas av försämrade sysselsättnings- och servicemöjligheter. Vi menade från centern att en koncentration enligt ortsklassificeringsmodellen inte kan förenas med den välfärds- och jämlikhetspolitiska målsättning som regionalpolitiken måste ha.

Ortsklassificeringens följder börjar nu skönjas. Den inomregionala balansen är i fara. Det har redan visat sig att företagsetableringar till orter längst ner på ortsskalan motverkas bl. a. på grund av vissa kreditinstituts ovilja att ge krediter. Detta problem har också uppmärksamats på socialdemokratiskt håll genom att en interpellation framställts här i kammaren. Kreditinstitutens ovilja att satsa på mindre orter har efter vad jag förstår ett samband med den beslutade ortsklassificeringen. Regeringen och utskottsmajoriteten har genom beslutet att framför allt satsa de regionalpolitiska resurserna på de primära centra satt käppar i hjulen för de mindre orternas strävan att skapa goda sysselsättningsmöjligheter.

Från centern har vi ställt grundkravet att en differentierad arbetsmarknad skall vara tillgänglig för alla. Detta måste för länet i dess helhet åstadkommas genom att olika orter inom regionerna kompletterar varandra.

Mitt omdöme om ortsklassificeringen blir att den är ett uttryck för en centralistisk dirigeringslusta. Den regionala strukturen bör formas av människorna inom länen och inte genom centralistiska beslut. Det är endast genom ett decentralistiskt beslutsfattande som vi kan få en regional planering som skapar förutsättningar för en inomregional balans.

Centern kan inte acceptera att nuvarande folkmängdsfördelning på olika orter skulle få utgöra klassificeringsgrund för den regionala strukturen. Utslagsgivande för bestämningen måste i stället vara den roll orten anses bära för den regionalpolitiska målsättningen.

Jag skall ta ett exempel från mitt eget hemlän, Norrbotten.

Den expansion som kommer att ske i Luleå, närmast genom Stålverk 80, kan bli påfrestande för kommunerna i inlandet och östra delarna av Norrbotten. Vi har i en motion från centern påpekat det angelägna i att de industriella följdinvesteringar som bör uppstå av NJA-verksamheten förläggs till inlandet och länets östra delar.

Jag vill med det här ha sagt att de orter i Norrbotten som nu främst behöver regionalpolitiska resurser är just de som klassats lägst på ortsskalan. Det skulle vara ytterst beklagligt om ortsklassificeringen visade sig bli ett hinder för en önskvärd industrietablering till länets

inland och Tornedalen. Även orter som Arjeplog, Jokkmokk, Överkalix, Pajala och Övertorneå måste få arbetsmarknader med valmöjligheter, om vi menar allvar med att välfärdspolitiken skall omfatta alla delar av landet.

Jag vill i detta sammanhang dessutom säga att man inte löser den viktiga frågan om ökade sysselsättningsmöjligheter för kvinnor i mindre orter genom att centralt låsa fast att främst de som råkar bo i primära centra skall få en arbetsmarknad som bjuder på valfrihet.

I vår partimotion 1974:1545 har vi framhållit att de politiska insatser på skilda fält uppenbarligen inte synkroniserar för en bestämd regionalpolitisk målsättning. För att få ett allsidigt underlag för de framtida regionalpolitiska besluten har vi i reservationen 2 förordat en utvärdering av hur olika politiska åtgärder påverkat den regionala utvecklingen. Vi menar att den här utvärderingen skall läggas till grund för en kommande parlamentarisk utredning. Jag skall inte ta kammarens tid i anspråk för att i protokollet läsa in de exempel på frågeställningar som vi vill att utvärderingen skall omfatta, utan jag ber att få hänvisa till s. 10 i utskottsbetänkandet.

I reservationerna 6 och 7 tar vi upp ramarna för och anslaget till det regionalpolitiska stödet. Det har redan nu visat sig att både bidragsanslaget och låneanslaget är för låga. Vi föreslår att stödet uppräknas för att det skall bli möjligt att uppnå målen för regionalpolitiken.

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till reservationerna 1, 2, 4, 6 och 7 i utskottets betänkande.

Herr NORDGREN (m):

Herr talman! Regionalpolitiken, dess målsättning och utformning har diskuterats åtskilliga gånger här i kammaren. Mot bakgrund av de erfarenheter som gjordes under de första fem årens lokaliseringspolitik formulerades vid 1970 års riksdag de allmänna målen för regionalpolitiken på följande sätt: Regionalpolitiken skall förena ett effektivare resursutnyttjande samt ökad ekonomisk tillväxt med förbättrad jämvikt i den näringsgeografiska utvecklingen. Härigenom skall skapas ökad ekonomisk, social och kulturell jämlikhet mellan människor i skilda regioner. Vid 1972 års höstriksdag – då vi hade en stor regionalpolitisk debatt här i kammaren – fastställdes att den målsättningen skulle gälla även för de kommande årens politik. Vi i moderata samlingspartiet delade den uppfattningen. Men det betonades samtidigt att målen inte kan uppnås på en gång för alla människor, och man förutsåg också att näringslivets och samhällets fortgående omvandling skulle medföra risker för nya regionala balansproblem.

Det är, herr talman, vad vi nu upplever. Vi har i dag inom vissa områden, både geografiska och branschbetonade, en uppåtgående konjunktur, och detta är självfallet glädjande, men det gäller huvudsakligen exportindustrin. Samtidigt har vi tiotusentals mindre och medelstora företag inom hemmaindustrin och på hemmamarknaden såväl inom som utom det s. k. allmänna stödområdet, som för en förtvivlad kamp med ökade pålagor, konkurrens- och sysselsättningshämmande förordningar för att hålla företagen i gång och sysselsätta de anställda.

Nr 81

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

Låt mig ta ett enda exempel. Innan jag reste ned till Stockholm i förrgår ringde mig en driftig och kunnig företagare inom allmänna stödområdet. Jag har känt honom och hans företag i åtskilliga år - han startade mycket blygsamt, utökade gång efter annan och har bl. a. kommunerna som kunder. Hans frågor till mig var följande: Varför finns det ingen förståelse i dag för de mindre företagens problem? Skall jag liksom många andra redan gjort verkligen behöva säga upp mina anställda, gå ifrån min rörelse och mitt egna hem? Vad vill ni i riksdagen? Vilken typ av företag vill regering och riksdagsmajoritet ha? Skall de mindre och medelstora företagen inom det allmänna stödområdet genom nya pålagor och förordningar tvingas upphöra? Kan ni, vid de överläggningar och middagar som regeringen inbjuder till på Haga, få regeringen att förstå att vi inte klarar ytterligare höjda avgifter och löneskatter? - Det var frågorna.

På de första frågorna ansåg jag mig kunna trösta vederbörande med svaret att socialdemokraterna på grund av sin minskade numerär här i kammaren nu är något mer medgörliga och att det därför varit möjligt att i vissa sammanhang vinna en viss förståelse för de mindre företagens problem. Jag hoppas, herr talman, att så skall bli fallet även i framtiden, så att vi så småningom får en ny inriktning på näringspolitiken och därmed även en effektivare regionalpolitik samt att den nu - som vi företagare känner det - pågående socialiseringen av företagsamheten och utvecklingen av samhället i socialistisk riktning upphör.

Vad den sista frågan beträffar måste jag konstatera att inga representanter för de mindre och medelstora företagens organisationer blev inbjudna till överläggningar på Haga - detta trots att det finns numerärt stora organisationer som representerar just dessa företag. Sveriges hantverks- och industriorganisation har ca 40 000 medlemsföretag, som sysselsätter ca en halv miljon människor. Sveriges köpmannaförbund, Svenska företagares riksförbund m. fl. organisationer representerar likaledes ett stort antal företag. Något intresse för överläggningar med dessa har inte visats.

Detta, herr talman, visar, tycker vi, en anmärkningsvärd nonchalans från regeringens sida mot dessa organisationers medlemsföretag och deras anställda! Nu är det bara att hoppas att de politiker som i dag överlägger och äter middag på Haga tagit del av den skrivelse som tillställts dem från bl. a. Sveriges hantverks- och industriorganisation, SHIO, och att de slår vakt om de mindre och ofta arbetskraftsintensiva företagens problem och ser till att de bereds möjligheter att fortleva såväl inom som utom det allmänna stödområdet.

Herr talman! Efter dessa synpunkter på de dagsaktuella händelserna tillåter jag mig erinra om att jag liksom andra talare för moderata samlingspartiet redan vid 1972 års riksdag framhöll att vi i princip delar den av riksdagen fastlagda målsättningen för regionalpolitiken, nämligen att "människorna i alla delar av landet bör få del av den materiella, sociala och kulturella välfärden så långt detta är möjligt". Vi betonade också att regionalpolitiken bör ledas i sådana banor att näringslivets strukturomvandling i framtiden inte skall behöva åtföljas av massomflyttningar.

Vi har i stället anvisat andra kompletterande vägar. Vi i moderata samlingspartiet vill satsa på:

en god företagsmiljö över hela landet som grund för regionalpolitiken; så likvärdiga förutsättningar som över huvud taget är möjliga över hela landet och mellan olika regioner;

generella stimulansåtgärder i syfte att skapa likvärdiga förhållanden mellan regioner samt mellan redan etablerade och nystartade företag;

ökat stöd till basnäringarna jord- och skogsbruk;

åtgärder med verkan på hela regionen såsom sänkt löneskatt, lägre bensinpriser, differentierade taxor, avgifter och avskrivningsregler, utvidgning av transportstödet och ökad marknadsföring för våra turist-anläggningar m. m.

Moderata samlingspartiets förste vice ordförande, herr Staffan Burenstam Linder, kommer att närmare utveckla vår principiella syn på de här avsnitten av regionalpolitiken.

Inrikesutskottet företog, herr talman, en intressant studieresa i höstas i bl. a. Italien. Vi konstaterade att man i stort sett där brottas med samma problem som vi har här hemma. En del av de åtgärder som där prövats överensstämmer med våra, men där *vanna erfarenheter* gör att man för närvarande mer och mer prövar generella medel just för att skapa likvärdiga förutsättningar och konkurrensmöjligheter för de olika regionerna. Det synes mig angeläget att vi här i landet tar lärdom av såväl de positiva som de negativa erfarenheter vi där har kommit i kontakt med. Herr Oskarson kommer i sitt anförande att närmare beröra några av dessa. Jag övergår därför nu till att säga några ord om det föreliggande betänkandet.

Betänkandet är ett bevis på att det, såsom utskottets ordförande också betonade, råder relativt stor enighet om regionalpolitiken. Trots att betänkandet behandlar anslagen till regionalpolitiken m. m. samt 42 motioner är till betänkandet fogade endast sju reservationer, därav en moderatreservation av mig och fru af Ugglas angående könskvotering som villkor för regionalpolitiskt stöd. Enligt vår uppfattning bör den vägledande principen vara att varje individ, oavsett kön, skall erhålla likvärdig behandling utifrån de krav som ifrågavarande arbetsuppgifter ställer. Kvinnorna är enligt vår mening inte betjänta av förslag som inte går att hantera vid den praktiska tillämpningen. Fru af Ugglas kommer att ytterligare belysa våra synpunkter på könskvoteringen, varför jag nöjer mig med att med dessa ord yrka bifall till reservationen 5.

Vad beträffar reservationen 1 angående regionalpolitikens allmänna inriktning anser vi att Länsplanering 1974 skall fullfölja sitt arbete, presentera det för respektive kommun och redan under år 1975 via departementet överlämna synpunkter till den nyligen tillsatta sysselsättningsutredningen för att den därefter skall redovisa resultatet av arbetet för riksdagen.

I vad gäller stödområdenas omfattning råder många delade meningar. Låt mig i detta avseende, trots att jag tillsammans med några andra kammarledamöter har motionerat om Gästriklands inlemmande i allmänna stödområdet och trots att detta inte följts upp i någon reservation, betona att vi i utskottet är eniga om att gränsen för det

allmänna stödområdet inte är avsedd att vara någon absolut barriär för regionalpolitiska stödinsatser. Lokaliseringsstöd har ända sedan det infördes i inte obetydlig omfattning fördelats till områden även utanför det allmänna stödområdet. Punktinsatser skall enligt utskottets enhälliga mening göras såväl i den s. k. grå zonen som i hela landet där allvarliga svårigheter uppkommer eller förutses, alltså även i Gästrikland där behov föreligger. Enligt vår mening kan den utvärdering som reservationen 2 förutsätter tillgodoses inom ramen för det utredningsarbete som redan pågår och det som planeras.

Angående reservationen 4 tillåter jag mig erinra om att det s. k. sysselsättningsstödet byggdes ut förra året med betydande belopp. Enligt vår mening inom moderata samlingspartiet föreligger ännu inte tillräckligt underlag för en bedömning av behovet av ytterligare utbyggnad av detta stöd.

De vid betänkandet fogade reservationerna 6 och 7, som skulle föranleda anslagsökningar på ca 1 miljard kronor, har vi moderater av statsfinansiella skäl inte kunnat stödja.

Låt mig till slut, herr talman, med tillfredsställelse konstatera att utskottet med anledning av motionen 1148 angående användning av investeringsfonder som ett regionalpolitiskt instrument förutsätter att de möjligheter som därvidlag finns tas till vara.

Herr talman! Jag ber med det anförda att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter med undantag för punkten 22 där jag yrkar bifall till reservationen 5.

I detta anförande instämde herr Nilsson i Agnäs (m).

Herr STRIDSMAN (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara ställa en fråga till herr Nordgren med anledning av vad han sade att han av statsfinansiella skäl inte kan stödja reservationerna 6 och 7. Det måste väl innebära att om medlen inte räcker till skall man säga nej till lokaliseringspolitiken i fortsättningen? Det är ju detta saken gäller.

Herr NORDGREN (m) kort genmäle:

Herr talman! Vi har inte sagt nej till lokaliseringspolitiken vare sig under de fem år då vi hade den som försöksverksamhet eller nu. Men vi måste ha ekonomiska resurser, vi måste kunna betala räkningen om vi gör kraftiga påspädningar. Det är detta som vi i dag inte är beredda till. Lokaliseringspolitiken skall enligt vår mening fortsätta i de banor som är utstakade och om möjligt med de generella åtgärder som vi har föreslagit. Med av oss föreslagna åtgärder är vi övertygade om att vi kan få hjulen i gång på åtskilligt fler områden, geografiskt och branschmässigt, än vi för närvarande har.

Herr STRIDSMAN (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att vi måste reda ut de här begreppen. Om medlen hos AMS, som skall bevilja dessa pengar, tar slut, blir den konkreta slutsatsen av herr Nordgrens anförande här att man av

statsfinansiella skäl under en viss tid måste säga nej till fortsatt stöd. Om medlen sålunda tar slut, är då herr Nordgren beredd att biträda att man ökar på medlen, även om han anser att det är trångt ur statsfinansiell synpunkt?

Herr NORDGREN (m) kort genmäle:

Herr talman! Under förutsättning att herr Stridsman kan presentera de medel – den miljard – som behövs för ändamålet utan att det läggs nya löneskatter eller nya avgifter på företagen eller de enskilda människorna, då är vi beredda att vara med. Men det har herr Stridsman inte gjort ännu!

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Ar efter år diskuterar riksdagen den s. k. regionalpolitiken. Inrikesutskottet har att behandla denna fråga och alla de motioner som härvid förekommer. Här har riksdagsledamöterna möjligheter att genom motioner profilera – som det numera heter – både sig själva och sitt parti. Motionernas antal ger också belägg för att så är fallet.

Vänsterpartiet kommunisterna har i detta sammanhang endast en motion – en partimotion – där inrikesutskottet har haft att ta ställning till yrkandet att riksdagen beslutar att hos regeringen hemställa om förslag till lag om regionalpolitisk styrning av alla företagsetableringar. Vårt parti delar nämligen inte de övriga partiernas uppfattning att det genom gåvor och bidrag skall kunna skapas en meningsfull sysselsättning åt medborgarna. Inrikesutskottet yrkar avslag på detta vårt förslag.

Gåvorna och subventionerna skapar i vissa fall ett mindre antal arbetstillfällen och bidrar även till att slå ut arbetskraften från arbetsplatserna, då dessa statliga medel till bolagen kan användas för rationaliseringar och strukturförändringar. Skogsbolagen är här ett typiskt exempel. Dessa bolag har erhållit sina gåvor och bidrag men under en tioårsperiod gjort sig av med 50 000 anställda. Detta har skett framför allt inom stödområdet, som inrikesutskottets ordförande här talade så varmt för. Han uttalade sig för ännu starkare stimulansåtgärder i fortsättningen, och med stimulansåtgärder menar folkpartiet och de övriga partierna gåvor och subventioner till bolagen, åtgärder som resulterat i att i stort sett 50 000 anställda blivit arbetslösa inom skogsnäringen, framför allt inom det område som inrikesutskottets ordförande nyss talade om.

Dessa gåvor och bidrag är av mångahanda slag. Allt fler inom företagsvärlden får möjlighet att utnyttja dessa. Förslag till nya gåvor och bidrag framläggs i detta betänkande från inrikesutskottet, och utskottets ordförande var mycket nöjd med de beslut som i dag skall fattas. De socialdemokratiska ledamöterna i utskottet har böjt sig för borgerliga krav. Dessa bidrag från de svenska skattebetalarna är många och omfattande. Låt mig ta några exempel:

Kapitalägarna i Sverige får bidrag om de anställer äldre arbetskraft.

Kapitalägarna får bidrag om de anställer ungdom.

Kapitalägarna får bidrag om de anställer kvinnor.

Kapitalägarna får bidrag om de anställer handikappade.

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

Kapitalägarna får bidrag om de utbildar arbetskraft.

Kapitalägarna får bidrag om de minskar sin miljöförstöring.

Kapitalägarna får bidrag om de investerar i vissa områden.

Kapitalägarna får bidrag om de ökar sina lager.

Kapitalägarna får bidrag om de hotar att lägga ned sina företag.

Kapitalägarna undkommer skatter genom avskrivningsfonder.

Kapitalägarna får skattebefrielse för vissa investeringar eller delar av dem.

Kapitalägarna får stödbeställningar av staten.

Kapitalägarna undkommer allt större delar av de växande forsknings- och produktionsutvecklingskostnaderna genom att staten tar över eller stöder denna verksamhet.

Kapitalägarna undkommer ökande delar av sitt risktagande i vissa projekt genom att staten går in som delägare eller finansär.

Genom alla dessa stödåtgärder tjänar kapitalägarna via statsbudgeten miljardbelopp, betalade av de svenska löntagarna genom direkta och indirekta skatter. Statsbudgeten i vårt land har alltmer börjat fungera som ett medel för omfördelning från arbetarna till kapitalet – från dem som egentligen har det knapert till börshajar och spekulanter. Stockholmsbörsen under de senaste dagarna är ett talande exempel just på verkningarna av en dylik politik.

Det är en sådan omfördelning socialdemokraterna och de borgerliga partierna åsyftar då de talar om att stimulera ekonomin. Socialdemokratin har tillsammans med de borgerliga partierna gjort storfinsansen till detta lands största understödstagare.

När kapitalet tilldelas alla dessa stora gåvor talas det inte om att landet inte har råd eller att man av statsfinansiella skäl måste stoppa miljarddrullningen i form av gåvor och bidrag till kapitalägarna. Nej, det talas det inte om. Men när det gäller arbetare, ungdom och kvinnor som gjorts arbetslösa eller inte kommer in på arbetsmarknaden, är det annat ljud i skällan. Flera exempel härpå skulle kunna anföras. Jag tänker närmast på de många människor som tvingas till den s. k. arbetsmarknadsutbildningen. Jag anför exemplet närmast i anslutning till att inrikesutskottet och riksdagen för kort tid sedan hade att ta ställning till dessa många elevers ekonomiska förhållanden. Då ansåg utskottsmajoriteten – liksom riksdagsmajoriteten – mot vänsterpartiet kommunisterna att 40 kronor i påslag per månad, något över en krona per dag, var tillräckligt för dessa många människor. Dessa kronstycken skulle enligt regeringen, majoriteten i utskottet och riksdagen gott svara mot de omfattande prisökningarna och inflationen. Så behandlas människor – vanliga arbetare – som går på arbetsmarknadsutbildning. Deras situation är ju sådan att de redan tidigare har en levnadsstandard som ligger långt under vad som av myndigheterna betraktas som existensminimum.

Men nog om den frågan, den ger dock en blyxtbelysning av de förhållanden som är rådande i landet: givmildheten gentemot kapitalägarna kontra utslagen arbetskraft eller sådan som vägras anställning.

I ett särskilt yttrande till inrikesutskottets betänkande har jag framfört min och mitt partis mening i fråga om regionalpolitik som baseras på gåvor och subventioner till kapitalet. Vi menar att de metoder

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

som i detta fall används inte kan avhjälpa de allvarliga regionala obalansproblemen i landet. De ytterligare förslag till nya gåvor som övriga utskottsledamöter är överens om att nu föreslå riksdagen kommer heller inte att lösa några problem. Det är vår bestämda mening. Vänsterpartiet kommunisterna har i motioner tidigare liksom nu visat på hur en regionalpolitik bör bedrivas för att skapa arbete och sysselsättning samt likvärdiga förhållanden mellan olika landsändar. Jag hänvisar till reservationen 3 vid punkten 13 gällande regionalpolitisk styrning av alla företagsetableringar.

För att uppnå en kontrollerad och balanserad ekonomisk utveckling är det nödvändigt att samhällets intressen och inte kapitalets spekulation avgör var industrier skall förläggas, när detta skall ske och vilka industrier som skall startas. Det är samhällets uppgift, inte kapitalets. Därför kräver vänsterpartiet kommunisterna förslag till lag om regionalpolitisk styrning av alla företagsetableringar. Etableringskontroll, menar vi, är ett första steg att begränsa kapitalets makt. Även om regeringen till sitt förfogande har exempelvis möjligheten att utöva inflytande över företagens investeringsfonder då det gäller företagsetableringar och utvidgningar, vet vi att kapitalets vilja ändå till syvende og sist är den avgörande.

Vänsterpartiet kommunisterna vänder sig mot den ekonomiska politik som innebär ett stärkande av kapitalets makt och därmed ett stärkande av det rådande ekonomiska systemet.

Den som haft tillfälle att delta i inrikesutskottets många timmars sittning i anledning av det betänkande som nu diskuteras, och den som haft tillfälle att i utskottet ta ställning till de många motionerna, där varje motionär var och en på sitt håll tror sig funnit lösningen på problemen, många gånger rent lokalt, frapperas av den – låt mig säga – övertro på att de komplicerade frågor det gäller skall kunna lösas genom bifall till dessa många motioner. De borgerliga har vidhållit sina krav i fem fall, tror jag det är. För enhetens skull och för att partierna skall kunna skriva samman sig, som det så vackert heter, har den socialdemokratiska gruppen böjt sig.

Att de borgerliga partierna gång på gång i sina motioner begär ytterligare och nya gåvor till kapitalet är i och för sig en konsekvent linje – män genomför sin borgerliga politik. De kan till sitt försvar även säga att de endast vidareutvecklar den socialdemokratiska politiken, som ju som sitt rättesnöre haft att genom gåvor och bidrag stimulera och stärka den ekonomiska politik som är kapitalismens kännemärke.

Ett regeringsbyte i Sverige skulle i detta avseende knappast förändra politiken i Sverige. Socialdemokratin skulle i denna fråga ha svårt att föra en livskraftig opposition. De borgerliga skulle ju endast behöva säga att vi fortsätter den politik som tidigare burit socialdemokratins signatur och där vi – de borgerliga och socialdemokraterna – varit helt överens.

Knappast någon vill i dag förneka att det i detta land under de senaste decennierna förekommit en genomsnittlig stegring av arbetslösheten, att en växande del av den arbetsföra befolkningen i dag måste sysselsättas i särskild verksamhet under AMS:s eller kommunernas ledning. Även om det från regeringshåll görs gällande att denna verksamhet är lika god sysselsättning som den som erbjuds på den öppna marknaden, kan ingen

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

förneka att det ofta handlar om rena tillfällighetsarbeten. Det verkar som om det gäller att få så många som möjligt bort från arbetslöshetsstatistiken.

Det talas inte längre om "full sysselsättning". Nya uttryck myntas som "balanserad arbetsmarknad". Ordvalet eller språkbruket kan ha sin psykologiska betydelse, tror man tydligen, men förändrar ändå inte de verkliga förhållandena.

I de senaste av dessa dagar tycks regeringen ha blivit särskilt optimistisk när det gäller sysselsättningen. Nu vill man närmast ge intrycket av att arbetslösheten inte längre är något problem. Det har ju inträffat en "kraftig förbättring" med stigande sysselsättning och minskad arbetslöshet. Nu tycks problemet vara att anpassa efterfrågan på och utbudet av arbetskraft. Denna regeringens syn är nu litet optimistisk i överkant. Det hjälper föga att söka försköna verkligheten eller fästa uppmärksamheten på kortsiktiga förändringar.

Oavsett tillfälliga förändringar i konjunkturen gäller de allvarliga regionala obalansproblemen i landet, och har vi fortfarande en hög arbetslöshet, som inte kommer att lösas genom gåvor och subventioner till kapitalet. Vänsterpartiet kommunisternas yrkande om en regionalpolitisk styrning av alla företagsetableringar kunde bli ett medel att minska kapitalets makt och i någon mån komma till rätta med en besvärande arbetslöshet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 3 vid punkten 13.

Herr NILSSON i Östersund (s):

Herr talman! Företrädare för oppositionspartierna har använt en dryg timme för att utveckla sin syn på regionalpolitiken. Det kanske kan ursäktas mig om jag använder en knapp halvtimme för att tala om hur vi socialdemokrater och i vissa delar även utskottet ser på de här frågorna.

Låt mig börja med att säga att vi har haft en mycket omfattande materia att brottas med inom utskottet under rubriken Regional utveckling. Inte mindre än 42 motioner har lämnats, och vi har mycket ingående diskuterat dessa motioner. På många väsentliga punkter har utskottet kommit fram till enighet, och jag tror att detta är värt att notera med tacksamhet. Vi har emellertid, och det är väl också ganska naturligt, på andra punkter haft skiljaktiga meningar som tar sig uttryck i de sju reservationer som är fogade vid utskottsbetänkandet.

1972 års riksdag uttalade att regionalpolitiken bör syfta till en sådan geografisk spridning av de tillgängliga resurserna att människorna i de olika regionerna kan erbjudas likvärdiga sysselsättningsmöjligheter och en likvärdig service samt en god miljö. Denna målsättning, årade kammarledamöter, ligger fast. För att förverkliga målet har man undan för undan utvidgat och förstärkt de regionalpolitiska medlen. Senast antog 1973 års riksdag en rad åtgärdsförslag som innebar väsentliga förstärkningar.

Jag vill gärna säga i detta sammanhang att det vore önskvärt att de privata företagen i större utsträckning observerade de goda möjligheter som staten ger dem att etablera sig, speciellt inom stödområdena. Jag kan inte riktigt förstå den småföretagare som herr Nordgren talade om. Denne småföretagare hade tydligen sin verksamhet inom stödområdet

och hade uttalat att regeringen bara lägger på nya pålagor på den grupp av företagare som han representerar. Det är väl i stället på det sättet – även jag talar ofta med småföretagare inom mitt län – att man har varit mycket generös när det gäller förmåner för företagarna inom stödområdet, och det bör den tidigare citerade småföretagaren notera.

Regionalpolitiken måste bygga på industrisamhället. Det finns ingen väg tillbaka till det gamla bondesamhället, som kanske många drömmer om. Regionalpolitiken måste ha kraft att ingripa i marknadsekonomi, som i sig själv bär mycket starka centralistiska drag. Regionalpolitiken måste styra resurser till problemområdena, och den förutsätter också att människor som är bosatta i regioner som är bättre försörjda i det här avseendet visar solidaritet med de regioner som utan tvivel har mycket större problem att brottas med. Att skapa ökad jämlikhet mellan olika områden i landet ligger i regionalpolitikens innersta väsen.

Men jag vill här skjuta in att det är mycket väsentligt att regionalpolitiken grundas på realistiska bedömningar. Det finns väl inget område som är så litet lämpat för löftespolitik som just arbetet med att försöka få företag att etablera sig eller att bygga ut sin verksamhet. Driver man en sådan löftespolitik, som speciellt ett parti plägar göra, finns ju risken att man lurar ansvariga instanser i kommuner och landsting till felinvesteringar, dimensionerade efter orealistiska befolkningssiffror. Man tänder förhoppningar hos människor som man inte kan infria i det långa loppet. Jag tror att det ligger en fara i detta och att politikerna kan mista sin trovärdighet gentemot sina uppdragsgivare, om de ställer ut alltför feta löften på det här området.

Regionalpolitiken måste spela och spelar över ett mycket brett register: lokaliseringstöd, utlokalisering av statlig verksamhet, industripolitiska åtgärder, trafikplanering, decentralisering av utbildningen, åtgärder i glesbygder, jordbruks- och skogspolitiken, skatteutjämningen och en rad andra områden. Den grundas på en rullande planering, som har sin tyngdpunkt i länen, i kommunerna och i landstingen. Därför är det helt fel när centerpartiet påstår att besluten på dessa områden fattas på central nivå. Det är inte på det sättet, utan denna planering föregås av mycket omständliga diskussioner inom kommuner, inom landsting och inom länsstyrelser.

Det är också helt orimligt, som centerpartiet framhårdar i, att påstå att regionalpolitiken är inriktad på centralisering. Det känns förvånande att läsa motioner där man helt frankt gör dessa påståenden. Det är ju helt andra krafter inom samhället som verkar i centralistisk riktning men som centerpartiet vägrar att analysera eller att erkänna i sina motioner. Centraliseringen sker ju i mycket stor utsträckning genom beslut som fattas inom det privata näringslivet – inte minst inom bondekooperationen, herr Stridsman. Där har man lagt ner 500 mejerier sedan 1950, och de stora visionärerna inom bondekooperationen talar nu med stor entusiasm om att slutmålet borde vara ett enda mejeriföretag i landet. Av ett 30-tal slakterier är snart bara hälften kvar, säger man. Den utvecklingen bygger på beslut som herr Stridsmans partivänner har fattat inom bondekooperationen. När man sedan går upp i talarstolarna påstår man att man vill decentralisera. Det är någonting som inte stämmer

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

mellan praktik och teori från det hållet.

Centern återkommer nu med den här reservationen som man har haft under många år. Man talar där om ett så långt möjligt decentraliserat samhälle och menar att boplatser och arbeten bör spridas över hela landet. Det skulle vara väldigt intressant att veta hur långt man vill gå med den utspridningen. Risken finns ju här att man tappar det väsentliga inom regionalpolitiken, nämligen möjligheten att skapa robusta tätorter, som stoppar för den fortsatta strukturuomvandlingen. Man avhänder sig också möjligheten att skapa de mångsidiga och stora arbetsmarknader som så väl behövs, speciellt för den välutbildade arbetskraften och för ungdomen.

Nu är man tydligen ute efter att slå sönder de primära centra i kommunerna. Vi har långt kvar innan vi lyckas bygga ut primära centra i stödområdet till den omfattning och den funktion som förutsattes i 1972 års beslut. Låt oss därför få fortsätta ostörda med att åstadkomma differentierade arbetsmarknader ute i länen för att resa en barriär emot den utflyttning som har pågått under så många år! Ekvationen går inte ihop mellan utspridningen av boplatser och arbeten och vår strävan att skapa robusta och stabila arbetsmarknader.

Herr Stridsman sade någonting verkligt intressant: "Verkligheten har nu korrigerat centraliseringssträvandena inom samhället." Jag skulle vilja kvittera med att säga att verkligheten nog också kommer att korrigera centrens befolkningsramar, som är i högsta grad orealistiska. Så frågar herr Stridsman: "Men är det inte tid nu att börja göra om de befolkningsmålsättningar som riksdagen fastställde för storstäderna år 1972?" Jag vill svara att det inte kan vara obekant för herr Stridsman att det pågår en länsplanering ute i länen där man kommer att ta upp just de här frågorna. Nästa år vid den här tiden är den länsplaneringen klar, och det vore fel av riksdagen att gripa in mitt under arbetet och säga, att nu skall vi fastställa andra målsättningar. Det här planeringsarbetet tycker jag att vi lugnt kan överlåta åt de lokala instanser som nu jobbar med det.

Centerpartiet lovar skogslänen noga räknat 94 000 flera människor under de sex år som är kvar till 1980. Det är för all del en vacker tanke, men varifrån skall man ta dessa människor? Och hur skall man kunna skaffa jobb till dem, om man nu skulle lyckas få en så omfattande inflyttning till skogslänen? Jag tror inte det är möjligt.

Men jag tycker ändå att skogslänens människor har samma rätt som andra att ha ett säkert jobb och känna trygghet för sin försörjning. Vi har en låg yrkesverksamhetsgrad, och det innebär att vi får ett mycket omfattande arbete om vi skall kunna uppfylla målsättningen oförändrad befolkning med en yrkesverksamhetsgrad som i stort motsvarar medeltalet för riket.

Utskottets ordförande talade om att vi är inne i en högkonjunktur och nämnde arbetslöshetssiffrorna. Jag vill komplettera hans framställning genom att säga att vid aprilräkningen av arbetslösheten framkom det att man i storstadslänen hade 13 885 arbetslösa och 21 989 lediga platser. Det betyder att varje arbetslös i storstadslänen har två jobb att välja på. I övriga län, frånsett skogslänen, hade man i april 18 025 arbetslösa och 28 834 lediga platser - alltså i runt tal 10 000 fler lediga platser än

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

arbetslösa. Men i skogslänen hade man 25 981 arbetslösa och bara 7 549 lediga platser. Det betyder att det finns tre arbetslösa på varje ledig plats i skogslänen. Man kan även uttrycka det så att nära hälften av de arbetslösa i hela landet är bosatta i skogslänen och att nära 90 procent av de lediga platserna finns i andra län än i skogslänen.

Jag har velat peka på detta, även med hänsyn till den debatt som förs om Stockholmsproblemen, och för att markera de stora sysselsättnings-svårigheter som vi mitt i högkonjunkturen brottas med i skogslänen.

Det är därför, tycker jag, positivt att utskottet har lyckats skapa enighet kring uppfattningen att stödområdesgränserna skall vara intakta. Jag är medveten om att jag gör många motionärer ledsna när jag säger detta. Men skall vi driva regionalpolitik, så kan vi inte fortsätta med att varje år tänja ut stödområdena, för då avhänder vi oss det styrmedel som vi så väl behöver för att överföra resurser till problemområdena.

I gränstrakterna till stödområdena har man ju ändå inte blivit lottlös; man har utanför stödområdet fått ungefär 25 procent av lokaliseringstöd. Utskottet understryker att Kungl. Maj:t bör ägna ökad uppmärksamhet åt dessa regioner som ligger vid gränsen till stödområdet och som utan tvivel har vissa svårigheter.

I reservationen 2 vill centerpartiet ha en utvärdering av regionalpolitiken. Utskottet pekar på att expertgruppen för regional utredningsverksamhet, ERU, fortlöpande publicerar ett material som i många stycken är en utvärdering av regionalpolitiken. I sitt senaste betänkande, Orter i regional samverkan, har man en utomordentligt fin skiss över hur regionalpolitiken har slagit ut på olika områden. Vidare har Expertgruppen för arbetsmarknadsforskning, EFA, publicerat ett material om den geografiska rörligheten. Till detta kommer att man på regional nivå nu sysslar med Länsplanering 1974, som väl också får ses som ett medel att lokalt och regionalt utvärdera regionalpolitikens verkningar.

Inom utskottsmajoriteten tycker vi mot denna bakgrund att det vore en överloppsgärning att tillsätta en ny utredning och avstyrker därför även reservationen 2.

I reservationen 3 från vänsterpartiet kommunisterna krävs en styrning av alla företagstableringar. Personligen kan jag i vissa stycken hålla med reservanten herr Lorentzon. Jag har också den uppfattningen att vi inte klarar regionalpolitiken utan att samhället går in och styr utvecklingen på ett eller annat sätt. Men det är ändå så att det sitter en utredning och brottas med de här frågorna, och den utredningen räknar med att kunna lägga fram sitt betänkande någon gång på höstkanten.

Med denna motivering avstyrker utskottsmajoriteten även reservationen 3.

Sysselsättningsstöd utgår generellt inom inre stödområdet till företag som ökar sin sysselsättning, och stödet höjdes i fjol över en treårsperiod från 12 500 kronor till 17 500 kronor för varje ökad årsarbetskraft. Folkpartiet och centerpartiet föreslår i reservationen 4 ett differentierat sysselsättningsstöd inom inre stödområdet som praktiskt skulle ta sig uttryck i att vissa kommuner i inre stödområdet skulle ha ett högre sysselsättningsstöd, och detta skulle utgå generellt. I andra kommuner skulle ett högre stöd utgå bara till vissa företag. Allt detta skulle ske efter

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

prövning av Kungl. Maj:t. Utskottets ordförande uttalade sin besvikelse över att utskottsmajoriteten icke har velat biträda detta förslag.

Jag tror att det finns förklaringar till att vi inte har gått på den här linjen. En av dessa förklaringar är, som jag ser det, att alla inlandskommuner har ungefär samma struktur och alla arbetar med piskan utefter ryggen för att orka överleva. Jag tar ett praktiskt exempel ur reservationen 4, där man bl. a. säger att Bergs kommun i Jämtland borde vara en kommun där ett högre sysselsättningsstöd skulle utgå. Det kunde i och för sig vara motiverat. Men jag skulle personligen ha väldigt svårt att argumentera för att Härjedalens kommun, som gränsar till Bergs kommun, skulle ha ett lägre sysselsättningsstöd. Jag tror att det skulle bli många sådana besvärliga gränsfall och svåra avvägningar.

Med stöd av denna motivering avstyrker utskottsmajoriteten reservationen 4.

Det finns en klar undersysselsättning för kvinnor i skogslänen och i stödföretagen. Jag skall inte syssla så mycket med reservationen på den punkten - reservationen 5 - därför att andra talare från vårt parti kommer att närmare gå in på den argumentering som gjort att vi tillstyrker förslaget om könskvotering.

När det gäller de avsnitt som handlar om industricentra och turism finns det inga reservationer. Jag vill bara notera att de två första statliga industricentra här i landet - i Strömsund och Lycksele - nu snart är färdigbyggda, och man räknar med att företagen skall flytta in någon gång i höst.

Helt naturligt anmäler sig en hel rad av orter och kommuner som vill ha sådana industricentra. Men vi säger inom utskottet att eftersom detta är en helt ny verksamhet för landet, så låt oss avvakta och se hur industricentra i Strömsund och Lycksele utvecklas, innan vi tar ställning till nya centra av den typen. - För övrigt står det inga privata företag i kö och vill in i dessa industricentra, det har varit ett ganska omständligt jobb att skaffa hyresgäster. Men jag tror ändå mycket på den här idén, och jag vet att man inom Stiftelsen Industricentra håller på med en planering och undersöker om man kan utvidga verksamheten.

Vad gäller turismen vill jag bara kort säga att utskottet enhälligt föreslår att sysselsättningsstöd till turistföretag i inre stödområdet på försök skall kunna utgå efter prövning av Kungl. Maj:t men att resultatet skall redovisas för riksdagen. Det är värdefullt att även turismen får det stödet.

Vad beträffar glesbygdsvärksamheten får man se denna som ett komplement till lokaliseringsstödet. Den är ju främst till för att stärka sysselsättningen och förbättra servicen i speciellt det inre stödområdet. Under denna rubrik finns det en motion, i vilken ett par centerpartister föreslår att det från anslaget till glesbygdsvärksamhet skall utgå bidrag till fraktkostnaderna för mjölk. Utskottet hänvisar där till att 1972 års jordbruksutredning har fått i uppdrag att fundera på ett regionalpolitiskt utformat jordbruksstöd. Personligen reagerar jag ganska kraftigt mot denna motion. Här har man nu rationaliserat mejerihanteringen och lagt ned mejerier på löpande band, och sedan kommer man och kräver att samhället skall gå in med stöd för de ökade fraktkostnaderna samt att

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

pengarna härför skall tas ur glesbygdstödet. De pengarna behövs säkert för andra ändamål. Jag ber motionärerna observera att det i propositionen 22 i år föreslås att ett bidrag på 500 000 kronor skall utgå till fraktkostnader för mjölk och gräddor. Jag tycker inte att vi skall blanda ihop de statliga bidragen i det här fallet.

När det gäller vpk:s särskilda yttrande har jag inte mycket att tillägga. Vpk underkänner helt den nuvarande regionalpolitiken, och i ett demokratiskt samhälle är det ju vänsterpartiet kommunisterna obetaget att plädera för en socialistisk ekonomi. Jag konstaterar bara att regionalpolitiken hittills har skapat nära 20 000 nya industrijobb sedan 1965, att vpk ställer sig vid sidan om denna utveckling samt att herr Lorentzon som vpk:s talesman – mantalsskriven i Västernorrlands län – också ställer sig vid sidan om en utveckling som i hans eget hemlän har skapat ca 2 000 nya jobb sedan 1965. Jag konstaterar bara detta och understryker det.

Vi har naturligtvis avstyrkt en hel rad motioner, och i de flesta fall har det gjorts med hänvisning till den pågående Länsplanering 1974. Många motioner har nämligen varit utformade på ett sätt som vi tycker mycket väl passar in i det arbete som man nu ute i länen och kommunerna bedriver för att forma nya länsprogram. Därför har vi sagt: Återkom med de här synpunkterna i länsplaneringsarbetet!

När det till sist gäller anslagsramarna vill centerpartiet ha en höjning, dels av femårsramen, dels av ramen för nästa budgetår. I utskottet har vi sagt att vi befinner oss i början av femårsperioden, och det kan inte vara någon större mening att nu börja omfördela femårsanslaget. Samtidigt säger vi att om det skulle uppstå brist på pengar för lokaliseringspolitiken, så är vi övertygade om att riksdagen kommer att tillskjuta tilläggsanslag. Med den motiveringen avstyrker vi även den reservationen.

Herr talman! Jag har kanske ändå blivit litet mångordig, men jag skall nu sluta med att yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ger herr Nilsson i Östersund rätt när han säger att det vore värdefullt om företag i större utsträckning utnyttjade de förmåner som står till buds och att man etablerar sig i stödområdet, framför allt i det inre stödområdet. Det är just på grund av att sådana stimulansåtgärder är ett användbart instrument som vi vill gå längre när det gäller sysselsättningsstödet i det inre stödområdet.

Med ledning av det material som utarbetades när riksdagen fattade det stora regionalpolitiska beslutet har vi givit några exempel på kommuner som har det speciellt besvärligt. Herr Nilsson i Östersund hänger upp sig på att vi har nämnt Bergs kommun i hans eget hemlän. Jag har varit med i Berg och tagit del av de kommunala synpunkterna där, och jag tycker personligen att det är förvånansvärt att herr Nilsson i Östersund inte bedömer Bergs kommun som en kommun som behöver ett instrument för att kunna nå företagen. Jag förnekar inte att Härjedalens kommun har samma problem. De kommuner vi nämnt i reservationen är exempel; det har vi klart och tydligt sagt ifrån.

Jag vill i denna replikrunda också säga några ord beträffande herr Stridsmans anförande. Han gav oss som står för majoritetsbeslutet en liten känga för ortsklassificeringen. Vi skall inte ta upp någon stor debatt om den – det tror jag inte att vare sig herr Stridsman eller jag vill – i ett läge då länsplaneringen pågår enligt riksdagens beslut. Men herr Stridsman säger att skapande av primära centra inneburit att det uppstått ett sug dit och att det är där tillväxten och folkökningen skett. Jag vill korrigera det, för det är inte riktigt. Man kan inte generellt säga att det förhåller sig så. Av det statistiska material som Torsten Stridsman också har framgår att det finns några län där det skett en markant folkökning i primära centra – det gäller centra i Norrlandslänen, det gäller Växjö och det gäller i alldeles speciell utsträckning Uppsala. Men det finns också en rad län där det skett en folkminskning i de primära centra. Jag visade förut en bild som gav vid handen att det i de län som går som ett band över mellersta Sverige under den senaste tvåårsperioden har förekommit en folkminskning i primära centra – Örebro, Karlstad, Eskilstuna – vilken uppgått till mellan 500 och 1 000 personer. Jag kan också nämna Gävle, Västerås, Borås, Uddevalla, m. fl.

Jag har alltså velat nyansera den bild som herr Stridsman gav i sitt anförande.

Herr STRIDSMAN (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag kanske först skall fortsätta diskussionen med herr Nordgren som avbröts genom att jag inte hade rätt till ytterligare replik. Vi måste tala ut om lokaliseringsmedlen.

Herr Nordgren framhåller att han avstyrker vår reservation av statsfinansiella skäl. Men i utskottet har herr Nordgren sagt att han kan vara med om att justera ramen längre fram om det behövs. Om herr Nordgren har ändrat uppfattning sedan utskottsbehandlingen tycker jag att han skall tala om det här i kammaren. I utskottet var han som sagt beredd att justera upp anslaget om det behövdes pengar, men här säger han bara frankt att han avstyrker reservationen av statsfinansiella skäl.

Jag kan som ett exempel nämna att AMS för det här budgetåret kan bevilja högst 50 miljoner i bidrag. Redan nu har det inkommit ansökningar om bidrag på 123 miljoner kronor. Därför blev jag förvånad när herr Nordgren sade att han avstyrker vår reservation av statsfinansiella skäl. Herr Nordgren får förklara sig.

Herr Nilsson i Östersund tog upp många synpunkter och bemötte naturligtvis också mig. Han ansåg att vår ekvation inte går ihop. Det uttalandet är en bumerang som slår tillbaka på honom själv. Han sade i början av sitt anförande att 1972 års riksdagsbeslut innebär att vi får en geografisk spridning, att vi får likvärdiga betingelser över hela landet. Orden är vackra, men när det gäller den praktiska gärningen, när det gäller att fastställa målinriktningen och planeringsinriktningen är man beredd att fortsätta handla på samma sätt som under 1960-talet. Man säger att t. ex. Stockholm skall fortsätta växa på skogslänens bekostnad, precis som förut. Detta tarvar en förklaring.

När det gäller beslut på central nivå vill jag fråga: Vad är ortsklassificeringen annat än ett beslut på central nivå? Riksdagen fastställer och

prioriterar län för län, på vilka orter de ekonomiska resurserna skall fördelas, medan vi i centern säger: Överlåt åt länsbefolkningen, åt länens organ att själva avgöra hur man skall fördela resurserna.

Vår värderade ordförande var inne på frågan om ortsklassificeringen. Jag sade aldrig att beslutet har verkat generellt -- herr Eriksson i Arvika lyssnade litet dåligt på mig. Jag sade att riksdagsbeslutet innebär ett centralt beslut om att vi skall satsa på de primära centra, och att man nu börjar skönja resultatet av den satsningen. Jag ber kammarens ledamöter att läsa den interpellation som den socialdemokratiske ledamoten herr Lindberg har framställt till arbetsmarknadsministern. Där tar herr Lindberg just upp den risk som är förenad med att de mindre orterna får krediter.

Herr LORENTZON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nilsson i Östersund säger om vår reservation 3, som gäller lag om regionalpolitisk styrning av företagsetableringar, att han personligen kan hålla med mig. Men han hänvisar till en utredning. Samtidigt säger han att vi kan få tala för socialismen och att vi har frihet att göra det. Men vi talar inte för socialism, herr Nilsson, när vi talar om styrning av företagsetablering; det löser inte problemet med socialism, inte alls! Däremot kan man kringskära kapitalismens maktställning i vårt land och skapa nya jobb med hjälp av den lagen, men längre kan man inte sträcka sig i det här fallet. -- Detta kanske dock mera är en undervisning på grundskolenivå om socialism.

Vidare har herr Nilsson anfört att stödpolitiken skapat 20 000 nya jobb i landet och ett visst antal i mitt län. Han finner det underligt att vi ställer oss vid sidan om stödpolitiken. Jag har klart deklarerat att man inte löser arbetsmarknadsproblemen i vårt land genom denna stödpolitik -- med gåvor och subventioner. Jag talade om det i mitt inledningsanförande, och vi har klart och tydligt förklarat det i våra motioner, i våra anföranden i denna kammare och i andra sammanhang.

Adalen och Västernorrland i övrigt är särskilt illa valt som exempel, herr Nilsson. Till att börja med vet man inte, när man talar om de arbetstillfällena som kommit dit på grund av dessa stödåtgärder, hur många jobb som hade kommit dit utan dessa. Vidare måste man ta med i bilden alla de arbetstillfällena som försvunnit.

Flera exempel skulle kunna tas, men låt mig ta endast ett. Det är avskräckande att se hur SCA -- ett av de största företagen inom massa- och pappersindustrin i detta land, som nu redovisar rekordvinster -- har fått uppträda, hur företaget haft frihet att behandla en bygd såsom man behandlat Västernorrland, och framför allt Adalen. Man inbillade de kommunala myndigheterna att man tänkte bygga ett pappersbruk i Adalen. År efter år gav man samma löfte, och samhället satsade 100 miljoner kronor i form av kommunala investeringar. Därefter sade herrarna i SCA: Vi tänker inte alls förlägga något pappersbruk till Adalen; vi skall lägga ned i stället. Så uppträder dessa människor i toppen, som får tillgång till detta stora stöd! Nu skall man som sagt lägga ner fabriken, och de yngre arbetarna, som kan få annat arbete genom stödet, går till en fabrik som heter Winemar, där de avlönas med skattebetalarnas pengar,

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

som ger sysselsättningsstöd med 15 kronor i timmen, om det lilla företaget vill ta den arbetskraft som SCA ger sparken.

Kan man fota en sysselsättningspolitik, en lokaliseringspolitik eller någon annan politik på sådana lösa premisser?

Herr NORDGREN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga till herr Stridsman, att jag betonade att vi inom moderata samlingspartiet delar den uppfattning som riksdagen har lagt fast i vad gäller regionalpolitikens målsättning. Helt naturligt står vi också fast vid vad vi har skrivit under i utskottet! Men som jag redan sagt är vi i moderata samlingspartiet inte beredda att satsa över 1 miljard ytterligare, som herr Stridsman föreslår. Skulle vi göra det, måste beloppet sannolikt täckas in genom ytterligare pålagor av någon form - det må vara skatter, löneskatter, avgifter eller någonting annat. Vi är absolut inte beredda att i dag lägga högre avgifter eller skatter på vare sig företagen eller de enskilda människorna. Vi vill ha en näringspolitik som sätter hjulen i gång genom andra stimulansåtgärder. Jag angav i mitt första inlägg vilka.

Medan jag har ordet, herr talman, kanske jag kan passa på att säga till herr Nilsson i Östersund att det inte var några överdrifter när jag i mitt första anförande talade om en företagare. Jag vet att herr Nilsson från sitt eget län också har exempel, som vi två har talat med varandra om. Det exemplet visar även att det på grund av höga pålagor inte gick att driva företaget, trots att detta hade stora order från främmande land inne. När det var tal om att det eventuellt skulle överföras till annan ägare, till och med i statlig ägo, reagerade man mot avgifterna. Jag vet inte hur man har lyckats med det företaget i dag, men vi har försökt hjälpas åt för att det skulle kunna fortleva.

Problemen är emellertid i dag stora för företagen, och det är därför naturligt, herr talman, att man är orolig när det från regeringshåll antyds att det skall bli ytterligare höjda löneskatter eller avgifter.

Herr NILSSON i Östersund (s) kort genmäle:

Herr talman! Först vill jag säga till herr Nordgren att det är litet svårt att övertyga mig och kanske också många andra om att företagarna just nu sitter så förfärligt trångt i det här samhället. Om man ser på vinstutvecklingen har man svårt att hysa någon djupare medkänsla med de här företagarna.

Vidare är det ju skillnad på hur man talar med en företagare. Jag förstår mycket väl att herr Nordgren, som representerar moderaterna och som har motionerat om att sänka arbetsgivaravgifter och andra pålagor, som han uttryckte det, kanske inte hade så stort intresse av att uppmuntra den där företagaren genom att tala om vilket lokaliseringsstöd han hade möjlighet att få inom stödområdet.

Så till herr Eriksson i Arvika! Jag har visst inte missunnat Bergs kommun ett högre sysselsättningsstöd; kommunen sitter mycket trångt till. Vad jag sade var att det skulle vara svårt att motivera att gränskommunen Härjedalen skulle ha ett lägre sysselsättningsstöd än Berg har. Därmed ville jag visa vilka praktiska svårigheter som jag tror att vi

skulle möta om vi skulle differentiera lokaliseringsstödet på detta sätt.

Sedan vill jag allmänt säga att jag tycker vi skall vara överens om att inte krångla till lokaliseringsstödsbestämmelserna alltför mycket. Det är redan nu svårt för dem som skall informera om lokaliseringsstödet att på ett enkelt och begripligt sätt förklara vilket stöd ett företag kan få. Om man krånglar till det mer blir det ännu svårare att till företagarna lämna sådana klara besked om stödet som de vill ha.

Herr Stridsman har nog sin vänliga vecka just nu; han vill inte diskutera centraliseringen eller vad som sker inom bondekooperationen. Den stillsamma debatt som vi på det sättet får må vara honom förunnad. Men när herr Stridsman påstår att ortsklassificeringen fastställs på central nivå har han totalt fel. I det arbete som pågår med Länsplanering 1974 är det kommunerna och länsstyrelserna själva som föreslår vilka orter som skall klassificeras som primära centra och vilka som skall klassificeras som regionala centra. Det är därifrån förslagen kommer, även om de fastställs av regering och riksdag på central nivå.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga ytterligare några ord till herr Nilsson i Östersund om det förstärkta sysselsättningsstödet. Just för att det inte skall bli en besvärlig trappa i dessa gränsområden har vi sagt att Kungl. Maj:t genom en försöksverksamhet bör få möjlighet att bevilja sådant stöd dels generellt i vissa kommuner med särskilda svårigheter, dels i *vissa fall* i gränsområdena. Herr Nilsson i Östersund säger att det skulle bli väldigt krångligt. I motsats till herr Nilsson tror jag att Kungl. Maj:t kommer att klara av att utfärda bestämmelser som blir fullt begripliga även i denna fråga.

Jag har lyssnat intensivt också till vad herr Stridsman har anfört. Jag konstaterade med tillfredsställelse att herr Stridsman i sin replik medgav att befolkningsökningen i primära centra inte är enhetlig. Det finns vissa primära centra där det har skett en stark ökning de senaste åren, det finns motsatsen som jag har nämnt exempel på, och det finns en rad primära centra där det är stagnation. Den utveckling som har skett verifierar inte på något sätt uppfattningen att den ortsklassificering som vi ställde oss bakom när vi fattade det stora beslutet skulle vara felaktig.

För att det inte skall råda tveksamhet om var vi står när det gäller en eventuell utbyggd lokaliseringspolitik hänvisar jag till det utlåtande som vi tog förra året. Där står det i klartext att om företagare vill satsa i stödområdet och om det finns produkter som kan tillverkas – om man alltså på detta sätt kan få en förstärkning av arbetstillfällena i stödområdet – är vi från vårt håll beredda att ställa pengar till förfogande.

Herr STRIDSMAN (c) kort genmäle:

Herr talman! Först till herr Eriksson i Arvika! Det är mycket lätt för mig att medge att beslutet i riksdagen inte har medfört en generell satsning på endast primära centra. Jag sade aldrig det i mitt anförande, utan jag sade bara att beslutet här i riksdagen innebär en medveten satsning på primära centra, och det inger farhågor för framtiden. Det har redan bevisats i flera fall.

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

Sedan till herr Nordgren! Det är ett intressant resonemang vi för. Jag är ännu inte riktigt på det klara med vad herr Nordgren vill i lokaliseringsfrågan när det gäller stödmedlen. Herr Nilsson i Östersund har jag fattat helt riktigt, och jag förstår också de övriga ledamöterna i utskottet. De är inte beredda att gå så långt som centern, som föreslår att vi redan nu skall anslå medel. De säger i stället att vi kan öka på när det behövs. Herr Nordgren däremot säger att han av statsfinansiella skäl inte kan gå med på en ökning. Jag tog här ett exempel som visar att det redan finns för litet pengar. Herr Nordgren står då vid ett vägskaäl: Vill han av statsfinansiella skäl avslå de ansökningar där inte medlen räcker till eller vill han, i likhet med utskottsmajoriteten, justera medelsramen längre fram? Det skall vi reda ut.

Det är här inte fråga om en miljard i utgifter. Av denna miljard utgör lånen under en femårsperiod den övervägande delen, och det är alltså i detta fall inte fråga om så mycket i utgifter.

Herr Nilsson i Östersund tog upp frågan om bondekooperationen. Låt mig på den korta tid som står till buds slå fast att vi är helt eniga om att privata företag, kooperativa företag – såväl producent- som konsument-kooperativa – och statliga företag har precis samma ansvar för samhällsutvecklingen. Därvidlag är det ingen skillnad. Men nog tycker jag att det är litet magstarkt att fortsätta att tala om mejerierna. Jag tycker att dessa cirkulärskrivelser som herr Nilsson här citerade, om de 500 mejerierna som borde ha varit kvar, nu borde slängas i papperskorgen. Se t. ex. på utvecklingen i Västsverige på grund av torkan. Menar herr Nilsson i Östersund att medan man snart leder den sista kon till slakteriet, så skall vi fortsätta att bygga ut mejerier? Man kan säga nästan vad som helst som en slutkommentar till detta.

Tala sedan om, herr Nilsson, varifrån direktiven till länsplaneringen kom. Det vore intressant att få höra det. Jag skall inte säga det, men tala gärna om, herr Nilsson, varifrån direktiven kom!

Herr NORDGREN (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är kanske synd att förlänga den här debatten, och jag skall försöka att fatta mig mycket kort.

Herr Nilsson i Östersund sade att han inte tror på mig. Det var väl litet överdrivet; jag tycker att vi brukar trivas ganska bra tillsammans i utskottet. Men han menade väl att han inte tror på mig då jag talar om de mindre företagens problem i dag. Vi har klara bevis på mitt påstående i det ständigt stigande antalet konkurser – tyvärr huvudsakligast bland mindre och medelstora företag – samt i permitteringarna och arbetslösheten. Detta är siffror som talar ett tydligt språk. När seriösa näringsorganisationer dessutom kommer med allvarliga varningar, så gör de inte det utan att ha belägg för sina påståenden att det förekommer problem på vissa områden – inte minst i herr Nilssons hemtrakter. Jag tror alltså att vi har anledning att åtminstone försöka medverka till att även denna sektor inom svenskt näringsliv får möjligheter att fortleva.

Sedan än en gång till herr Stridsman – jag har flera gånger tidigare svarat på hans frågor! Jag vill nu till slut säga att det inte är jag som beviljar lånen. Jag tror det är bättre att herr Stridsman vänder sig till

statsrådet som är närvarande i kammaren eller till arbetsmarknadsstyrelsen. I lägen där regeringen eller arbetsmarknadsstyrelsen inte kan bemästra situationen på annat sätt brukar regeringen återkomma till riksdagen och begära ökade anslag. Den dag det sker får vi väl ta ställning i den frågan. Men att på förhand och utan att ha tackning härför utlova både det ena och det andra är vi för närvarande inte beredda till.

Slutligen vill jag säga att visst är lokaliseringsstöd bra, det är alldeles utmärkt. Jag har själv, herr Nilsson i Östersund, medverkat till att den företagare jag talade om skulle få lokaliseringsstöd. Men tyvärr kommer efter fyra fem år en likviditetskris för många företag, även om de har dessa förmåner. Problemen uppkommer på grund av utvecklingen av den ekonomiska politiken under de senaste åren. Det är då företagen får problem med att klara sig. Vi har flera sådana fall på nära håll.

Herr LORENTZON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Tre minuter är en kort tid för replik -- det har sagts här tidigare. Men jag vill gärna anföra några synpunkter när det gäller mitt eget län vars problem har diskuterats tidigare.

De stödåtgärder man har talat om och de sysselsättningstillfällen som skapats i Västernorrlands län har inte löst frågan om sysselsättningen där. Vad Adalen exempelvis behöver är en större basindustri. Men allt talar för att en sådan icke kommer till stånd om det privata kapitalet skall dominera. Här måste samhället sätta in stöten. Vi har motionerat och ställt detta krav i riksdagen tidigare. Vårt krav har visserligen avslagits, men vi kommer säkerligen tillbaka med det.

Genom den ekonomiska politiken i vårt land har avfolkningen i Adalen fört med sig att befolkningen i exempelvis Kramfors snart består av 30 procent pensionärer. Det är naturligtvis svårt för de kommunala myndigheterna att operera i ett sådant farvatten. Att sätta sin lit till stödpolitiken, att ett företag som anställer den eller den personen kan få upp till 15 kronor per timme i bidrag av skattebetalarnas medel, det löser inte problemet.

Sedan en annan sak, eftersom arbetsmarknadsministern nu är i kammaren. Beträffande Sundsvall, som är länets största stad, gäller samma förhållande som i övriga län. De stora städerna kan inte suga upp avfolkningen från länet i övrigt. Det gäller skogslänen och likartade län. Nu talas det allmänt om att Aluminiumverket i Sundsvall skall flyttas därifrån. Kan arbetsmarknadsministern lämna ett besked om det och om hur framtiden kommer att se ut?

Herr NILSSON i Östersund (s) kort genmäle:

Herr talman! Till diskussionen om anslagsramarna vill jag bara säga att än har inget seriöst företag i stödområdet tvingats att inställa någon etablering eller utbyggnad av brist på pengar. Jag förutsätter att det även i fortsättningen kommer att ställas pengar till förfogande i den mån seriösa företag vill etablera sig eller bygga ut här uppe.

När det sedan gäller bondekooperationens centraliseringsiver förstår jag att det är en mycket öm punkt för herr Stridsman. Han uppmanar mig att slänga dessa papper i papperskorgen. Jag vill säga till herr

Stridsman att det finns få papper som jag så omsorgsfullt bevarar i mitt arkiv som just dessa uppgifter. De motsvaras ju av en verklighet ute i länen. Detta har skett och sker i praktiken: en hård centralisering av mejeriföretag och slakteriföretag. Vad vi vänder oss emot är att det i allra största utsträckning är centerpartister som sitter inom bondekooperationen och fattar dessa centraliseringsbeslut – det har de full rätt att göra – men sedan kliver de upp i tribunerna runt om här i landet och påstår att man vill driva en decentraliseringspolitik. Det är detta vi angriper och säger att det vackra talet inte motsvaras av de praktiska gärningar som man utför inom föreningsrörelsen.

Till sist vill jag bara konstatera att de borgerliga partierna under inledningen av den här debatten var synnerligen oense på väsentliga punkter i fråga om regionalpolitiken. Vi börjar nu på att känna igen oppositionen. Man slår friskt och hurtigt mot varandra. Då ställer jag frågan: Hur skulle regionalpolitiken se ut om vi fick en borgerlig regering, med hänsyn till den djupa splittring som råder mellan de borgerliga partierna i denna fråga. Det är nog bäst att socialdemokratin sköter dessa utomordentligt viktiga frågor även i fortsättningen.

Herr talmannen anmälde att herrar Eriksson i Arvika och Stridsman anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON:

Herr talman! Det vore med hänsyn till min bakgrund frestande att fortsätta diskussionen mellan herrar Stridsman och Nilsson i Östersund om mejeri- och kohantering, men jag skall avstå från detta.

Jag vill börja med att uttala min glädje över att utskottet så välvilligt har behandlat det regeringförslag som vi nu har att ta ställning till och som jag bär ansvaret för. När jag fick veta att det hade strömmat in 42 motioner blev jag en smula ängslig över att det inte skulle lyckas att uppnå enighet i denna fråga. Den omständigheten att det har inkommit 42 motioner och att det kommer att hållas så många anföranden här i dag avspeglar ändå ingen större motsättning i den väsentliga frågan. Utskotts- betänkandet är i stället ovanligt på det sättet att det innehåller ytterst få reservationer jämfört med tidigare år.

Jag kan med en gång undanröja ett missförstånd som herr Stridsman envetet har spritt omkring sig, nämligen att företag som nu ligger inne med ansökan hos AMS eller regeringen för att få lokaliseringssöd skulle bli utan det på grund av medelsbrist. Så är inte fallet. Riksdagen har ju till regeringens förfogande ställt en ram för fem år på flera miljarder kronor. Så länge de pengarna inte är förbrukade behöver vi inte besvära riksdagen med begäran att höja beloppet. Det är ju inte heller säkert att ett företag får lokaliseringsbidrag bara därför att det ansöker därom. Först skall det ske en prövning om företaget i fråga så att säga är seriöst och hållbart. Att centerpartiets förslag inte har tillstyrkts påverkar på intet sätt behandlingen av inkomna ansökningar från olika företag liksom inte heller behandlingen av de ansökningar som kommer in under de närmaste åren. Att man har en femårsram hänger samman med att det ett

år kan komma in många ansökningar om bidrag till mycket stora investeringar, där man behöver satsa mycket stora belopp, medan det andra år kan gå åt mindre pengar. Det finns således för dagen ingen anledning att oroa sig. Jag hoppas att jag därmed har undanröjt det missförståndet.

Det väsentliga, herr talman, är att det finns en bred och solid enighet kring de grundläggande principer som regionalpolitiken bygger på, nämligen att skapa möjligheter till arbete och service för medborgarna var de än bor i vårt avlånga land. Denna enighet har stor betydelse – det råder inget tvivel om det – för att lokaliseringpolitiken skall få nödvändig slagkraft.

Jag vågar påstå att lokaliseringpolitiken har gett goda resultat. Vi brukar en gång om året i statsverkspropositionen från regeringens sida redovisa de olika resultaten. Så har ju varit fallet även i år. Jag skall inte repetera vad som står i statsverkspropositionen, men vi har också under hand ställt en del material till utskottets förfogande, som delvis är redovisat här, och jag vill gärna nämna det en gång till.

Under den tid som lokaliseringpolitiken bedrivits har drygt 1 000 företag fått stöd. Det är inte i huvudsak stora bolag som tar ut de här bidragen, utan det är små företag som dominerar. Till herr Nordgren vill jag säga att jag har rest ganska mycket i stödområdena och talat med de små företag som fått lokaliseringstöd. De är utomordentligt tacksamma för detta stöd, och det är även deras anställda. De ser verkligen inte pessimistiskt på framtiden, utan stödet har gett en god fart åt företagen.

25 000 nya arbetstillfällen har tillkommit genom lokaliseringpolitiken enligt de siffror som nu kommit fram. Då är inte alla de investeringar som man håller på med färdiga, vilket betyder att sysselsättningsökningen kommer att bli ännu större. I många län överträffar den faktiska sysselsättningsökningen de beräkningar man gjorde när man sökte bidrag. Sysselsättningseffekten har alltså varit synnerligen god.

Om det inte hade varit så att sysselsättningen minskat i stödområdet genom den väldiga strukturförändring som skett inom jordbruks- och skogsbruksområdet utan om vi hade haft kvar alla sysselsättningstillfällen där, skulle vi inte ha behövt bedriva någon lokaliseringspolitik. Det är helt klart att lokaliseringpolitiken motiveras med förlusten av arbetstillfällen i dessa områden.

Det stora flertalet sysselsättningstillfällen eller inemot 18 000 har kommit till inom det allmänna stödområdet. I det inre stödområdet har tillkommit 5 000 arbetstillfällen. Det har emellertid gjorts rätt omfattande insatser även i andra delar av vårt land. Utanför stödområdet har vi fått 7 000 nya arbetstillfällen, beroende på de punktinsatser som vi har gjort i kommuner där man drabbats av företagsnedläggningar eller där strukturomvandlingen varit förödande för sysselsättningen: Norrköping, Borås, Oskarshamn och Eskilstuna. Där har man genom lokaliseringstöd kunnat öka sysselsättningen.

Till stor del avspeglar dessa siffror lokaliseringspolitiska insatser som har gjorts i den s. k. grå zonen, som herr ordföranden i inriksutskottet visade på kartan, dvs. de områden som ligger närmast det allmänna

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

stödområdet. Att vi har lämnat lokaliseringsstöd till företag i den grå zonen ligger helt i linje med det uttalande som riksdagen har gjort och som innebär att man skall tillämpa lokaliseringsstödet på ett generöst sätt i gränzonerna.

Vi har också undersökt hur de nya arbetstillfällena fördelar sig på orter av olika storlek. Den undersökningen bekräftar -- som herr Eriksson i Arvika också anförde -- att det inte på något sätt är så att primärcentra har gynnats vare sig genom beslutet eller genom de faktiska åtgärderna. Fördelningen av nya arbetstillfällen på de tre ortstyperna primära centra, regionala centra och kommuncentra utfaller så här: Primära centra -- de som påstås skulle ha gynnats -- har fått 7 700 arbetstillfällen. På regionala centra faller 9 600 och på kommuncentra 7 400. Det visar att de lokaliseringspolitiska insatserna haft en mycket god spridning, och siffrorna ger inget som helst belägg för tesen, som förts fram från centerpartihåll, att regionalpolitiken skulle ha medverkat till en fortsatt koncentration av befolkningen och arbetstillfällena till de stora tätorterna. Siffrorna belyser ett helt annat förhållande.

Jag vågar påstå att resultatet av avlokaliseringspolitiken i allt väsentligt motsvarar de förväntningar som man kunde ställa för tio år sedan, då riksdagen beslutade om den lokaliseringspolitiska stödverksamheten. Trots att det på många håll har saknats industriell miljö och industriell erfarenhet har det visat sig möjligt att på några år få i gång en inte föraktlig industriell utveckling. Där har de olika medlen i lokaliseringspolitiken varit betydelsefulla, t. ex. möjligheten att lämna bidrag till utbildning. På en ort där ett företag lokaliserats har det t. ex. behövts en viss sorts yrkeskunnighet, men det har saknats personal med erfarenhet från just det yrkesområdet. Man har då kunnat ge sådan utbildning. Den delen av lokaliseringsstödet har haft en utomordentligt stor betydelse.

Det anmärkningsvärda är att man har lyckats med utökningen av sysselsättningstillfällena genom lokaliseringspolitiken samtidigt som den totala industrisysselsättningen i landet har gått ned. För några månader sedan kom expertgruppen för regional utredningsverksamhet med en sammanfattande rapport om stödverksamhetens utveckling och resultat. Den rapporten har de ärade ledamöterna fått. Expertgruppen pekar på att stödföretagen utgör en klart expansiv grupp inom tillverkningsindustrin. Man pekar också på en hel del andra mycket positiva ting. Man konstaterar att lönsamheten och produktiviteten har utvecklats på ett tillfredsställande sätt i de företag som fått stöd av samhället. Till de positiva resultat som expertgruppen fått fram hör också att ett stort antal äldre arbetstagare har fått arbete i stödföretagen.

Däremot är det sämre ställt med kvinnornas möjlighet att få jobb i sådana företag som har fått lokaliseringsstöd. Andelen kvinnor inom industrin som helhet uppgår till drygt 22 procent. I stödföretagen är andelen betydligt lägre eller 17,6 procent. Om man enbart ser på den kollektivanställda personalen, finner man att andelen är ännu mindre. Det var dessa siffror som utgjorde en alldeles speciell bakgrund till det förslag om kvoteringsregler som vi har lagt fram i statsverkspropositionen och som utskottsmajoriteten har tillstyrkt. Jag delar helt den uppfattning som kommit till uttryck i utskottsmajoritetens uttalande. Jag tror att det

är nödvändigt att söka nya vägar, om man skall kunna förbättra kvinnans situation på arbetsmarknaden. Erfarenheten från de gångna åren visar att vackra deklamationer räcker inte; det är inte tillräckligt stöd. Därför måste man envetet arbeta och pröva olika vägar. Jag erkänner att jag principiellt är mycket ovillig att acceptera kvoteringsregler, men när det inte går på något annat sätt tycker jag att man skall använda sig av denna regel. Det är så begärligt att få lokaliseringsstöd i det inre och yttre stödområdet att det är ett instrument för oss att hjälpa kvinnorna att komma ut på arbetsmarknaden.

Det är klart att vi med sunt förnuft måste tillämpa en sådan här regel, det har påpekats av utskottets talesmän. Vi är beredda att så fort försöksperioden är slut utvärdera resultatet och se vilka förslag till riksdagen som det kan föranleda. Jag tror att vi måste pröva denna väg för att kvinnorna över huvud taget skall få någon chans på detta område.

Även om vi alltså i stort sett är nöjda med de resultat som uppnåtts i lokaliseringspolitiken, betyder detta inte på något sätt att jag rekommenderar riksdagen att slå sig till ro. Det avgjort viktigaste för oss nu är att åstadkomma snabba och effektiva insatser i inre stödområdet, innan avfolkningen och urholkningen av servicefunktionerna där gått för långt. Men därvidlag har vi undan för undan fått bättre instrument. Sysselsättningsstödet tillkom 1970. Det har utan tvivel givit goda resultat. Förra året utgick omkring 15 miljoner kronor i sysselsättningsstöd, vilket motsvarar en sysselsättningsökning på drygt 3 500 personer. Jag tror också att det är nödvändigt att i fortsättningen ge företräde åt de kommuner som ingår i det inre stödområdet.

Jag är i den dagliga hanteringen av dessa frågor medveten om att den gränsdragning vi har skapar vissa tröskelproblem. Det finns utan tvivel områden intill gränsen, vilka har besvärliga sysselsättningsproblem. Det är alltså fullt motiverat med särskilt starka insatser där. Som jag sade i början av mitt anförande har vi varit speciellt generösa i det området, när vi fattat beslut om lokaliseringsbidrag och lån. Vi har gått längre än annars, när vi beviljat utbildningsstöd. Vi har på det sättet i stor utsträckning kunnat kompensera det förhållandet att vi inte kunnat gå in med sysselsättningsstöd.

Det kan vara av stort värde att vi nu får möjlighet att ge sysselsättningsstöd till företag som etablerar sig eller bygger ut i gränsområdet för inre stödområdet eller på Gotland. Men det är alltid vanskligt med en undantagsregel, där man skall pröva från fall till fall. Vi vet av erfarenhet att undantagen har stor benägenhet att sprida sig och bli en regel. Därför är det värdefullt att vi nu får riksdagens uppdrag att bedriva försöksverksamhet, så att vi får tillfälle att redovisa resultatet inför riksdagen.

Att förbättra levnadsförhållandena för befolkningen i glesbygderna är ett betydelsefullt inslag i regionalpolitiken. Åtskilligt görs på detta område. Jag vill bara erinra om att arbetsmarknadsverket driver industriella och andra beredskapsarbeten, att kommunala sysselsättningsinsatser görs med statliga medel i ett tiotal kommuner, att socialstyrelsen fortsätter sin omfattande verksamhet med att bygga ut och förbättra den sociala servicen och att det statliga stödet till den kommersiella servicen i

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

glesbygderna nu börjar fungera så smått. Men lika litet som andra problem löses glesbygdernas problem en gång för alla. Vi måste ständigt följa utvecklingen och göra nya insatser.

Inrikesutskottet anser nu att den interdepartementala arbetsgruppen för glesbygdsfrågor bör breddas genom att till den knytes en parlamentariskt sammansatt referensgrupp. En sådan grupp skulle enligt min mening kunna ge ett värdefullt bidrag till det fortsatta arbetet. Även om vi koncentrerar – och måste koncentrera – huvudparten av våra resurser till de norra delarna av landet, är jag fullt medveten om att vi kommer att ställas inför åtskilliga välmotiverade krav på insatser från andra delar av landet utanför stödområdet. Det kommer liksom hittills att vara nödvändigt med punktinsatser i orter som drabbats av större företagsnedläggningar.

Herr Lorentzon ställde en konkret fråga till mig. Han var bekymrad för aluminiumverket i Sundsvall. Såvitt jag nu kan se finns det ingenting som talar för att man skall lägga ned aluminiumverket i Sundsvall. Allt tyder på en utbyggnad med ökad sysselsättning för detta företag.

Herr talman! Jag anser att vi nu är på väg in i en period, då vi måste använda lokaliseringpolitiken på ett mer skall vi säga flexibelt sätt än tidigare. Det är inte längre bara norra delarna av landet som är utsatta för strukturomvandlingens alla konsekvenser. En rad orter i södra och mellersta Sverige håller i dag på att få en totalt snedvriden sammansättning av näringslivet. När den pågående länsplaneringsomgången är klar, kommer vi att få ett bättre underlag för att avgöra hur vi skall angripa dessa problem.

Herr STRIDSMAN (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle kanske börja med att säga att vi är helt eniga i bedömningen av de medel som arbetsmarknadsministern tog upp. Det måste ha varit ett missförstånd, för jag har inte påstått att något seriöst företag sökt men inte fått pengar.

Debatten mellan herr Nordgren och mig föranleddes av andra saker. Men vi är nu helt ense och har pratat ut om detta. Herr Nordgren medger att det inte är av statsfinansiella skäl som han inte gått med på vår reservation. I sak är vi helt ense.

Jag kan instämma i vad statsrådet Bengtsson sade om industrins positiva utveckling inom stödområdet. Det är helt riktigt, vilket ERU har bevisat.

Sedan framhöll statsrådet att vi inom centern påstår att det pågår en centralisering, medan siffrorna i fråga om lokaliseringpolitiken visar något annat. Jag kan hålla med om att utvecklingen i dag inte är så centralistisk som regeringen och riksdagsmajoriteten tyvärr vill ha den. Därför frågade jag varför man så envist håller fast vid en centralistisk planeringsinriktning, när verkligheten är helt annorlunda, precis som statsrådet sade.

Jag förstår att herr Nilsson i Östersund inte ville svara på min fråga om vem som gav direktiven till länsplaneringen. De kom ju från kanslihuset, så jag kan själv svara på den frågan.

Herr Nilsson talade om bondekooperationen och nämnde att han

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

omsorgsfullt skall se till att han i sin ficka har det socialdemokratiska cirkuläret. Jag skall med nöje se fram mot nästa regionalpolitiska debatt med herr Nilsson. Vad gör herr Nilsson när han blir trängd? Jo, han stoppar handen i fickan och tar upp det socialdemokratiska cirkuläret, där det står att bondekooperationen lagt ned 500 mejerier. Då känner sig herr Nilsson nöjd. Jag skall gärna låta honom behålla det nöjet.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp) kort genmäle:

Herr talman! Arbetsmarknadsministern noterade att utskottet på många punkter har behandlat regeringsförslaget – men också vissa motioner – välvilligt, och han var i stort sett – så tolkade jag honom – nöjd med utskottsbetänkandet. Jag tycker att det hedrar arbetsmarknadsministern att han på punkter där vi har skrivit ihop oss respekterar utskottets synpunkter och att han i princip är positivt inställd till vissa förslag som utskottet anser att riksdagen skall skriva till Kungl. Maj:t om.

Det finns två punkter där jag tycker att det vore värdefullt om statsrådet Bengtsson ville precisera sig ytterligare något. Den ena gäller den grå zonen som flera talare har nämnt och som statsrådet också berörde. Jag gav regeringen en eloge och sade att den har satsat för att försöka minska trappsteget vid gränserna såväl till allmänna stödområdet som till inre stödområdet. Det är emellertid ett statistiskt faktum att det skett en starkare satsning i den grå zonen åren 1965- 1970 än från 1970 till 1973. Det har då varit en nedgång med ca 10 procent. Herr Nilsson i Östersund nämnde de siffror som nu är aktuella, men satsningen var ännu starkare tidigare.

Jag vill nu fråga om statsrådet är villig att i princip deklarerar att man skall observera problemet att gränslänen har så svårt att hålla befolkningstalen och på så vis effektuera vad utskottet har skrivit i sitt betänkande.

Den andra punkten gäller servicegarantin till mindre orter. Där finns det ett riksdagsbeslut, och det kanske framstår som om vi från folkpartiet är litet otåliga härvidlag. Jag medger att vi gång på gång har sagt att det måste komma konkreta förslag från regeringen med anledning av riksdagsbeslutet. Men skälet till att vi är otåliga är ju att det förhåller sig precis så som arbetsmarknadsministern sade, nämligen att man måste handla snabbt för att – han uttryckte det ungefär så – inte servicen skall minska och befolkningsuttunnningen fortsätta. Jag är överens med honom om det och vill ställa frågan: Är statsrådet Bengtsson beredd att driva på så att den arbetsgrupp som vi nu föreslagit skall få parlamentariskt inslag kommer med konkreta delförslag så snart som möjligt?

Herr LORENTZON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att rikta ett tack till arbetsmarknadsministern för ett konkret svar på en konkret fråga, gällande aluminiumverket i Sundsvall. När arbetsmarknadsministern säger att inget talar för att verksamheten skall läggas ned utan att den i stället skall byggas ut, så kommer detta givetvis att ha en betydligt lugnande inverkan på såväl befolkningen som de kommunala myndigheterna i hela bygden. Presskriverier och annat kring verket har, vilket alla vet som känner förhållandena, spelat en stor roll för den oro som skapats. Jag tackar för svaret!

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON:

Herr talman! Jag har ingen anledning att polemisera mot herr Stridsman. Han hade här ingen mening som avvek från min.

Herr Eriksson i Arvika har ställt två frågor, och dem vill jag självfallet besvara. Eftersom regeringen är lika intresserad som någon annan av att få fram konkreta förslag beträffande glesbygden vilka kan förverkligas, så har jag självfallet ingenting emot – tvärtom – att arbetsgruppen undan för undan kommer med förslag som vi kan behandla i riksdagen.

Vad beträffar frågan om den grå zonen så är det alldeles klart att det uttalande som riksdagen sannolikt kommer att göra eftersom det finns en majoritet för detta, det skall regeringen leva efter vid hanteringen av lokaliseringsspolitiken. Den omständigheten att det under de senaste åren har varit mindre lokaliseringar än tidigare i den grå zonen kan ju höra samman med att företagen har funnit det mera attraktivt att ge sig in i det inre stödområdet, eftersom vi där har förbättrat lokaliseringsspolitikens medel. Det kan helt enkelt vara så att den av riksdagen äsyftade förbättringen av lokaliseringsmedlen till förmån för det inre stödområdet har tagit ifrån den grå zonen en del företag som annars skulle ha förlagts dit. Antalet företag att placera, herr Eriksson i Arvika, är ju rätt konstant. Det är svårt att få fram så många nya.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse svaren på bägge de frågor som jag ställde. Att jag så pass hårt trycker på det här med den grå zonen beror ju på de besvärligheter som gränsområdena har haft och som har nämnts tidigare flera gånger, men genom sammanskrivningen i utskottet har också många av ledamöterna släppt länsintressen som har varit väl befogade. Just därför tycker jag att det är så värdefullt att få konstaterat att vi i sak har nått en skrivning som för dem som berörs av den verkliga ger ett riktigt utbyte.

Sedan vill jag bara tillägga att jag har tolkat saken så att det finns ett önskemål hos regeringen att förstärka åtgärderna för den grå zonen. De allra senaste besluten om lokaliseringssstöd till Mellerud, Ludvika, Gävle m. fl. platser har jag tagit som ett bevis för att man handlar på det sätt som utskottet också är inne på. Jag tackar för den insatsen och ger regeringen rådet att verkligen bevaka detta problem.

Fru JONÄNG (c):

Herr talman! Jag skall i mitt anförande i anslutning till inrikesutskottets betänkande nr 7 ta upp sysselsättningsstödet. Jag skall också ge några lokala synpunkter på industricentra och stödområdesindelningen.

Jag har lyssnat med intresse, inte minst på vad arbetsmarknadsministern har sagt här. Han var i stort sett nöjd med den regionalpolitiska verksamheten. Hur kan man vara nöjd med den? Man kan naturligtvis vara det under en förutsättning, nämligen att man driver en löftespolitik, en sådan politik som herr Nilsson i Östersund talade om och beskyllde centern för att driva. För vad är den socialdemokratiska ortsklassificeringen annat än en löftespolitik? Den har inneburit förväntningar för de

berörda kommunerna, förväntningar som icke har infriats.

I reservationen 4 till betänkandet tar center- och folkpartirepresentanterna i utskottet upp en inte minst mot denna bakgrund mycket viktig fråga, nämligen ett förstärkt sysselsättningsstöd. Bakgrunden är just den faktiska utvecklingen i skogslänen, som visar -- och det kan dokumenteras med befolkningsciffrorna för 1973 från statistiska centralbyrån -- att den regionala obalansen inom skogslänen växer. I de flesta skogslänen kan befolkningsökningar noteras i primära centra, och samtidigt måste man för de övriga orterna i den socialdemokratiska ortshierarkin notera en befolkningsminskning.

Utskottets ordförande ansåg att den dokumentation som finns inte var någon verifikation på att beslutet om ortsklassificeringen var felaktigt. Jag är av helt motsatt uppfattning. Om vi tittar på befolkningsciffrorna så finner vi genomgående att primärcentra i skogslänen har ökat -- det har skett en koncentration dit -- medan de övriga orterna har minskat sin befolkning. Två län, Gävleborgs och Värmlands, har så negativa befolkningsciffror att även primärcentras befolkning minskat.

Det här är socialdemokratisk regionalpolitik i sin prydno. Det är denna utveckling som centern under den mångåriga regionalpolitiska debatten varit rädd för, nämligen att den centrala ortsklassificeringen, som man suttit här i Stockholm och beslutat om, skulle förstärka obalansen inom länen. Vi har sökt att avvärja denna effekt men tyvärr inte lyckats. Ortsklassificeringen kommer ytterligare att skärpa den inomregionala obalansen, och koncentrationen kommer att förstärkas inom länen samtidigt som de mindre orternas utveckling hämmas.

Denna utveckling kan motverkas bl. a. genom att man förstärker och differentierar sysselsättningsstödet. Vi har i vår partimotion föreslagit att ett förstärkt sysselsättningsstöd får utgå i områden inom det inre stödområdet där näringslivet i förhållande till inlandet i övrigt är svagt utvecklat. Det särskilda sysselsättningsstödet bör utgå per femårsperiod med 7 000 kronor per årsarbetskraft under vart och ett av de två första åren, med 5 000 kronor det tredje, 3 000 kronor det fjärde och 2 000 kronor det femte året. I reservationen som centern och folkpartiet har avgivit gemensamt begär vi att en sådan försöksverksamhet skall startas nästa budgetår. Vi säger att ett sådant stöd skulle man kunna länka sig för vissa orter som vi uppräknar, bl. a. Ljusdals, Älvdalens och Torsby kommuner.

Det är utomordentligt beklagligt att vi i utskottet trots försök att uppnå enighet inte lyckats åstadkomma detta kring denna differentiering och förstärkning av sysselsättningsstödet -- det är helt klart att det behövs för de orter som har det sämst ställt. Vad det är fråga om här är människorna i de orterna. Skall åderlåtningen fortgå så långt att de människor som blir kvar icke skall kunna erhålla en rimlig service? Det finns kritiska befolkningsströsklar som inte får underskridas.

Centerns redovisning av de resultat man uppnått under innevarande riksdagssession har kritiserats, och inte minst från socialdemokratiskt håll har resultaten förringats. Det kan därför vara skäl att här i riksdagen understryka de praktiska resultat vi uppnått i utskottsarbetet. Herr Gustafsson i Säfte kommer att redogöra för de förslag där socialdemo-

Nr 81

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

kraterna frångått tidigare uppfattningar och anslutit sig till centerns uppfattning. Jag skall bara behandla den enighet vi nått i utskottet när det gäller den vidgade användningen av sysselsättningsstödet där socialdemokraterna anslutit sig till center- och folkpartimotioner.

Vi har därmed i utskottet blivit eniga om en vidgad användning av sysselsättningsstödet. Sysselsättningsstödet är ju nu förbehållet det inre stödområdet. Stödet utgår med sammanlagt 17 500 kronor per årsarbetskraft för den sysselsättningsökning som kvarstår i stödberättigat företag under en treårsperiod. Utskottet föreslår nu att sysselsättningsstöd skall kunna utgå i samband med annat lokaliseringstöd till företag i gränsområdena till det inre stödområdet samt Gotland. Det skall vara en försöksverksamhet som skall starta nästa budgetår och pågå minst två år, varefter resultatet bör redovisas i riksdagen.

Jag har i en motion, som jag väckt tillsammans med centerkamrater på Gävleborgsbänken, uttalat önskemål om att Ljusdal skulle få tillgång till ett industricentrum. Industricentra är, som framkommit här i debatten, under uppbyggnad i Lycksele och Strömsund. Och det pågår ett planeringsarbete med sikte på att bygga ytterligare industricentra. Inrikesutskottet förutsatte redan i fjol att Ljusdal skulle vara en av de aktuella orterna för uppbyggnad av industricentrum. Arbetsmarknadsministern uttalade också nyligen i en frågedebatt här i riksdagen att Ljusdal hör till de kommuner som är intressanta om erfarenheterna från de två centra man nu bygger blir positiva. Allt talar således för att – om erfarenheterna visar sig goda – Ljusdal kan få ett industricentrum.

Ljusdal är som vi vet en kommun med mycket uttalade problem. Sedan 1960 har Ljusdal en befolkningsminskning på 17 procent. Industrialiseringsgraden är mycket låg. Många har friställts från jordbruket och inte fått arbete i orten. Därigenom har ett stort antal människor just i de produktiva åldrarna lämnat orten, och man har fått en mindre gynnsam befolkningssammansättning. Också i nu rådande högkonjunktur har Ljusdal en stor arbetslöshet, 466 arbetslösa, vilket är en ökning. Det är dessutom en mycket stor siffra för en så pass liten kommun. Utflyttningen av ungdomar är utomordentligt stor. Jag hörde nyligen från Ljusdal att man nu skall bygga en ny arbetsförmedling, och det låter bra. Man har där också planerat in utrymme för extra expeditioner, bl. a. för yrkesvägledning, och även för de gästande arbetsgivare som kommer till Ljusdal för att värva personal och arbetare från denna kommun i det inre stödområdet till industrier söderut. Detta sker ju redan nu.

Man kan fråga sig: Hur länge skall socialdemokraterna hålla på med sin satsning på omflyttning? När skall de inse att så länge man ger med den ena handen och tar med den andra kommer vi icke att få någon regionalpolitisk balans? Vi kommer med denna politik icke ens att i Gävleborgs län kunna upprätthålla de befolkningsramar som riksdagen lagt fast.

Så till frågan om stödområdesindelningen. Utskottet anför att när det gäller tillämpningen av de nuvarande principerna är inte gränsen för det allmänna stödområdet och har aldrig varit avsedd att vara en absolut barriär för regionalpolitiska stödsatser. En fjärdedel av lokaliserings-

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

stödet har kanaliseras till orter och regioner utanför det allmänna stödområdet. En särskilt stor andel därav har gått till företag som ligger i gränstrakterna till det allmänna stödområdet.

Man kan naturligtvis säga att detta uttalande i förening med den vidgning av användningen av sysselsättningsstödet som kommer att beslutas delvis tar udden av motionerna om ändrade gränser för stödområdena. Vi har ju dessutom beslutat om speciell hänsyn till gränsområdena, de s. k. grå zonerna, och det innebär också en viss avtrappning av stödet. Så länge stödområdesindelningen finns kvar måste vi emellertid försöka att få gränser för områdena som är sakligt motiverade, och det betyder att vi kontinuerligt måste pröva dessa gränser.

Mitt eget län, Gävleborgs län, ligger mig naturligtvis varmt om hjärtat. Vi har under de senaste åren haft en ständigt ökande befolkningsminskning. År 1972 var minskningen 673 personer. År 1973 var minskningen 901 personer. Det finns inget skogslän som har så negativa befolknings-siffror som Gävleborgs län. Det finns inget skogslän som ligger så nära den undre gränsen i de befolkningsramar som riksdagen godkänt. Ramarna är för Gävleborgs län 290 000–300 000. Vårt befolkningstal är ca 292 000.

Denna befolkningsminskning innebär också att vi får en besvärande ålderssammansättning i vårt län, och det gäller ju för skogslänen över huvud taget. Mellan 1960 och 1972 minskade åldersklasserna under 20 år med ungefär 85 000 personer i skogslänen. Åldersklasserna 20 till 59 år minskade med 44 000 personer medan däremot åldersklassen 60 år och högre ökade med 77 000 personer.

Ockelbo och Hofors är orter utanför det allmänna stödområdet i den grå zonen, där det är nödvändigt med punktinsatser. Ockelbo har en befolkning på runt 6 700 personer. Där har man haft en betydande minskning. Under 1972 minskade befolkningen med 101 personer och under 1973 med 52 personer, vilket för en så liten kommun blir en mycket hög procentandel. Hofors hade den 1 januari 1972 i runt tal 15 000 invånare och har minskat sin befolkning år 1972 med 329 personer och 1973 med 335 personer. Också det innebär en mycket hög procentuell minskning.

Av den bild som jag nu visar på TV-skärmen framgår att det gjorts en relativt god satsning på Hälsingland. Men relationerna mellan det totala stödet, den beräknade sysselsättningsökningen och den faktiska sysselsättningsökningen visar att det är en markant skillnad mellan satsningen i stödområdet och utanför stödområdesgränsen. Det behöver inte vara på det här sättet med de ställningstaganden som riksdagen gjort, bl. a. genom beslutet i fjol, då vi införde den s. k. grå zonen.

Utskottet säger i sitt betänkande att det är medvetet om den oroande utvecklingen i en del kommuner utanför gränsen och understryker – jag vill också göra det – möjligheterna till punktinsatser. Bilden visar att punktinsatser är absolut nödvändiga för denna del av den grå zonen.

Gävleborgs län är satt på undantag – det är ett gränslän, och det är kanske det som vållar en del problem för oss. Det är litet ledsamt att så många av oss riksdagsmän på Gävleborgsbänken år efter år skall behöva

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

redogöra för länets minussiffror för befolkningstalet och begära att man skall observera dem och göra något åt dem. Jag vet att det har gjorts insatser, i synnerhet i Hälsingland – vi har fått lokaliseringstöd som har inneburit flera arbetstillfällen – men befolkningssiffrorna visar att den satsningen inte räcker.

Det ges genom utskottsskrivningen i dag och genom tidigare beslut om den grå zonen möjligheter för stora delar av vårt län att få lokaliseringstöd o. d. Jag kommer för min del att noga och kontinuerligt följa utvecklingen och slå larm, om minussiffrorna för befolkningstalet håller i sig. Jag har också tagit initiativ till ett besök i länet av inrikesutskottet. Genom landshövdingen har inbjudan nu utgått till utskottet att besöka länet tre dagar i oktober, och jag är väldigt glad och tacksam över att inrikesutskottet har tackat ja. Man kommer då att konfronteras med problemen i länet, inte bara i Ljusdal och Ockelbo utan också i övriga kommuner, och jag hoppas att vi tillsammans skall få diskutera de här frågorna, som är så livsviktiga för Gävleborgs län.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1, 2, 4, 6 och 7, som jag har undertecknat, och i övrigt till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! Ekonomisk tillväxt är någonting som ger nya möjligheter, men det är också någonting som ställer nya krav på människor, företag och samhälle – krav att de skall kunna klara olika omställningar och möta nya villkor. Om man över huvud taget vill ha någon resursökning, är det ofrånkomligt att acceptera även en del i sig själva inte speciellt lockande förändringar. De utgör ett pris för de fördelar som man har tänkt sig att den ekonomiska tillväxten skall ge. Men de krafter som den ekonomiska omvandlingen utlöser kan komma att föra i riktningar som i själva verket inte leder till det ökade välbefinnande som man skulle vilja ha utan i stället ger upphov till onödiga och skadliga omställningar. Det kan vi se bl. a. i de överdrivna regionala olikheter som utvecklingen har kommit att medföra inte bara i Sverige utan i flertalet länder. Den våldsamma storstadstillväxten och glesbygdens uttunning visar samtidigt sina motsatta avigsidor. Det är bra att man under senare år har kommit att ta allt fler initiativ för att minska de regionala påfrestningarna.

Arbetsmarknadsministern sade för en stund sedan att inrikesutskottets betänkande visar att det föreligger en långtgående enighet, och det är riktigt när det gäller de mål som man vill uppnå. Men samtidigt finns olika uppfattningar om de medel som man skulle kunna använda för att nå målen. Detta kanske inte precis framgår med den klarhet som man skulle önska av det utskottsbetänkande som diskuteras. Det beror i så fall på att det är många frågor av stor betydelse för de olika regionernas utveckling som inte har kommit med i detta betänkande. Det är min uppfattning att man skulle ha kunnat nå bättre resultat i regionalpoliti-

ken med en annan avvägning mellan olika regionalpolitiska medel. En del av de åtgärder som kommit att användas har låg verkningsgrad. De är alltför dyra i förhållande till vad de har givit, och därför bör de ersättas så att man når större resultat med de insatser som görs.

Den kritiken drabbar i första hand den utflyttning av statliga verk som man fattat beslut om. För de pengar som utflyttningen kommer att visa sig kosta skulle man ha kunnat skapa betydligt fler arbetstillfällen. Samtidigt hade man med andra metoder kunnat undvika den tvångsförflyttning från Stockholm som beslutet kommer att innebära. Man måste ju ändå erkänna att en tvångsförflyttning av människor, vare sig den går från en stor stad eller från en glesbygd, är i princip lika motbjudande.

Ett annat exempel på vad jag uppfattar som en regionalpolitisk satsning som inte har speciellt gynnsamma verkningar – som kostar mera än som är rimligt med hänsyn till det resultat man uppnår – är U 68:s förslag om ganska långtgående utlokalisering av högskolor. Här är problemet att om det skall bli någon kvalitet i den högre utbildningen fordras det att man skapar en akademisk miljö där idéer och forskningsresultat befrämjas genom kontakter både inom de olika vetenskapsgrenarna och mellan dem. Det innebär i sin tur att man måste ha akademiska enheter av en viss storlek. Skulle man bygga upp ett nät av många fler filialer, skulle man sannolikt också komma att i hög grad skada förutsättningarna för de nya högskolor och filialer som redan har skapats och som är stödjepunkter i periferin. Det visar sig att man t. ex. vid Umeå universitet inte är speciellt road av U 68:s förslag om långtgående utlokalisering av universitetsväsendet. En sådan utlokalisering, som skulle kunna tyckas ge bättre förutsättningar för traktens studerande ungdom, kan inte komma att medge det breda urval av kurser som fordras för att det verkligen skall bli meningsfulla och rättvisa förutsättningar. För att göra den högre utbildningen geografiskt mera lättillgänglig bör vi satsa på nya metoder och moderna pedagogiska hjälpmedel för vad man kallar distansutbildning.

Det finns ett exempel till, herr talman, på regionalpolitiska åtgärder som jag tror har ganska låg verkningsgrad. Det gäller etableringskontroller och etableringsavgifter. I utskottet har det förelegat motioner som krävt sådana kontroller och avgifter. Utskottet har inte gått på den linjen med hänsyn till att en offentlig utredning arbetar med detta. Det är ju ingen hemlighet att denna offentliga utredning inom kort kommer att föreslå att man faktiskt skall införa dylika etableringskontroller och avgifter. Jag tror att det vore åtgärder som icke skulle befrämja de önskemål som vi har för vår ekonomiska utveckling på lång sikt i landet som helhet och också regionalt.

Inte minst inom regionalpolitiken finns det en mångfald av olika byråkratiska ingrepp och selektiva punktinsatser. Det låter ju alltid bra när man säger att "samhället" skall bestämma var en satsning bäst behövs. Men hur blir det i praktiken? Jo, ju fler byråkratiska beslut som skall fattas och ju fler selektiva åtgärder som skall vidtas, desto större blir risken att man tappar den överblick som fordras för att verkligen i de enskilda fallen kunna komma till rätt beslut. Och allteftersom besluten

Nr 81

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

blir fler och fler kan man inte rimligen tänka sig att upp till de verkliga beslutsnivåerna få all den information som behövs för att "samhället" i de enskilda fallen skall kunna ta de kloka beslut som i teorin förutsätts bli fattade. Det blir lätt så att den ena vänstra handen inte vet vad den andra vänstra handen gör – olika ingrepp kommer att strida mot varandra.

Vi läste i tidningarna för en tid sedan att Hjalmar Mehr var upprörd. Det är ju så, som vi vet, att samtidigt som AMS vill minska ensidigheten inom näringsstrukturen i Stockholm genom att öka industrisysselsättningen i regionen betalar AMS ut pengar till industrier som flyttar från Stockholm. Det är inget dåligt exempel på hur det i praktiken inte blir så alldeles klart och rätlinjigt när "samhället" skall bestämma.

Hjalmar Mehr dundrade enligt tidningarna: Har verkligheten och utvecklingen helt glidit förbi AMS? Men vad herr Mehr verkligen borde ha dundrat mot är just denna övertro på selektivt styrande och reglerande och byråkratiska beslut, som i teorin förefaller rationella men som i praktiken ofta skapar förvirring. Det är precis vad som har hänt.

Men om man nu kan kritisera vissa av de regionalpolitiska satsningar som har gjorts gäller det ju att hitta på någonting som åstadkommer en förbättring. Vilka är de alternativ som man skulle vilja föra fram? Jag tycker att det finns två grundprinciper som det borde läggas större vikt vid i regionalpolitiken.

Den första huvudprincipen är att mera satsa på generella metoder. Jag säger "mera" och inte "bara", för jag är helt medveten om att det också behövs punktinsatser. Men i grunden bör det vidtas allmänna åtgärder som underlättar själva handhavandet av hela det maskineri inom vars ram regionalpolitiken i praktiken skall utformas. Det behövs således allmänna åtgärder som förbättrar näringsklimatet i stödområdena, som är enkla att tillämpa och som inte – det är viktigt -- snedvrider de olika konkurrensförhållandena. Det är ju lätt att, som herr Nilsson i Östersund gjorde och som även andra har gjort, säga att bidrag som betalats ut till företag har lett till att det blivit så och så många ytterligare anställda. Man måste emellertid vara medveten om att det snedvridande av konkurrensförhållandena som bidrag till ett företag innebär lätt kan leda till att förutsättningarna för andra företag blir sämre. Företag kan t. o. m. gå omkull på kuppen eller i varje fall få svårare att fortsätta i den utvecklingstakt som man skulle ha önskat.

Den andra huvudprincipen är att man bör mera än som nu är fallet ge stöd åt själva sysselsättningen i stället för att förbilliga kapitalanskaffningen. På den här punkten har det blivit en del förbättringar under senare år, men det är fortfarande på det viset att regionalpolitiken väsentligen är utformad som ett förbilligande av kapitalanskaffningen. Detta är egentligen konstigt, när det snarare är fråga om att öka sysselsättningen än om att köpa maskiner.

Det finns ett exempel på en åtgärd som skulle väl rimma med bägge de här principerna, och det är att avskaffa löneskatten i stödområdena, först och främst självfallet i det inre stödområdet. Det är – detta har vi påpekat här från moderat sida, liksom det antagligen påpekats även av de övriga borgerliga partierna – motbjudande att som nu sker samla ihop

pengar i form av löneskatter från jordbrukare och mindre företagare, dvs. löneskatter lagda på sysselsättningen i små företag, och skicka dessa pengar vidare till olika regionalpolitiska satsningar som ofta får utgöra bidrag till större företag och då snarast innebär ett förbilligande av maskinköp. Det är i princip en motbudande form av regionalpolitik.

Ingemund Bengtsson sade för en stund sedan att 1 000 företag har fått bidrag, och det kan vara ett tecken på att inte bara de stora företagen får sådana pengar. Ja, det är klart att det bland dessa 1 000 företag också finns en del mindre sådana; men det finns ju ändå oändligt många fler företag i regionen, om man räknar in jordbrukare och andra, vilka är belastade med löneskatter och därför med de pengarna finansierar subventioner som i princip går till större företag. Jag finner därför att herr Bengtssons siffra i det sammanhanget inte alls är något bevis för att den tes som jag här driver skulle vara tokig.

Vi kan också se denna sak på ett annat sätt. Trots att NJA för utbyggnaden av Stålverk 80 presenterar egna kalkyler som visar på mycket stor lönsamhet – utan att man i de kalkylerna har räknat in olika slag av subventioner – så skall NJA för denna utbyggnad få räntefria lån där företaget självt anger värdet av räntefriheten till ungefär 300 miljoner kronor. NJA skall alltså ha 300 miljoner kronor för utbyggnad av Stålverk 80, och dessa 300 miljoner kronor är vad jordbrukare och mindre företag och andra betalar in på sin sysselsättning i det inre stödområdet på några år. Om man ställer de två uppgifterna mot varandra tycker jag att det är något konstigt som framträder. Där gör sig rättvisefrågorna inom stödområdet gällande, och det är fråga om på vilket sätt man bäst befämjar den utveckling och säkrast når de mål som vi är överens om. Vad beträffar utbyggnaden av Stålverk 80 har vi fört fram ett motionskrav om att man skall vidta åtgärder som förhindrar att inlandet kommer att utarmas genom expansionen i Luleå. Jag tror att man inom skattepolitiken i största allmänhet – detta med löneskatten är ju bara ett exempel – skulle kunna finna regionalpolitiska åtgärder som ger bättre verkningar än de mer eller mindre djungelartade förhållanden som blir följderna av olika punktinsatser.

Jag har här i min hand en broschyr sammanställd av Nordkalottkommittén. Där har man jämfört regionalpolitiken i de tre länderna Finland, Sverige och Norge. Under olika rubriker redogör man för vad som händer i ena eller andra avseendet när man är verksam i respektive länder. Under rubriken Skattelättnader finns det om Finland ett ganska långt stycke text och ett ännu längre när det gäller Norge, men för Sveriges del lyser tomrummet helt vitt där den texten skulle ha stått. Där står inte ett ord. Och eftersom vi inom moderata samlingspartiet har den uppfattningen att man kan ge god stimulans på ett enkelt sätt genom skattesänkningar, så vill jag här helt kort sammanfatta de regler som gäller i Finland och Norge på detta område.

I Finland kan den som inom utvecklingsområdet grundar ny ”produktionsinrättning” eller utvidgar sin verksamhet beviljas skattelättnader under tio års tid. Man får fullständig frihet i fråga om avskrivningar, man befrias från förmögenhetsskatt, och om verksamheten är belägen längst uppe i norr har man utöver den fria avskrivningsrätten ett extra årligt

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

avdrag om 3 procent på anläggningskostnaderna.

I Norge finns ett annat register av allmänna skattepolitiska stödåtgärder. Företagare i hela Norge, oavsett var de bedriver sin verksamhet, har möjlighet att göra omfattande fondavsättningar för senare investeringar i nordnorskt näringsliv. De avsättningarna är mycket gynnsamt behandlade ur skattesynpunkt. För investeringar i Nordnorge gäller särskilt förmånliga avskrivningsregler.

Detta är en inblick i hur andra länder har det ordnat, och åtminstone regionalpolitiken i Norge har varit väsentligt mera framgångsrik än i Sverige. En anledning härtill kan vara att man i Norge har varit mindre doktrinär när det gällt att utforma sin politik.

Jag är alldeles övertygad om att man med skattepolitiska medel skulle kunna uppnå en synnerligen kraftig ökning av sysselsättningen i Norrland och också på Gotland redan på ett par år.

Jag hörde för en stund sedan arbetsmarknadsminister Bengtsson säga att det är stora förmåner som företagen får genom de lokaliseringspengar de erhåller. Han hade besökt olika företagare, och de hade varit mycket tacksamma, sade han. Ja, det kanske låter bra att företagarna får så mycket pengar att de är tacksamma. Å andra sidan är det oroande att statsrådet är så förtjust över att när han reser runt träffa på svenskar som mottagit bidrag från staten och som står med hatten i hand. Jag är inte säker på att det är den bästa grunden för en utveckling av näringslivet. Men jag är rädd att många av de stödåtgärder som socialdemokraterna är så utomordentligt förtjusta i är betingade av att man gärna vill se folk stå med hatten i hand och uttrycka sin tacksamhet. Enklare skulle det faktiskt vara att inte belasta alla dessa mindre och verkligt små företag med löneskatt.

Det finns naturligtvis också många andra åtgärder som bör vidtas, åtgärder som det råder enighet om men som det ändå kan vara bra att olika partier uttrycker sin uppfattning om. En sådan sak är kommunikationerna. Statens järnvägar har här ett stort ansvar.

När jag lyssnar på intervjuer med SJ-chefen förefaller det mig ibland som om han uppfattade det beslut riksdagen fattat om att hans järnväg skall vara lönsam som en utomordentligt bekväm ursäkt för vilka åtgärder som helst, även sådana åtgärder som vid en närmare granskning visar sig inte alls bidra till någon ökad lönsamhet. En hel del underligheter inom SJ försvarar man med att riksdagen säger att SJ skall vara lönsamt, medan de vid en företagsekonomisk granskning visar sig verka i andra riktningen.

Det finns många exempel på konstigheter. En sak är så konstig att jag vill anmäla den här: Folk som bor längs malmbanan — de vill nu ha en väg i stället, och det kan man förstå — tvingas betala sittplatsbiljett även på tåg som går i lokal trafik och som blir expresståg först när de kommer längre söderut. Om man skall åka mellan Björkliden och Abisko, för att ta två mera kända orter, tvingas man betala sittplatsbiljett på dessa tåg. Det är väldigt konstigt.

Ute i kammarfoajén finns det ett ställ med reklambroschyrer. Jag hajade häromdagen till för en, som på utsidan hade en kanot — det såg trevligt ut. Jag råkar dessutom känna igen bilden, eftersom jag själv varit på det ställe där den var tagen. Men de erfarenheter man gör när man tar

Onsdagen den
15 maj 1974*Anslag till regional
utveckling m. m.*

sig till denna plats kan inte vara någon reklam för SJ. I det här fallet gällde det att ta sig från Vilhelmina till Kittelfjäll, och det är en distans på 12 1/2 mil. Med buss tar det ofta fem timmar eller åtminstone fyra – det är litet olika hur turerna går. Det är inte den bästa reklamen för kollektiva transportmedel i regionalpolitiska sammanhang.

När det gäller kommunikationerna skulle jag också vilja säga att det finns starka motiv för att ha lägre skatt på bensin i stödområdena, åtminstone i det inre stödområdet, än på andra håll. När jag för en tid sedan var i Kiruna påpekade man för mig det konstiga i att man där uppe, nu när araberna höjt bensinpriset, och eltaxorna som en följd av det går upp, får betala mera inte bara för bensinen utan också för den elkraft som väsentligen produceras där uppe. Det tycker jag låter precis så märkvärdigt som vederbörande personer i Kiruna framställde det. Jag tycker att man skulle kunna tänka sig att ha en lägre bensinskatt i stödområdet, åtminstone det inre stödområdet.

Det finns många andra ting som hör till en väl utformad regionalpolitik, t. ex. god offentlig service. Jag vill för min del uttrycka glädje och tacksamhet över att man börjat inta en klokare inställning till att hålla glesbygdsskolor i gång. Jag tror att de rationaliseringsvinster, som man ofta säger sig göra när man lägger ned mindre skolor, helt och hållet motverkas av de mer eller mindre dolda kostnader som därvid uppstår i form av längre skolskjutsar, kosthåll och problem med en större skolorganisation på centralorten.

På samma sätt är det med sjukvården. Jag tror att det skulle vara bra om man försökte satsa mer på sjukvård närmare människorna ute i glesbygderna. Då man reser uppe i Härjedalen, exempelvis i Funäsdalen, hör man läkare där säga att de är olyckliga över att de ofta tvingas skicka folk enormt långa resvägar; själva resan kanske inte är bra för patienten, och dessutom skulle de – med endast litet ökade resurser – mycket väl kunna klara fallet på platsen.

Herr talman! På det ideologiska planet sägs ofta från socialdemokratiskt håll att det är marknadskrafternas fel att man fått regionalpolitiska svårigheter och att därför dessa marknadskrafter måste sättas ur spel. Men jag tror att man med den utgångspunkten kommer fel i regionalpolitiken. Jag tillhör inte alls dem som tror att marknadskrafterna är någonting i alla avseenden förträffligt och att de alltid leder rätt. Jag tror tvärtom att marknadskrafterna ofta leder fel. Det är just därför som vi behöver en ekonomisk politik som med skattepolitiska eller andra insatser styr marknadskrafterna i önskad riktning. På det viset kan man utnyttja de här krafterna. Man kan ta dem i sin tjänst; det behöver man göra, just eftersom de är så starka att de ofta hårt kritiseras.

När man skall bedöma de regionalpolitiska svårigheter som uppstått i vårt land och i många andra länder måste man granska det näringspolitiska tänkesätt som har betingat den ekonomiska politiken under tidigare skeden. I det sammanhanget finner jag det intressant att studera LO:s skrift i början av 1960-talet, Samordnad näringspolitik, där det bl. a. anfördes:

”Huvuduppgiften för en sådan lokaliseringspolitik bör främst vara att uppmuntra till en koncentrerad av näringslivet till de expansiva områdena i landet.”

Om det är de utgångspunkterna man haft i den ekonomiska politiken i sådana här sammanhang har man givetvis fått en del regionalpolitiska svårigheter. Nu har det skett ett avsevärt omtänkande på många olika håll, och det är bra. Jag hoppas att regionalpolitiken blir framgångsrik, eftersom jag anser att människorna utsätts för stora påfrestningar genom tvånget att flytta från en ort där de lärt sig trivas. Jag tror också att många av de sociala svårigheter som vi kan se har sitt ursprung i den rotlöshet som uppstått i det moderna samhället.

I detta anförande instämde herr Strindberg (m).

Herr NILSSON i Östersund (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon diskussion med herr Burenstam Linder rent allmänt. Han betonade emellertid mycket starkt vilken betydelse skattelättnader skulle ha som regionalpolitiskt instrument. Vi är mer kallsinniga till det resonemanget från socialdemokratiskt håll. Han återopade vissa uppgifter, och jag vill kvittera med att återropa en utredning, som heter Beskattningen som medel i regionalpolitiken, en nordisk översikt. Den ingår i de ekonomiska utredningsrapporter som ges ut av Sveriges industriförbund, som står herr Burenstam Linder nära. I pressmeddelandet angående den boken säger man bl. a. följande:

”Bland resultaten kan nämnas, att de skattelättnader i Finland och Norge, som haft till syfte att nya företag eller filialer startas i stödområdet, fått dåligt gensvar bland företag från andra delar av landet.”

I Finland hade fyra företag av fem funnit att skattelättnader haft ingen eller måttlig betydelse för investerings- eller lokaliseringsbesluten. I Norge skulle 30 investeringsprojekt av 37 ha genomförts även utan skattelättnader. Ungefär i samma stil går hela den här kartläggningen, som bygger på en enkät bland företagen i Finland och Norge. Jag tror därför att det finns tydliga belägg för att skattepolitiken i Finland och Norge inte har haft särskilt stor regionalpolitisk effekt. Därför bör man nog tona ner det här resonemanget. Jag tror – trots vad herr Burenstam Linder har sagt – att det lokaliseringsstöd som vi i stället har gått ut med har haft en mera positiv effekt på utvecklingen än vad skattelättnader skulle ha haft.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nilsson i Östersund anser att Industriförbundet står mig mycket nära, men det är då anmärkningsvärt att det tydligen är herr Nilsson i Östersund som har läst en publikation som Industriförbundet har gett ut – jag har däremot inte läst den. Vad som dessutom är anmärkningsvärt är att herr Nilsson i Östersund tror på den så envetet. Såvitt jag begriper är det många andra publikationer och uttalanden från Industriförbundet som herr Nilsson i Östersund inte är beredd att fästa lika stort avseende vid.

Jag för min del tror inte på den där studien. Jag har nämligen den uppfattningen att om man går ut och frågar ett begränsat antal företagare vad de anser om den ena och den andra förmånen, så finner

man ofta att den som har mottagit förmånen i fråga har ett visst intresse av att svara på det ena eller andra sättet, beroende på om han är intresserad av att ett system skall bibehållas eller inte och om han är intresserad av att en förmån inte skall skäras ned. Av olika sådana anledningar är det svårt att komma till några riktiga slutsatser.

Det vore konstigt om det skulle vara på det viset, herr talman, att den nedläggning av t. ex. jordbruk som har ägt rum i stödområdet inte hade kunnat vara mindre besvärlig om man inte hade haft de olika pålagor som har funnits och som nödvändigtvis måste ha försämrat de levnadsvillkor som är en grundförutsättning för att verksamheten skall kunna hållas i gång. Jag tycker detta är så självklart att det måste vara mycket svårt att komma till någon annan slutsats.

Herr NILSSON i Östersund (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först säga att jag även tror på seriösa utredningar som kommer från Industriförbundet och som ingår i dess utredningsrapporter. Jag har i detta fall inte heller någon anledning att betvivla att de uppgifter som Lars Grundberg, som författaren heter, har lämnat i detta betänkande är riktiga. Att han här – visserligen i en något begränsad undersökning; det skall jag villigt erkänna – har gått ut i en seriös enkät bland de företag i Finland och Norge som har dessa skattelättnader och fått det svaret tycker jag bestyrker att man nog bör tona ner debatten om de skattepolitiska medlen som det regionalpolitiska instrument som skulle vara lösningen i det fallet.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Industriminister Johansson blir så förtörnad när han läser rapporter från Industriförbundet att han nästan inte ens vill samarbeta med Industriförbundet längre! Så var ju fallet när det gällde kritik från ett antal ekonomer, visserligen från Industriförbundet fristående men dock av förbundet engagerade att utreda Stålverk 80. Det är glädjande att herr Nilsson i Östersund tydligen har en helt annan inställning till Industriförbundets utredningar.

Men låt oss – eftersom denna fråga har en viss betydelse – konstatera att man år 1969 i betänkandet Lokaliserings- och regionalpolitik bl. a. diskuterade skattepolitik. Där sade man i denna utredning – jag hinner inte läsa upp all text som finns där utan tar ett citat: ”Det andra slaget av skattestimulans – särskilda skatteförmåner för företag vid deras investeringar i stödområdet – synes i och för sig lättare att genomföra och skulle troligen också ha större effekt. Företagen kan ju nämligen i detta fall från början beräkna värdet av skattestimulansen, då detta värde inte är beroende av den framtida vinstutvecklingen i det nya företaget.

En skattefördel av detta slag skulle kunna konstrueras så, att företaget fick rätt att använda obeskattade vinstmedel vid investeringar i vissa av statsmakterna bestämda regioner. Starka skäl synes kunna anföras för att skapa en sådan ordning.”

Detta sades i en offentlig svensk utredning. Varför inte fästa avscende vid den?

Herr andre vice talmannen anmälde att herr Nilsson i Östersund anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr JONSSON i Mora (fp):

Herr talman! Inrikesutskottets betänkande behandlar i propositionen 1 gjorda framställningar om anslag till regional utveckling m. m. jämte ett antal motioner som har väckts i anslutning till propositionen. Inrikesutskottets ordförande, herr Eriksson i Arvika, berörde redan i sitt första anförande folkpartiets allmänna syn på regionalpolitikens målsättning och utformning, och jag kan helt instämma i de synpunkter som han framförde.

Jag vill särskilt stryka under vad vi säger i folkpartimotionen 1551 vad gäller de ekonomiska ramarna för genomförande av det regionalpolitiska handlingsprogrammet. Det är vår uppfattning att de medel som kan behövas utöver vad i femårsplanen anges skall ställas till förfogande. Brist på kapital får således inte lägga hinder i vägen, om det finns företag som är villiga att investera inom stödområdet och om de uppfyller de kriterier som normalt ställs upp för att erhålla sådant stöd.

Regionalpolitiken har ju till uppgift att utjämna obalans mellan olika regioner i landet, att skapa sysselsättningstillfällen, att öka jämlikheten och att bereda invånarna en tillfredsställande service och en god miljö. När man kan konstatera att det råder obalans är det viktigt att de medel finns som kan bidra till att utjämna denna obalans, och det krävs då insatser av skilda slag. Här kan man, som framförts tidigare i denna debatt, arbeta med både generella insatser och punktinsatser för att främja näringslivets utveckling. I stora delar av landet, i all synnerhet i de områden som ingår i det allmänna stödområdet, är de mindre och medelstora företagen av särskilt stor betydelse för att vidmakthålla sysselsättningen och skapa nya arbetstillfällen. Att genom allmänna åtgärder ge dessa bättre förutsättningar bör därför ingå som en viktig del i det regionalpolitiska handlandet.

Avsättnings- och marknadsföringsåtgärder har för dessa företag en mycket stor betydelse när det gäller både att bygga upp företagen och att utveckla dem vidare. Det är därför tillfredsställande att utskottet i sitt betänkande betonar vikten av stöd till marknadsföringsåtgärder, vilket vi också har föreslagit i folkpartimotionen. Vi betonar också i motionen att företagarföreningarna är viktiga i detta sammanhang.

Herr talman! Jag vill sedan ta upp några frågor som rör stödområdena och deras avgränsning.

De regionalpolitiska insatserna är främst riktade till det allmänna stödområdet. Det omfattar delar av Norrland och delar av skogslänen Kopparbergs län och Värmlands län. Det är områden som varit särskilt utsatta för strukturförändringar. Det allmänna stödområdet utvidgades 1972 — bl. a. införlivades ytterligare delar av mitt eget län, Kopparbergs län, med det allmänna stödområdet. Viss utveckling har också skett beträffande det inre stödområdet. Frågan var föremål för prövning 1973, men någon ytterligare ändring genomfördes inte då.

Det har redan sagts att det till årets riksdag har väckts ett flertal

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

motioner med förslag till utökning av stödområdet. Det har i dessa motioner anförts starka motiv för sådana justeringar.

Ser man på utvecklingen i de kommuner som gränsar till stödområdena visar det sig att behovet av regionalpolitiska insatser där i många fall är lika stort som inom stödområdena. Man bör observera de problem som ett företag kan stå inför då det gäller en etablering på den ena eller andra sidan gränsen. Det kan för det företaget väga över för en etablering inom stödområdet med de förmåner som detta medför, även om det för den intilliggande kommunen utanför stödområdet föreligger ett lika stort behov av att få det sysselsättningstillskott som en etablering av det här slaget medför.

Man kan inte komma ifrån att gränsproblem alltid kommer att uppstå, oavsett var man drar gränsen för ett stödområde. Men att vi har ett behov av stödområden för de mest utsatta delarna av landet råder det inga delade meningar om.

Bland de motioner som tar upp frågan om en utökning av det allmänna stödområdet finns också ett par som berör Kopparbergs län. Det är motionen 250 -- en trepartimotion med Karl Boo som första namn och där jag är medmotionär -- och motionen 880 av herr Fredriksson. I båda dessa motioner föreslås att Ludvika-Smedjebacken-regionen, som nu är den enda region i länet som står utanför, skall införlivas i stödområdet. Det har visat sig att den positiva syn på utvecklingen som låg till grund för ställningstagandet år 1972 då Ludvika-Smedjebackenområdet utelämnades inte hade fog för sig; den ensidiga näringsstrukturen i detta område har medfört en betydande påfrestning och lett till en utflyttning och minskat befolkningstal. Under år 1973 minskade befolkningen inom denna region med 310 personer, och detta är ganska anmärkningsvärt om man ser till länet i dess helhet.

Behovet av regionalpolitiska insatser har också understrukits vid en uppvaktning som företrädare för de här berörda kommunerna gjort inför utskottet.

Vid behandlingen av alla de motioner som berör utökningen av det allmänna stödområdet har det emellertid visat sig att yrkanden om ändringar inte kunnat vinna gehör hos utskottets majoritet. Det har förts ingående diskussioner i utskottet, och man har kommit fram till en uppgörelse om att i detta skede inga ändringar bör göras när det gäller stödområdesgränser. Utskottet skriver också att det i samband med utvärderingen av det pågående länsplaneringsarbetet kan vara naturligt att göra en samlad översyn av stödområdenas omfattning. Mot bakgrund härav har det naturligtvis för dem som motionerat i denna fråga förefallit ganska orealistiskt att genom reservationer följa upp motionsyrkandena. Det är därför man kan notera att det på denna punkt föreligger ett enhälligt utskottsbetänkande. Men utskottet har i detta sammanhang än en gång betonat -- och den saken har också både utskottets ordförande och herr arbetsmarknadsministern varit inne på -- att man bör ta särskild hänsyn till problemen hos de kommuner som ligger inom den s. k. "grå zonen". Man har än en gång velat understryka riksdagens uttalande om särskilt hänsynstagande till kommuner i denna zon i fråga om lokaliseringspolitiska insatser. Det finns också exempel på att punktinsatser i

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

sådana kommuner har lett till betydande fördelar och vinster när det gäller sysselsättningsutvecklingen. Jag vill än en gång säga att de gångna årens erfarenheter klart visar att det föreligger ett behov av extra punktsatser. Jag vill gärna citera vad utskottet skriver i denna fråga: "Utskottet vill i sammanhanget betona vikten av att vad som anförts i den frågan iakttas i den praktiska tillämpningen." Det är en mycket klar fingervisning till dem som har att besluta i dessa frågor. I avvaktan på att det så småningom skall bli en ny översyn och eventuella förändringar i gränsdragningen för stödområdet kan detta bidra till att lösa de problem som aktualiserats i motionerna om det allmänna stödområdet. Jag vill alltså än en gång stryka under utskottets uttalande i den här frågan.

När det sedan gäller det inre stödområdet har regeringen att fastställa gränserna för det. I motionen 576 av herr Rämngård m. fl., där jag är medmotionär, har vi velat fästa uppmärksamheten på de problem som kan uppstå då en kommun – i det här fallet Ore – som förut legat i det inre stödområdet, genom en kommunsammanläggning införlivas med en annan kommun – Rättvik – som ligger utanför det inre stödområdet, och på det sättet kommit att hamna utanför det inre stödområdet och därmed också går miste om de speciella förmåner som den annars skulle ha. Det innebär bl. a. att det speciella sysselsättningsstödet då inte skulle kunna utgå. Jag vill framhålla vad andra talare också har påpekat, att utskottet är berett att föreslå en lösning som innebär att dylikt stöd skall kunna utgå i samband med annat lokaliseringsstöd till företag som ligger i gränsområdet till det inre stödområdet samt på Gotland. En försöksverksamhet skall igångsättas och pågå minst två år, och erfarenheterna skall därefter utvärderas. Från folkpartiet anser vi att detta är ett mycket bra förslag, och det har också framförts i vår motion 1551. Jag hoppas att det skall eliminera en del av de olägenheter som uppstår och som onekligen finns i gränsområdet till det inre stödområdet. Regeringen bör ha speciell uppmärksamhet riktad på det problem som omnämns i nyssnämnda motion nr 576.

I fråga om det förstärkta sysselsättningsstödet vill jag bara instämma i vad som sagts av tidigare talare i denna fråga. Jag yrkar bifall till reservationen 4. Det förstärkta sysselsättningsstödet kommer att få speciell betydelse för glesbygden i det inre stödområdet.

Låt mig också med tillfredsställelse notera vad utskottet föreslagit om en försöksverksamhet med sysselsättningsstöd till turistnäringen i det inre stödområdet. Det stämmer väl överens med vad vi föreslagit i folkpartimotionen 1551.

När det sedan gäller servicegarantin i de mindre orterna vill jag bara instämma i vad herr Eriksson i Arvika tidigare har sagt i denna fråga. Vi understryker starkt behovet av att få en lösning på frågan om servicegaranti i de mindre orterna.

Helt kort vill jag sedan omnämna motionen 890 som jag och herr Turesson väckt med förslag till lokaliseringpolitiskt stöd till ett industricentrum i Moraområdet. Man skall observera att de norra och nordvästra delarna av Kopparbergs län har drabbats särskilt hårt genom de stora strukturförändringarna inom skogsnäringen. Behovet av en förstärkning är därför mycket stort. Ett industriellt centrum skulle ha en

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

gynnsam inverkan och bidra till att skapa kompletteringsindustrier och företag i de kringliggande kommunerna.

Det planeringsarbete som pågår för inrättandet av nya industricentra utöver dem som redan finns eller är under uppbyggnad kan ju kanske leda till erfarenheter som gör att man finner att en ytterligare utbyggnad av industricentra bör ske. Jag har i årets liksom i fjolårets utskotts- betänkande noterat att Moraområdet kan betraktas som ett av de områden som i det fallet kan bli aktuellt.

Till slut, herr talman! Regionalpolitiken har sin stora betydelse. Tillgänglig statistik visar att man genom den förda lokaliseringpolitiken i flera fall nått goda resultat och sysselsättningseffekter, effekter som t. o. m. överträffar de gjorda beräkningarna. En fortsättning av den lokaliseringpolitiska verksamheten är därför av utomordentligt stor betydelse, och den bör bidra till att minska obalansen regionerna emellan.

Herr talman! Med det anförda ber jag än en gång att få yrka bifall till reservationen 4 och i övrigt till utskottets hemställan.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! I anslutning till reservationen 3 av herr Lorentzon, som fogats till inrikesutskottets betänkande nr 7, skall jag ta upp några frågor som inte så ofta blir föremål för behandling när regionalpolitiska frågor står under debatt. Jag syftar på de speciella problem som berör Storstockholmsregionen. Vanligtvis brukar ju avfolkningslänen och gles- bygdsproblematiken stå i förgrunden i dessa debatter. Nu finns det anledning att ta upp situationen för ett nytt avfolkningslän – nämligen Stockholms län. Detta har sedan 1971 större utflyttnings- än inflyttnings- siffror. Efter en oavbruten stegring av befolkningssiffran upp till 1 486 000 år 1971 var siffran för augusti i fjol 3 000 lägre. Det är ingen hög siffra, men den uttrycker att befolkningstillväxten har förbytts i inte enbart stagnation utan t. o. m. tillbakagång.

Nu är det inte detta som är det allvarligaste problemet. Det är i stället den industriella uttunningen, speciellt minskningen av tillverkningsin- dustrin. Antalet sysselsatta inom tillverkningsindustrin i Storstockholm har på de senaste 12 åren minskat från 189 000 till 148 000. I hela landet minskade antalet anställda inom industrin med 4-5 procent under 1960-talet. I Stockholms län blev minskningen 22 procent. År 1965 var 25 procent av de förvärvsarbetande sysselsatta inom tillverkningsindu- strin – år 1972 endast 19 procent. Men kategorin anställda i tjänst ökade från 32 till 44 procent under samma tid. Regionen håller på att bli en service- och tjänstemannaort, där det knappast blir några arbetare kvar.

Det privatkapitalistiska näringslivet visar inget som helst intresse av att bryta denna snedvridning. Profitintressena dikterar industriägarnas hand- lande, och därför söker de sig ut till delar av landet där löneläget är lägre och tomtmarken billigare.

Beträffande markpolitiken frågar man sig om inte arbetarrörelsens samlade krafter skulle inriktas på en enhetlig markpolitik i hela landet och göra slut på favoriseringar av bolagen när det gäller markförsäljningar på förmånliga villkor.

Kommunerna tillämpar olika principer vid upplåtelse av mark och byggnader för industriändamål. Det uppstår ofta en tävlan om att kunna erbjuda de bästa villkoren till privatkapitalisterna för att kunna öka sysselsättningen i den egna regionen. Det är ett, som jag tycker, förnedrande spel som kommunerna borde göra slut på. Kommunförbundet har ju kongress i sommar, och många av kammarens ledamöter deltar där. Hur vore det med en rekommendation från kongressen att stoppa dessa mellan olika kommuner konkurrerande lågpriserbudanden och i stället gå in för vad man infört i Stockholms kommun, nämligen upplåtelse av mark endast med tomträtt?

Men detta räcker inte. Den grundläggande åtgärden måste enligt vår mening vara den som krävs i vpk-motionen 1553: "att hos regeringen hemställa om förslag till lag om regionalpolitisk styrning av alla företagsetableringar".

Utskottet stöder sig på utredningen om regionalpolitiska styrmedel, som skall klargöra om etableringskontroll bör införas för att begränsa expansionen i vissa regioner och med denna hänvisning avstyrker utskottet motionen. Här har vi återigen att göra med den så ofta förekommande passivitetsfrämjande övertron på utredningar. Förutsättningarna för den tillsatta utredningen var att skärpa det s. k. samrådsförfarandet, som hade till syfte att dämpa storstadsexpansionen. Nu har emellertid utvecklingen gått i motsatt riktning. Därmed har uppenbara behov uppstått av att inte bara dämpa den industriella uttunningen utan i stället i denna region öka antalet arbetsplatser -- inte vilka arbetsplatser som helst utan industriarbetsplatser. I detta läge är det oförsvarligt att avstå från åtgärder som kunde bryta snedvridningen och öka antalet industriellt sysselsatta.

Herr talman! Några ord om sysselsättningen för regionens byggnadsarbetare. För fem sex år sedan hävdades att bristen på byggnadsarbetare i Stockholm var ett hinder för regionens utveckling och saneringen av nedslitna delar. Med olika metoder försökte man öka byggnadsarbetarkåren. Inflyttade byggnadsarbetare fick förtur i den på den tiden så tröstlösa bostadskön. Många omskolades med AMS-pengar till byggnadsyrken, och andra redan utbildade som var bosatta långt från Stockholm erbjöds traktamenten om de tog jobb här. Alla utredningar, även de som kom från Byggnadsarbetareförbundet, angående byggarbetskraften visade att bristen på utbildat folk var och skulle under överskådlig framtid vara ett stort problem.

Mina äldre arbetskamrater, som inte hade några akademiska studier eller utredningsavdelningar att falla tillbaka på, menade dock att det där är ingenting att lita på -- vänta bara, bakslaget kommer snart. De hade varit med längre och hade större erfarenhet av kriser och arbetslöshet än jag. Trots detta ville jag tro att fackföreningarnas och myndigheternas expertis måste ha rätt och att mina arbetskamraters förslag om att stoppa inflyttningen och utbildningen av byggnadsarbetare var fel. Utvecklingen har visat att hårda erfarenheter från arbetslivet väger tyngre än den allra högsta akademiska utbildning som är kryddad med utvecklingsoptimism. Stockholms byggnadsarbeters fackförening sjunker nu ständigt i medlemsantal, det senaste året med 1 000. Det är de unga aktiva byggnads-

Onsdagen den
15 maj 1974*Anslag till regional
utveckling m. m.*

arbetarna som lämnar kåren, de äldre blir kvar och förtidspensioneras i allt större utsträckning. Mer än ett och ett halvt tusen går arbetslösa, och prognoserna för framtiden visar på ännu färre arbetstillfällen för byggnadsarbetare i Storstockholmsregionen. Prognosmakarna är kanske desamma som tidigare, men den här gången finns det skäl att tro dem. En mängd byggnadsarbetare går alltså arbetslösa i Stockholm, samtidigt som det finns behov av nybyggnation.

Enligt folk- och bostadsräkningen år 1970 är 89 000 hushåll i Storstockholm trångbodda. Det föreligger således ett rejält behov av fler bostäder. Uppgifter om tomma lägenheter får inte föra bort detta faktum ur bilden. Behovet av bostäder måste vara vägledande – inte den nu rådande skyhöga hyresnivån och betalningsförmågan hos många bostadsbehövande. En politik måste säkerställas som både minskar boendekostnaderna och ökar betalningsförmågan hos de bostadssökande och därmed efterfrågan på bostäder.

Samhälleliga satsningar måste till för att främja den kollektiva trafiken så att restiderna till och från arbetet minskar. Dessa satsningar betyder också i sig själva arbetstillfällen för byggnadsarbetare och andra.

I detta sammanhang anser jag att framför allt Stockholmscenterns "gröna våg" och kampanj mot att ta i anspråk vad man kallar "örörd miljö" är en oansvarig politik. Vill man inte konservera en faktisk bostadsbrist, trångboddhet och dåliga arbetsmiljöer, kan det bli nödvändigt att också bygga eller för trafikändamål ta i anspråk någon bit där i dag björkar grönskar. Det finns utrymme för vettiga avvägningar.

Herr talman! Jag har med det anförda velat belysa enligt min mening viktiga aspekter på angelägna regionalpolitiska intressen, som berör den betydande befolkning som bor inom Storstockholmsregionen. Tillvaratagandet av dessa intressen understryker starkt nödvändigheten av ett bifall till reservationen 3.

Till sist, herr talman! Denna debatt handlar i stor utsträckning om glesbygdspöblem, och de flesta av kammarledamöterna kan väl knappast tro att några sådana finns inom huvudstadsregionen. Faktum är dock att Stockholms skärgårdsbefolkning brottas med samma problem som landets mest utsatta utflyttningkommuner. Befolkningen minskar, genomsnittsåldern stiger, butiker läggs ner och den allmänna servicen försämras t. ex. genom nedläggning av skolor. Arbetstillfällen minskar ofta på grund av att de höga fraktkostnaderna sänker lönsamheten. Här skulle ett generellt transportstöd, i likhet med vad som utgår för vissa delar av Norrlands inland, kunna vara en hjälp.

Det finns dock en avgörande faktor till som förhindrar tillkomsten av lämplig småindustri, nämligen de markpriser som spekulatören skapat. Många skärgårdsbor saknar arbete eller är undersysselsatta, samtidigt som en del innehar mark som brukningsmässigt inte äger så stort värde. Men närheten till storstaden gör att många storstadsbor önskar köpa en fritidstomt, och därigenom har markpriserna stegrats häftigt. Genom byggnadsförbud har myndigheterna hejdat den värsta spekulatören. Förväntningsvärdena finns dock kvar, och unga familjer, som så väl behövs i skärgården, har inte råd att köpa tomt för bostadshus. Lika

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

mycket hämmas industriell verksamhet av de skyhöga markpriserna.

För att skapa en levande skärgård, inte bara tre månader på sommaren, fordras insatser från det allmänna. Förhindrandet av privatiseringen av skärgården är en riktig och helt nödvändig åtgärd, om andra än överklassen skall få tillgång till detta sköna rekreatiomsområde. En annan statlig insats borde vara att infoga Stockholms skärgård i det allmänna stödområdet eller att låta särskilt glesbygdsstöd utgå. Trots att det föreligger motioner om detta så finns ingen reservation i utskottsbetänkandet, varför jag, herr talman, i detta sammanhang får nöja mig med allmänna förhoppningar.

Fru HÖRNLUND (s):

Herr talman! Herr Nilsson i Östersund har mycket ingående redogjort för utskottsmajoritetens synpunkter och bemött de reservationsyrkanden som föreligger, och jag skall därför nöja mig med att ta upp endast ett par frågeställningar i samband med regionalpolitiken.

Låt mig då först konstatera att med tanke på de många motioner som väckts i dessa frågor är det trots allt ett relativt enigt utskott som står bakom det mesta av utskottets betänkande. Som vanligt har dock centern även i år försökt att skilja ut sig när det gäller de regionalpolitiska frågorna, och som vanligt försöker man föra något slags profilpolitik, som emellertid är så pass suddig att de flesta knappast förstår var skiljelinjen mellan centern och oss andra går.

På ett nästan maniskt sätt biter man sig fast vid ordet "decentralisering" och försöker ge sken av att det dels går att sprida industrier till alla orter i landet, dels kan tillskapas en differentierad arbetsmarknad på samtliga orter. Detta påminner mig om centerns gamla tal om ett nät av livskraftiga tätorter, där man dock alltid sorglöst undvek att beskriva hur pass stora hål det skulle vara i nätet. Fortfarande finns det mycket litet av konkret innehåll i centerns reservationer, och man framlägger inte några konkreta förslag till hur en annan och enligt centerpartiets mening bättre regionalpolitik skall föras. Möjligen skulle en viss förändring kunna urskiljas så till vida att centern numera underlåter att göra de skarpa utfall mot storstadstillväxten som man gjort under föregående år. I stället har man koncentrerat sig på de primära centra och anser att deras tillväxt bör hejdas. Kanske är det taktiskt betingat när centern inte mera talar så öppet om att stoppa storstadstillväxten. Men frågan är också om centerns företrädare verkligen har gjort klart för sig vad primära centra är, nämligen kommuner som genom kommunsammanläggningarna har blivit ganska stora till ytan. Skall inte invånarna i dessa primära centra ha samma rätt till den differentierade arbetsmarknad som centern säger sig vilja främja i andra orter? Skall inte invånarna i primära centra också få möjligheter till jobb i sin egen kommun? Skall de investeringar som har gjorts inte kunna utnyttjas på sikt i dessa primära centra?

Att jag ställer de här frågorna beror på att jag själv företräder ett av de primära centra, som har haft och har en mycket ogynnsam befolkningsutveckling, som har ett utomordentligt ensidigt näringsliv osv. Det skulle vara intressant att veta om centern inte är beredd att stödja t. ex. Borås därför att denna kommun har klassificerats som ett av de primära centra.

Det är självklart för de flesta av oss andra att det behövs rikt differentierade centra i varje län, eftersom det betyder att länen får en gynnsammare utveckling totalt sett. Vi vet att högskolor inte kan lokaliseras till vilka orter som helst. Det måste finnas ett underlag när de statliga verken utlokaliseras. Vi måste ha en punkt i varje län som erbjuder ungdomen valmöjligheter och ger tillräckligt underlag för kulturell verksamhet och kvalificerad service till invånarna i hela länet.

Finessen med detta har tydligen gått centern förbi. Man vandrar vidare på sin ensamma väg och försöker ge sken av att vi andra inte vill satsa även på övriga orter – dvs. man fortsätter sin ganska ohöjlda buskpropaganda år efter år. Men fortfarande ger man inga som helst recept på hur den där andra politiken skall föras, den som centern står för. Det skulle för oss alla vara intressant att få reda på vilka medel som egentligen skall användas. Det räcker väl inte bara att ange befolkningsramar; de skall ju uppfyllas också. Kanske förhåller det sig så att centern står vpk mycket nära när det gäller att finna medlen, men i så fall tycker jag att man också skall erkänna detta.

Fru Jonäng har här dragit ungefär samma gamla centervals som vanligt – eller är det möjligtvis fråga om en Hälsingehambo? Jag skall komma tillbaka till hennes inlägg, men dessförinnan vill jag ta upp frågan om könskvotering. Redan vid årets remissdebatt uttalade jag min glädje över att det i statsverkspropositionen framlades förslag om åtgärder för att ge kvinnorna större möjligheter att träda ut på arbetsmarknaden. Ur jämställdhetssynpunkt är det av utomordentlig vikt att alla som vill ha ett eget förvärvsarbete kan få det, och detta är ju en självklarhet. Naturligtvis bör då också kvinnor ha rätt till jobb på samma villkor som män.

Aven om vi har haft en kraftig ökning av antalet förvärvsarbetande kvinnor under de senaste åren, finns det fortfarande en stor mängd kvinnor som tillhör den potentiella arbetskraften. Portarna till arbetsmarknaden måste öppnas också för dem. Det gäller att ta bort kvarvarande hinder för deras utträde i arbetslivet. Det är knappast rimligt att vissa företag skall vägra att ta emot kvinnlig arbetskraft på grund av fördomar, på grund av slentriantänkande, på grund av bristande förutseende när det gäller arbetsplatsernas hygienutrymmen osv. Den försöksverksamhet med könskvotering vid lokaliseringföretag som nu föreslås är därför befogad och ett steg i rätt riktning för att söka bryta en alltför långsam utveckling när det gäller kvinnornas möjligheter i arbetslivet.

Utskottet har också med stor majoritet tillstyrkt förslaget om försöksverksamhet med könskvotering i enlighet med propositionens förslag. Det är endast moderaterna som yrkar avslag. I deras partimotion, nr 558, har man bl. a. pekat på att varje individ skall behandlas likvärdigt utifrån de krav som utbildningsvägen, arbetet m. m. kan ställa. Varje individ skall alltså bedömas efter sina kunskaper, färdigheter, intressen och personliga anlag. På denna grund avvisar moderaterna Kungl. Maj:ts förslag.

Jag kan inte låta bli att fundera över varför inte moderaterna, med den intima kontakt de haft med arbetsgiversidan, har kunnat föra fram dessa synpunkter och vinna gehör för dem i dessa kretsar, för då skulle

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

kvinnorna otvivelaktigt i större utsträckning ha fått jobb inom alla områden. Det kan väl aldrig vara så att de moderata företrädarna här i riksdagen har den uppfattningen att kvinnorna har fått den plats på arbetsmarknaden som de förtjänar, dvs. att de varken har kunskaper, färdigheter, intressen eller personliga anlag och av den anledningen inte har kunnat ta upp konkurrensen med männen på arbetslivets område? Om moderaterna har den uppfattningen så kan jag förstå att man avvisar förslaget om könskvotering. Från moderat håll har man ju alltid i första hand sett till arbetsgivarsidans intressen. Anser moderaterna att man får något slags sekunda arbetskraft genom att anställa fler kvinnor så är det naturligtvis följdriktigt att stå på sig och säga nej till föreliggande förslag.

Nu stämmer inte riktigt det som sägs i reservationen 5 med vad som har anförts i partimotionen. De båda moderata reservanterna har i stället för att gå helt på avslagslinjen liksom hängt sig fast vid AMS:s remissyttrande, vilket innebär att länsarbetsnämnderna skall förhandla med företagen om personalsammansättningen innan lokaliseringsärendena avgörs och att man därigenom skall medverka till att få den avsedda inriktningen av rekryteringen.

Det är intressant att moderaterna nu vill sträcka sig så pass långt och att man i så hög grad sluter upp på AMS:s sida. Det är inte så ofta det sistnämnda sker, och därför tycker jag att det bör noteras. Nu finns det kanske en förklaring till att AMS:s remissyttrande i det här sammanhanget ser ut som det gör, dvs. att man inte löpt linan ut när det gäller förslaget om könskvotering. Styrelsen består i huvudsak av män – och man får förmoda att det bakom länsarbetsnämndernas yttranden också i stor utsträckning döljer sig manliga tankegångar. Vi vet att det finns många fördomar att övervinna, inte minst bland männen, när det gäller kvinnornas möjligheter på arbetsmarknaden. Det är ju för övrigt oftast män som står för anställningspolitiken på de företag som i så hög grad underlåter att rekrytera kvinnor på samma villkor som män.

Som enda kvinna i arbetsmarknadsstyrelsen avgav jag förresten en reservation i den här frågan, där jag ville gå ännu längre och utsträcka försöksverksamheten till att också gälla företag som tar investeringsfondsmedel i anspråk för driftutvidgningar. Jag stödde mig då på vad ett par länsarbetsnämnder anförde i sina yttranden till AMS. Vi har sedermera tagit upp frågan från socialdemokratiskt håll i motionen 565. Att jag inte reserverat mig för bifall till motionen beror på att jag har kunnat ansluta mig till utskottets skrivning "att erfarenheterna av försöksverksamheten får ge vid handen om den bör fortsätta och eventuellt utsträckas till nya områden". Jag förutsätter också att jämställdhetsdelegationen följer upp frågorna om kvinnornas möjligheter i arbetslivet och att man utarbetar förslag i den riktning motionen anger, om det anses befogat.

En annan fråga som vi tagit upp i samma motion gäller utarbetande av bestämmelser för hur industrilokalernas hygienutrymmen skall disponeras så att de ej kan åberopas som hinder mot en mer flexibel anställningspolitik. Det är sannerligen beklämmande att man skall behöva motionera om en sådan i och för sig självklar sak som att moderna industrier bör uppföras med tanke på att både män och kvinnor skall kunna anställas. Tyvärr har de många industribesök jag gjort bekräftat att

det även på denna sida finns hinder när det gäller att anställa kvinnor.

Utskottet slår fast att svårigheterna på den här punkten inte normalt skall föranleda dispens, och utskottet förutsätter att frågan uppmärksammas i samband med det pågående reformarbetet på arbetsmiljöns område. Jag har låtit mig nöja med detta i denna omgång och utgår från att jämställdhetsdelegationen även i detta sammanhang kan komma med konkreta förslag, om det visar sig nödvändigt.

Men för att återgå till moderaternas reservation nr 5 och deras inställning till frågan om könskvotering, så skulle jag vilja fråga: Är det trots allt så att de moderata representanterna kände sig alltför ensamma med det blanka avslaget på propositionens förslag och därför sökte efter en något mer positiv skrivning? Det är den enda förklaring jag kan finna till den förändrade attityden från partimotion till reservation.

Jag tror att de många kvinnorna i vårt land som kommer att beröras av den här reformen hälsar med tillfredsställelse att det sker någonting konkret när det gäller deras rättigheter att få jobb, att värderas lika på arbetsmarknaden. Jag vill gärna understryka att ingen kan vara helt belåten med att det måste ske kvoteringsvägen -- allra minst kvinnorna själva. Men det har hållits så många vackra tal om kvinnornas rättigheter, det har gått ut en ström av foldrar, broschyrer och annat informationsmaterial till arbetsgivarna och det har bedrivits en intensiv konferensverksamhet genom åren. När inte detta har gett önskat resultat får man ta till litet hårdare tag, och i dag står vi inför ett konkret beslut i jämställdhetsfrågan. Låt mig uttrycka min glädje över att förslaget om könskvotering ändå samlat en så stor majoritet i utskottet. Det visar att de flesta har kommit till insikt om att nu kan vi inte bara hålla på och tala vackert om jämställdhet längre -- nu är vi beredda att verkligen göra någonting också. Jag utesluter därför inte att det nästa gång även kan bli fråga om investeringsfondsmedlen -- detta om icke rekryteringspolitiken förändras markant från företagets sida.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter, innan jag övergår till att något ta upp vad fru Jonäng har talat om här.

Först och främst var fru Jonäng inne på frågan om förstärkt sysselsättningsstöd kontra obalansen i skogslänen. Herr Nilsson i Östersund har redan behandlat dessa spörsmål, och jag skall inte ta upp dem i annan mån än att jag konstaterar att vi redan har ett differentierat stöd genom stödområdesavgränsningen, och det skulle vara alltför krångligt och överblickbart att differentiera stödet ytterligare.

Jag vill dock understryka att jag fäste mig vid att fru Jonäng flera gånger talade om den "socialdemokratiska" regionalpolitiken, den "socialdemokratiska" ortsklassificeringen osv. Fru Jonäng glömmer tydligen att när det gäller riktlinjerna för regionalpolitiken och ortsklassificeringen står både moderata samlingspartiet och folkpartiet bakom besluten i riksdagen. Därför borde kanske fru Jonäng inte så ensidigt tala om den "socialdemokratiska" politiken i detta sammanhang.

I övrigt verkar det knappast som om fru Jonäng talar för utskottet -- hon rör sig tydligen på ett helt privat plan ut i vida fältet.

När det gäller Gästrikland har ju utskottet enhälligt påpekat dels att det skett en utlokalisering av statliga företag till Gävle, dels att de orter

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

som fru Jonäng talade om i sitt inlägg tillhör den grå zonen. Vill man vidga stödområdet – ja, då blir det mindre resurser till dem som finns inom de nuvarande gränserna. Kungl. Maj:t har ju också möjligheter att göra punktinsatser. Det bör klara de problem som fru Jonäng här tog upp.

Men sedan var det väl en lapsus när fru Jonäng på tal om befolkningsramarna sade att vi inte kommer att kunna uppfylla de befolkningsramar som riksdagen fastställt. Hur skall då Gävleborg kunna uppfylla centerns befolkningsramar, som ligger 10 000 eller 20 000 högre? Det skulle vara intressant att få ett svar på den frågan.

Sedan kan jag inte underlåta att också något beröra vad herr Burenstam Linder så värtaligt tog upp här. Om fru Jonäng dansade Hälsingehambo, så var det väl närmast Stockholmsschottis herr Burenstam Linder presterade. I hans fall var det betydligt hejigare svängar. Jag funderade vid ett tillfälle på om herr Burenstam Linder möjligen hade tagit fel på dag. Det verkade närmast som om han deltog i en remissdebatt i stället för denna regionalpolitiska diskussion. I vissa avsnitt föreföll det också som om han var ute och höll något slags resekåseri. Han menade att man inte skulle ha flyttat ut de statliga verken, han var inne på U 68:s förslag om utflyttning av högskolor, han talade om SJ och om kommunikationer – ja, han gick t. o. m. så långt ner som till sittplatsbiljetter – om bensin och elkraft, bensinskatt, etableringskontroll och avgifter, och han konstaterade att han inte ville vara med om det senare. Herr Burenstam Linder ville dessutom ha bättre stöd för sysselsättningen än för kapitalanskaffningen osv. Jag kunde inte notera allt, men det uppräknade är en del av vad herr Burenstam Linder var inne på.

Jag konstaterar emellertid att moderaterna inte har någon partimotion om vare sig målen eller medlen för regionalpolitiken. Om så varit fallet hade det varit lättare att diskutera herr Burenstam Linders synpunkter. Att man inte har några egna förslag bevisas också av att det finns en enda moderat reservation, nämligen den om könskvoteringen. Jag måste därför säga att herr Burenstam Linders inlägg här i dag var mycket förvånande för de flesta av oss som lyssnade.

Herr STRIDSMAN (c) kort genmäle:

Herr talman! Fru Hörnlund talade här om olika danser, och när jag lyssnade till vad hon sade i början av sitt anförande ville jag närmast likna det vid något slags jitterbug. Men hon slutade ändå med en lugn vals.

Fru Hörnlund började med att säga att centern inte gjort några skarpa utfall mot storstadsområdena. Det uttalandet träffar nu inte mig, och jag tror inte heller att det träffar centern. Om fru Hörnlund tror att det när vi påtalar storstadskoncentrationen är fråga om något storstadsfientligt, så är det fullkomligt fel. Vad vi har sagt om storstäderna, speciellt Stockholmsregionen, är att det för människornas del hade varit bättre om man inte koncentrerat så våldsamt mycket människor hit utan fördelat befolkningen bättre. Det skulle ha givit människorna i Stockholmsregionen en bättre välfärd och en bättre miljö.

Vad sedan frågan om primära centra angår så frågade fru Hörnlund

varför vi i centern inte ville ge människorna i primära centra samma rätt som andra människor har. Vilka andra människor? När har vi i centern sagt att vi inte vill ge människorna i primära centra samma rätt som andra? Vi har vänt på saken och sagt: Låt oss även ge de människor som bor utanför primära centra samma rätt, samma möjligheter! Det är detta det gäller. Det är inte fråga om att ge primära centra en sämre ställning – vad vi vill det är att ge även dem som bor utanför primära centra möjlighet att känna jämställdhet.

Avslutningsvis frågade fru Hörnlund om vi var beredda att stödja en lokalisering till Borås. Fru Hörnlund känner till centerns inställning vid behandlingen av industriverkets lokalisering i inrikesutskottet. Jag tycker att fru Hörnlund från kammarens talarstol skulle kunna tala om hur centerns ledamöter i inrikesutskottet yttrat sig om industriverkets lokalisering med anledning av en motion från bl. a. fru Hörnlund. Tala om vilka ledamöter som stödde den motionen!

Fru JONÄNG (c) kort genmäle:

Herr talman! Fru Hörnlund tog upp frågan om det förstärkta sysselsättningsstödet och menade att vi redan nu har ett differentierat stöd bl. a. genom de olika områdesindelningarna. Det är klart att vi har. Men det hindrar inte att man ytterligare kan differentiera sysselsättningsstödet. Fru Hörnlund säger att en ytterligare differentiering är krånglig att genomföra. Jag tror att det är fullt möjligt att ytterligare differentiera stödet och att särskilt stödja de delar av det inre stödområdet som har ett förhållandevis svagt utvecklat näringsliv. Som utskottets ordförande framhöll är det meningen att regeringen skall fastlägga vilka orter som kan komma i fråga. I likhet med herr Eriksson i Arvika hyser jag tilltro till regeringens förmåga i detta avseende.

När det gäller befolkningsramarna vill jag bara konstatera att det är dokumenterat i befolkningsstatistiken för 1973 vad beträffar skogslänen att de mindre orterna befolkningsmässigt går tillbaka och att befolkningsökningen sker i primära centra. När det gäller Gävleborgs län påtalade jag också de faror som kan uppstå genom att vi nu befolkningsmässigt ligger så nära den nedre gränsen i befolkningsramen. Det är riktigt att centern hade en annan ram för Gävleborgs län – nämligen 310 000. Hade vi fått igenom den målsättningen och planeringen är jag övertygad om att vi också skulle ha satsat på att klara den.

Fru HÖRNLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att det är utomordentligt intressant att herr Stridsman nu uttalar de här synpunkterna när det gäller primära centra. Då vill ni från centerns sida alltså inte avrusta de primära centra? I så fall vill ni väl inte heller att de skall stagnera utan är kanske med på att det sker en viss befolkningsökning i primära centra och att de byggs upp på det sätt som vi i övriga partier förordat? Men i så fall måste jag fråga mig: Varför har ni då ägnat er så ingående åt primära centra och talat om att de inte får växa ut osv.? Och varför har ni icke gjort de sedvanliga utfallen mot storstadsområdena? Sådana utfall har ni ju gjort i så många år tidigare här i riksdagen. Det var närmast detta jag uppfattade som en

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

sinnnesförändring på centerhåll. I övrigt är jag naturligtvis nöjd och belåten om ni är beredda att i fortsättningen vara med och satsa på primära centra.

Sedan kommer fru Jonäng in på befolkningsramarna; hon menar att man skulle ha löst problemet om man hade utgått från centerns målsättning och att det skulle ha skett genom planering. Jag tycker att fru Jonäng skall tala om vad det är som skulle ha skett genom den planeringen.

Herr STRIDSMAN (c) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig till att börja med konstatera att det är trevligt att fru Hörnlund har gjort en reträtt från det hon sade i sitt första anförande. Jag noterar det med tacksamhet.

Vi har aldrig talat om att avrusta de primära centra. Jag vet inte varifrån den uppgiften har kommit, och jag tycker det är bra om fru Hörnlund talar om det. Vi har i stället sagt att man skall se till att det blir möjligt att inom länen upprätthålla en inomregional balans, så att inte bara en ort växer genom centrala beslut här i riksdagen. Jag vill få veta av fru Hörnlund varför hon aldrig nämner att även orter utanför regionala centra skall ha en framtid och en möjlighet att utvecklas. Också där bor människor, men uppgifter om de orterna saknas ständigt och jämt i fru Hörnlunds inlägg.

Sedan säger jag en gång till: Jag tycker att fru Hörnlund skall tala om hur centerns ledamöter i utskottet ställde sig när det gällde yttrandet om industriverkets lokalisering till Borås.

Fru JONÄNG (c) kort genmäle:

Herr talman! Ett av kriterierna på att regionalpolitiken har lyckats är väl just befolkningssiffrorna; det är därför jag fäster stor vikt vid den befolkningsstatistik som har redovisats för 1973.

Det behövs såväl målsättning, planering, som konkreta åtgärder för att man skall kunna uppnå de befolkningsramar som vi har arbetat för i centerpartiet och fastlagt som riktvärden. En liten detalj i det hela kan naturligtvis vara detta förstärkta sysselsättningsstöd, men jag betonar att det är en detalj. Det behövs verkligen åtgärder på många områden. Vi har hela infrastrukturen, exempelvis kommunikationerna och vägarna. Det finns många åtgärder att vidtaga för att människor i de mindre orterna skall kunna få en god service, för att de över huvud taget skall få tillgång till kultur- och fritidsaktiviteter m. m. Detta måste vara grunden för regionalpolitiken att försöka skapa största möjliga likvärdighet mellan de olika orterna i vårt land.

Fru HÖRNLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är inte jag som gjort reträtt i fråga om de primära centra, utan det var herr Stridsman som gjorde en mycket elegant reträtt. Jag vill nu konstatera att jag är fullt belåten om centern vill vara med och satsa på primära centra, och jag tycker att herr Stridsman ännu bättre skulle ha klargjort huruvida så är fallet.

Vidare talar herr Stridsman om industriverket, som vi får möjlighet att

diskutera senare under denna vecka. Jag kan dock konstatera så mycket som att herr Stridsmans partivänner inte har talat enbart för lokalisering till Borås. De har nämnt Borås bland andra alternativ, men de kan också tänka sig lokalisering till Stockholm. Då frågar jag: Var finns de regionalpolitiska ambitionerna i det sammanhanget?

När det sedan gäller övriga orter är det centern som försöker ge sken av att vi andra partier inte vill satsa på de orterna. Jag anser att det är fel, och det tog jag också upp i mitt tidigare anförande.

Vad sedan beträffar fru Jonängs inställning till befolkningsramarna måste jag fråga: Hur skall man kunna komma fram till antalet 310 000, som finns angivet i centerns ram? Tala om hur ni praktiskt skall kunna hantera frågan och uppnå det resultatet. Det är det vi är intresserade av att veta.

Herr andre vice talmannen anmälde att herr Stridsman och fru Jonäng anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Herr GUSTAFSSON i Säffle (c):

Herr talman! I centerns partimotion nr 1546 understryks nödvändigheten av att regionalpolitiken förstärks och används konsekvent för en så långt möjligt decentraliserad bebyggelse.

Regionalpolitiken måste innefatta såväl generella som selektiva åtgärder. En grundläggande förutsättning är att goda produktionsförutsättningar skapas i olika delar av landet. En aktiv näringspolitik som är inriktad på regional balans och full sysselsättning är härvid ett viktigt instrument.

Företagarföreningarna fyller viktiga uppgifter i regionalpolitiken. De har genom riksdagsbeslut till en del fått vidgade uppgifter bl. a. i vad gäller en ökad satsning på företagsservice.

I centerns riksplan framhålls att företagareföreningarna bör byggas ut till regionala näringspolitiska basorgan med bl. a. uppsökande verksamhet bland personer som kan vara intresserade av att starta nya företag. Genom sådana aktiva initiativ från företagarföreningarnas sida skulle t. ex. en mera allsidig näringsstruktur i en region kunna stimuleras.

En utbyggnad av företagarföreningarnas verksamhet och resurser är önskvärd. Frågan bör därför skyndsamt prövas och förslag föreläggas riksdagen.

För att sysselsättningen i skogslänet skall kunna upprätthållas kan det vara nödvändigt att staten mera aktivt engagerar sig i näringslivets utveckling. Alla möjligheter att skapa ytterligare sysselsättningstillfällen och bättre differentierade arbetsmarknader måste tas till vara. Företagarföreningarna har här en viktig funktion.

Utskottet instämmer i de synpunkterna och säger i sin skrivning att en del skäl talar för att företagarföreningarna tilldelas ökade uppgifter inom regionalpolitiken. Man säger också att vad utskottet anfört i anledning av vårt motionsyrkande bör ges Kungl. Maj:t till känna. Det är givet att vi hälsar en sådan förändring i utskottets ställningstagande från i följd med den största tillfredsställelse.

Frågan huruvida ett företag skall bli framgångsrikt eller ej och om den åsyftade effekten med lokaliseringsstödet skall uppnås är inte enbart beroende av om företaget tekniskt och ekonomiskt lyckas väl med tillverkningen. Också avsättnings- och marknadsföringsfrågorna måste tillmätas avgörande betydelse. Det är inte tillräckligt med en tekniskt sett god produkt, om den inte kan marknadsföras i den omfattning som erfordras för fortlöpande tillverkning. Dessa omständigheter är av stor betydelse i de fall då företagaren besitter goda kunskaper om tillverkningen men endast har begränsade erfarenheter eller resurser i fråga om marknadsföring.

Den normala, fortlöpande marknadsföringen bör givetvis bestridas av medel från de löpande intäkterna. Denna möjlighet står dock inte till buds i initialskedet, dvs. då det är fråga om s. k. marknadsintroduktion, som avser att etablera produkten på marknaden, skaffa erforderlig kundkrets och sålunda skapa avsättningsutrymme för den fortlöpande produktionen.

Marknadsintroduktionen måste förberedas och påbörjas innan produktionen kommer i gång, dvs. långt innan några intäkter kan påräknas. Följaktligen bör medel för marknadsintroduktion säkerställas på ett mycket tidigt stadium.

Vi anser att kostnader för marknadsintroduktion bör jämföras med kostnader för maskiner och annan utrustning. Vi har sålunda i vår partimotion föreslagit att lokaliseringsslån skall kunna utgå med två tredjedelar av kostnaderna för marknadsintroduktion enligt plan som godkänts av vederbörande myndighet.

Även på den här punkten kan vi glädja oss åt att ha fått gehör för våra förslag från utskottets sida, och utskottet instämmer i att avsättnings- och marknadsföringsfrågorna har stor betydelse för företagens utveckling. Utskottet föreslår därför att Kungl. Maj:t mot bakgrund av motionsförslagen närmare överväger i vilka former ökat stöd till marknadsföringsåtgärder bör komma till stånd och att förslag till lösning av frågorna snarast föreläggs riksdagen, om möjligt redan nästa år.

Ett annat förslag som vi har fått gehör för är sysselsättningsstöd till turistföretag. I centerns partimotion framhålls att turistnäringen på senare tid har blivit ett viktigt komplement till andra näringar inom det inre stödområdet. Den ger möjligheter och underlag för affärer och andra serviceinrättningar att finnas kvar. Från sysselsättningssynpunkt är turistnäringen också värdefull och bör jämföras med andra näringar. Vi förordar därför att sysselsättningsstöd skall kunna ges företag inom turistnäringen. Utskottet säger i sin skrivning att det är berett att gå motionärerna till mötes på det sättet att sysselsättningsstöd införs i viss omfattning på försök. Liksom försöksverksamheten med sysselsättningsstöd till företag utanför gränsen till det inre stödområdet bör den här verksamheten starta nästa budgetår och pågå minst två år.

Det är för övrigt krav av motionärer från de tre oppositionspartierna som är orsaken till att utskottet föreslår att sysselsättningsstöd skall kunna ges till företag i gränstrakterna till det inre stödområdet samt på Gotland. Stödet skall i samband med annat regionalpolitiskt stöd från fall till fall beslutas av Kungl. Maj:t under en försöksperiod på två år.

Det är alltså på en rad punkter som centern har fått igenom sina förslag – förslag som framförts tidigare år men då blivit avslagna av riksdagsmajoriteten. Det är givet att vi är tillfredsställda över den sinnesförändring som skett, inte minst från regeringspartiets sida, och över att man har börjat inse värdet av våra gamla centerförslag som man tidigare har avvisat.

Fru Hörnlund tycker tydligen att det är svårt att skilja centerns krav och kraven från "oss andra", som hon uttryckte det. Man har kanske kommit underfund med värdet i de förslag som vi har lagt fram. Men jag tror ändå att huvudorsaken till den ändrade inställningen är att det parlamentariska läget har tvingat socialdemokraterna att acceptera våra förslag och synpunkter trots att det gällt tankegångar som varit dem helt främmande tidigare.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna 1, 2, 4, 6 och 7 och i övrigt bifall till vad utskottet hemställt.

Herr OSKARSON (m):

Herr talman! Först några ord till fru Hörnlund angående reservationen 5 om könskvotering som villkor för regionalpolitiskt stöd.

Detta kvoteringsförslag är mycket schematiskt upplagt och har mött stark kritik bland remissinstanserna. Det har rests många invändningar mot systemet, och t. o. m. departementschefen är tveksam till det. Han säger att det kan bli både många och omfattande dispenser. Om dispensererna kommer att omfatta fler än regeln är det inte mycket med systemet.

Dessutom är vår principiella syn på denna fråga att kvinnorna inte är betjänta av förslag i den riktning, som propositionen föreslår.

Sedan var fru Hörnlund förargad på Staffan Burenstam Linder därför att han hade klargjort vissa principiella synpunkter hos moderata samlingspartiet när det gäller regionalpolitik och lokalisering. Och mycket förargad var fru Hörnlund över att det inte fanns någon motion från moderata samlingspartiet på den här punkten, och bara *en* reservation. Tidigare har fru Hörnlund vid flera tillfällen varit väldigt förargad när det har funnits motioner och oftast flera reservationer. Det tycks vara svårt att göra fru Hörnlund helt nöjd.

Herr talman! Låt mig sedan gå över till vad jag hade tänkt att säga. Vi har i utskottet haft många motioner att behandla. Ett stort antal av dessa motioner har gällt gränsdragningsproblem. Det är ingen nyhet för utskottet; sådana krav och önskemål växer upp som svampar ur jorden, och i anslutning till stödområdenas gränser är floran rikligast. Jag ifrågasätter inte att det finns sakskäl – många gånger mycket tungt vägande sådana – bakom förslagen. Utskottet har också tidigare gjort gränsjusteringar, och detta så sent som föregående år. Att det uppstår besvärliga tröskelproblem i anslutning till gränserna har också framhållits av utskottet, och för att mildra effekten av dessa problem uttalar utskottet att det är berättigat att vara generös då det gäller lokaliseringsstöd till angelägna etableringar i kommuner utanför gränsen, inom den s. k. grå zonen som det i dag har talats så mycket om. För att minska den negativa effekten av gränsen mellan det inre och det allmänna stödområ-

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

det har utskottet dessutom föreslagit en vidgad användning av sysselställningsstödet till företag i gränsområdet till det inre stödområdet. Verksamheten skall starta nästa budgetår och bedrivas på försök i två år, varefter riksdagen skall få ta del av resultatet av försöksverksamheten och sedan ta ställning. Åtgärden är ett steg framåt i strävan mot en mera flexibel användning av de medel som står till förfogande i den regionala politiken.

Några gränsjusteringar har utskottet däremot som sagt inte gått med på att göra, utan samtliga dessa motioner avstyrks. Det hjälper ju inte mycket att flytta gränser och att utvidga områdena. Problemen i gränstraktena försvinner inte vid en sådan åtgärd, utan det enda som händer är att problemen flyttas från ett område till ett annat, och det framstår kanske många gånger som mer accentuerat inom det nya gränsområdet. Håller vi på i ett antal år med sådana gränsjusteringar, har vi snart inlemmat hela landet i stödområdet. Skulle riksdagen följa alla förslag som motionsledes har framförts skulle det gå ganska snabbt. Utskottet förutsätter dock att en översyn av stödområdesgränserna kommer till stånd i samband med utvärderingen av den nu pågående länsplaneringen.

I samband med att riksdagen hösten 1972 fastställde det regionalpolitiska programmet väcktes motioner bl. a. av mig, i vilka ifrågasattes lämpligheten av att dela in landet i regionalpolitiska stödområden och om man inte i stället borde gå in för en mer flexibel tillämpning av regionalpolitiska stödåtgärder. Även vid årets riksdag har en motion med liknande tankegångar väckts av herr Larsson i Öskevik. Inom vårt land finns ett flertal områden med liknande problem som inom stödområdet. Även om besvärigheterna inte på alla platser är av samma storleksordning som i vissa delar av norra Sverige, så finns det många "Norrländ" i miniatyr inom landet. Motionen i år har inte föranlett utskottet att föreslå någon åtgärd, men jag utgår från att frågan om gränsdragningarna och frågan huvuvida vi skall ha en strikt indelning i stödområden allvarligt kommer att prövas i samband med utvärderingen av den pågående länsplaneringen och vid det fortsatta arbetet på ett omarbetat och nytt regionalpolitiskt handlingsprogram.

Herr talman! Låt mig därefter gå över till ett annat område.

Föregående höst gjorde inrikesutskottet en resa till Belgien, Frankrike och Italien för att studera regionalpolitiska frågor i dessa länder. Jag skulle vilja säga några ord om denna resa.

Det är inte så att vårt land är ensamt om att ha regionalpolitiska problem. Avfolkningsområden och överexpansiva områden brottas de flesta länder med — på en del håll av betydligt större omfattning än i vårt land.

För Belgien har det huvudsakliga problemet varit tillbakagången i koldistriktet i södra och östra delarna av landet och expansionen i de norra delarna ... i Bryssel- och Antwerpenområdena. Under de senaste åren har starka tendenser uppträtt i riktning mot ökad regionalisering av landet, en regionalisering som i lika hög grad är en politisk och språklig fråga som en ekonomisk. Sådana problem har vi inte i vårt land.

Två tredjedelar av befolkningen i Frankrike bor i landets norra och

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

östra delar, som också svarar för 80 procent av industriproduktionen. I norr och nordöst finns områden med stagnerande kol-, stål- och textilindustri. Traditionella jordbruksbygder som Bretagne i nordväst drabbas hårt av den pågående snabba jordbruksrationaliseringen — Frankrike är som bekant av tradition ett jordbruksland. I det höglänta Centralmassivet i mellersta och södra Frankrike uppträder typiska glesbygdsproblem.

De regionalpolitiska problemen i Italien domineras av den kraftiga obalansen mellan å ena sidan de södra delarna av landet, som omfattar den italienska halvön i söder upp till närheten av Rom samt öarna Sicilien och Sardinien — en tredjedel av landets yta och befolkning — och å andra sidan de mellersta och norra delarna av landet med en väl utvecklad industri och en i förhållande till Syditalien hög levnadsstandard.

Gemensamt för länderna är att de satsar hårt på infrastrukturen, och detta är mest framträdande i Italien. Det innebär utbyggnad och förbättring av kommunikationer, vägar och järnvägar, utbyggnad av skolor och utbildningsanstalter, sjukhus, bostäder osv. Detta gör man för att boendeförhållandena för människorna i dessa områden skall bli mera drägliga och attraktiva. För näringslivet innebär det bättre ekonomisk miljö, billigare transporter av såväl råvarumaterial som färdigvaror.

Jag vill också säga något om de medel som används i dessa länder enligt den redovisning vi fick.

I Belgien använder man sig bl. a. av följande: nedsatt ränta på investeringar, statlig lånegaranti, kapitalbistånd utan återbetalningskrav, skattelättnader, som kan bestå av reducerad skatt på realisationsvinster, befrielse från kapitalregistreringsskatten på 2 procent, befrielse från fastighetsskatt, kortare avskrivningsperiod för gjorda investeringar och vidare visst kontraktbundet stöd.

Räntenedsättningen kan uppgå till 7 procentenheter, dock vanligen 5, och utgå under fem år på upp till 75 procent av investeringens fasta kostnader. Staten har också möjlighet att ge direkta lån. Möjlighet finns även att få anstånd med återbetalning om det för projektets genomförande är nödvändigt.

Om investeringen helt eller delvis finansieras med egna medel kan räntenedsättningar erhållas och vidare ett direkt kapitalbistånd som icke är återbetalningspliktigt och som är beroende av räntenedsättningen.

I fråga om handläggningen är det ekonomiministeriet och ministeriet för regional ekonomi eller i en del fall ministeriet för småföretagare och fria näringsidkare som har beslutanderätten i alla lokaliseringsfrågor.

Det franska stödsystemet är i stora drag utformat i likhet med det belgiska och inrymmer skattereduktioner samt hjälp med markkostnader, räntenedsättning m. m. Särskild organisation finns i Frankrike för rekrytering av utländska företag till landet. Bland de länder som bearbetas är Sverige.

Italien har en ny lag om regionalpolitiken fr. o. m. år 1971. Ansvaret för regionalpolitiken ligger här också hos budget- och ekonomiministeriet samt den interdepartementala kommittén för ekonomisk planering. Kommittén har tillagts befogenhet dels att tillämpa dämpningsåtgärder i mellersta och norra Italien, dels att samordna stödåtgärderna i södra Italien.

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

Under femårsperioden 1971–1975 skall 40 procent av alla investeringar inom landet ske i Syditalien. För att nå en sådan utveckling arbetar man med ett system av lån, bidrag och räntenedsättning. Denna finansiella medverkan avser investeringar i såväl infrastruktur som industri och jordbruk. Lån beviljas för investeringar i industriföretag, för byggnader och för lageruppbyggnad. När det gäller mindre företag kan lån ges med amorteringsanstånd och nedsatt ränta. Dessutom finns möjlighet till befrielse från bolagsskatt och nedsättning av socialförsäkringsavgifter, omsättningsskatt, acciser liksom av vissa fraktavgifter på järnvägarna.

Herr talman! Jag har inte redovisat dessa mina erfarenheter från inrikesutskottets resa därför att jag menar att de olika åtgärder som vidtas i dessa länder i regionalpolitiskt syfte skulle vara direkt användbara i vårt eget land. Vi finner dock att liknande regionalpolitiska åtgärder, som vi tillämpar hos oss, också kommer till användning även i andra länder under förhållanden liknande våra. Vad som också kan konstateras är att länderna inom EG spelar på ett brett register när det gäller regionalpolitiska åtgärder. Det är ett register ur vilket även vi kan hämta uppslag för utformning av vår regionalpolitik. Vad som var särskilt påtagligt var den satsning som gjordes på generella åtgärder och på att bygga upp en infrastruktur som tillgodoser de enskilda människorna i fråga om sysselsättning, utbildning, sjukvård, boende och övriga sociala behov liksom för att åstadkomma en produktionsvänlig miljö för näringslivet.

Moderata samlingspartiet har i år och tidigare år fört fram flera förslag i form av motioner här i riksdagen för att förbättra boendevillkoren för invånarna i våra glesbygder och för att skapa bättre förutsättningar för ett lönsamt näringsliv inom dessa områden. Vi hänvisar till våra förslag – jag hoppas att jag inte retar fru Hörnlund alltför mycket – på ett utökat och förbättrat transportstöd för Norrland, på järnväg, på landsväg och till sjöss, taxesänkning för person- och godstrafik, sänkning av teletaxorna, sänkt löneskatt inom stödområdet, lägre bensinskatt i Norrland, bibehållande av mindre skolor och sjukvårdsinrättningar inom våra glesbygder, stöd åt skogsbruk och jordbruk inom glesbygdsområdena m. fl. åtgärder – allt i avsikt att bibehålla den s. k. infrastruktur som finns och att förbättra densamma för att därigenom skapa så goda levnadsbetingelser som möjligt för glesbygderna såväl i fråga om boendemiljö och service som i fråga om sysselsättning för invånarna.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets betänkande på alla punkter utom punkten 22, där jag yrkar bifall till reservationen 5.

Fru BERGLUND (s):

Herr talman! Liksom utskottets värderade ordförande kan jag konstatera att regionalpolitiken tilldrar sig stort intresse. Jag tänker på det myckna motionerandet och deltagandet i kammardebatten. Man upplever det mer och mer som att motionärerna och debattörerna – det intrycket har jag bl. a. efter att ha lyssnat till herr Oskarson – stöder den förda regionalpolitiken och de satsningar som har gjorts från samhällets sida.

Herr Oskarson tog upp frågan om fraktstödet och sade att det var moderaterna som hade motionerat om det. Men det är viktigt att komma ihåg att det redan år 1969, när den Lemneska utredningen avgav sitt betänkande, fanns en socialdemokratisk reservation, undertecknad av LO:s och socialdemokraternas representant i utredningen, som förordade fraktstödet. De andra ledamöterna i utredningen, en moderat, en centerpartist och en folkpartist, hade ingenting att säga om fraktstödet den gången, men jag tror det är viktigt att konstatera den sinnesändring som har inträtt. Detta kan man också se av motionerna. Om man granskar motionärernas politiska hemvist finner man att alla partier är representerade. Därav kan man dra den slutsatsen att vilken politisk åskådning man än har ställer man krav på samhället, likaväl som man sätter sin tilltro till det. Det är samhället som skall garantera ökad ekonomisk, social och kulturell jämlikhet mellan människor i olika regioner.

Den regionalpolitiska planeringen och de mot den svarande åtgärdsprogrammen har genomgått en snabb utveckling sedan 1964 då riksdagen beslutade att genomföra den aktiva lokaliseringpolitiken. Under de första åren dominerade den direkt företagsstimulerande lokaliseringpolitiken vars främsta instrument var finansiellt stöd i form av lån och bidrag till industriinvesteringar inom det norra stödområdet.

Parallellt med den här verksamheten växte också en annan linje i den aktiva lokaliseringpolitiken fram, nämligen den regionala samhällsplaneringen, som möjliggjorde en större målmedvetenhet och effektivitet i resursfördelningen. Det är viktigt att bygga vidare på den linjen.

Det privata näringslivet har haft svårt att leva upp till sitt ansvar när det gäller nyetableringar av företag i skogslänen. Användningen av investeringsfonderna har varit välsignelsebringande ur sysselsättningsynpunkt. Om man ser på regionalpolitiken i dess helhet och de satsningar som har gjorts, decentraliserad högre utbildning – jag skulle vilja stryka två streck under det ordet efter att ha hört herr Burenstam Linders inlägg – fraktstöd, utlokalisering av statlig verksamhet och fredsförband, så har dessa satsningar tillsammans haft mycket stor betydelse, även om de inte har löst alla problem. Om jag ser på vad som hänt inom den översta fjärdedelen av Sverige, så har det regionalpolitiska stödet där gett drygt 4 700 nya sysselsättningstillfällen i industrin. Men det har också haft många sekundära sysselsättningseffekter. De statliga företagen har expanderat, och förslaget om Stålverk 80 till Luleå betyder att hoppet åter har tänts i Norrbotten. Det betyder att de statliga satsningarna bygger en bas för en tryggare framtid i det län där arbetslösheten hotat att lamslå en region som motsvarar en fjärdedel av hela landet. I dag håller t. o. m. många av motståndarna med om att den bästa regionalpolitiska satsningen var beslutet att starta NJA. Det var ett bevis på samhällets ansvar för befolkningens sysselsättning. Det är orättvist att man fortfarande försöker jämföra NJA med Domnarvets järnverk som inte tagit samma samhällsekonomiska hänsyn.

Samhällets ökade engagemang har också betytt att människornas förväntningar har ökat. Det innebär att vi med 5 700 arbetslösa vid den senaste räkningen fortfarande har en oacceptabel arbetslöshet. Av dem

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

var 2 400 kvinnor. Det kan också vara värt att påpeka att industrins behov av arbetskraft i kustregionen är mättat och att Luleå hade 700 arbetslösa vid den senaste räkningen. Tidigare har i skogslänen den registrerade arbetslösheten bland kvinnorna varit minimal. Det har berott på att kvinnorna inte ens ansett det lönt att söka arbete. Stålverk 80 och insatser bl. a. när det gäller den högre undervisningen betyder att landsdelsproblemet löses, men vi har fortfarande glesbygdspenatiken kvar. Vi har t. ex. inte kunnat åstadkomma ökad aktivitet vare sig i Tornedalen, i Pajala eller i Jokkmokk.

Herr Stridsman uttryckte oro över utvecklingen i Luleå. Men, herr Stridsman, "hettan" i Luleå kommer också att sprida värme i andra delar av länet. Det har vi redan fått bevis för. Bl. a. har trähusfabrikerna i Morjärv, Älvsbyn och Arjeplog fått ökad efterfrågan. Jag har redan i ett tidigare sammanhang framhållit vad NJA:s legotillverkning betyder för Överkalix.

Jag vill framhålla att det är viktigt att man fortsätter utbyggnaden av och har uppmärksamheten inriktad på inlandskommunerna. Jag hälsar också med tillfredsställelse statsrådet Bengtssons inlägg i dag, där statsrådet sade att man skall ge förtur till inlandskommunerna. Om herr Stridsman inte hade möjlighet att lyssna på det inlägget, tycker jag att han bör läsa det i protokollet. Av herr Stridsmans inlägg fick jag nämligen det intrycket att det främst är centern som tänker på glesbygderna.

Jag vill också understryka herr Nilssons i Östersund inställning till bibehållandet av stödområdesgränserna. Vi behöver fortfarande stödområdena. I framtiden måste vi räkna med att sysselsättningen inom jord- och skogsbruk kommer att bilda underlag för den framtida sysselsättningen i inlandskommunerna. Detta skall kompletteras med malmbrytning och industri.

Inlandskommunernas sysselsättnings- och servicefrågor hänger intimt samman, och de bör bedömas i ett sammanhang. På s. 29 i utskotts- betänkandet behandlas motioner om servicegarantin, syftande till införande av generella bestämmelser där de omständigheter under vilka statligt stöd kan utgå till kommunerna anges. Visserligen kan generella bedömningar göras om förekommande behov av serviceinsatser, men även inom glesbygdsovrådena föreligger väsentliga skillnader i förutsättningar och behov. Man kan i Nord-REFO se att även om den kommersiella servicen har ökat under den senaste femårsperioden, finns det stora skillnader i olika delar av landet. Om man vill få en uppfattning om människornas inställning till serviceförhållandena, kan man t. ex. se på de missnöjesindex som gjordes strax före valet 1966 och strax före valet 1970 och som visar att det största missnöjet över kommunernas service finns i Stockholmsregionen. Därefter kommer Göteborg och Malmö, och minst missnöjd är glesbygdsbefolkningen. Jag kan också ta ett annat exempel, nämligen från glesbygdsutredningens besök i en av inlandskommunerna där man diskuterade kommunens syn på service och serviceförhållanden, speciellt inom sjukvårdssektorn. Utredningen fick många värdefulla synpunkter. Bl. a. fick vi uppgifter om invånarnas möjligheter att nå läkare. Sedan frågade en av utredningens ledamöter hur det var med exempelvis medicinförsörjningen. Då steg en av de förtroendevalda

upp och sade med stolthet: Det kan vi inte klaga på. Det fungerar alldeles utmärkt, för jag tror inte att någon i vår kommun behöver vänta mer än två dagar på sin medicin.

Jag har tagit upp det här för att något bevisa hur svårt det kan vara att veta skillnaden mellan vad som är och vad som upplevs som tillfredsställande. Det är många gånger svårt att finna praktiska lösningar på servicefrågorna. Serviceproblemen är till stor del avståndsproblem, och för att lösa frågorna fordras det att man har ett effektivt planerat kommunikationssystem. Det är riktigt och viktigt att det är kommunerna som sköter om planeringen, eftersom det är de som bäst känner till de lokala förhållandena. En sådan inställning kommer nu också till uttryck i Länsplanering 74.

Herr talman! Utskottets värderade ordförande poängterade önskvärheten av snabba insatser inom serviceområdet. Läser man motionerna får man ett intryck av att ingenting görs, men statliga medel har i flera år satsats på försöksverksamhet i syfte att finna lämpliga och praktiska lösningar i fråga om både kommersiell och social service.

Försöksverksamheten har hitintills haft två inriktningar. En totalsatsning har i fråga om sociala åtgärder koncentrerats till fem kommunblock: Vilhelmina, Jokkmokk, Sveg, Mora och Bengtsfors. Här har flera verksamhetsformer prövats samtidigt. Därför har socialstyrelsen i pilotundersökningar studerat spridda verksamheter i ett 60-tal kommuner. Syftet med totalsatsningarna var att få till stånd ett bredare underlag för utvärdering; de olika verksamhetsformerna skulle stödja varandra, och effekten av samordnade åtgärder skulle utläsas.

Den grundläggande inriktningen har varit att bygga upp, organisera och ekonomiskt stödja exempelvis den sociala servicen, så att den blir tillgänglig även för de mest avlägset boende människorna. Exempel på verksamhet är matdistribution, snöröjning, färdtjänst, uppsökande verksamhet och bostadsservice, ungdomsverksamhet, planering av åldringsbostäder, färd- och servicebuss, varudistribution, bad och fotvård, dagcenterverksamhet, lekskoleverksamhet, informationsverksamhet samt kulturell verksamhet. Man har stimulerat kommunerna till betydande egna initiativ och insatser. Samtliga projekt har varit av värde såväl för den enskilde glesbygdshon som för ansvariga kommunalmän. Verksamheten ger också ett värdefullt underlag för bedömning av hur den fortsatta servicen skall utformas och organiseras.

Avslutningsvis skulle jag vilja säga att för att klara glesbygdens sysselsättnings- och serviceproblem behövs det pengar, men det behövs också fantasi och initiativ. Jag hoppas och förutsätter att den parlamentariskt sammansatta referensgrupp som utskottet förordar kommer att ha erfarenhet från glesbygdskommuner i olika delar av landet. Inte minst viktigt är att det finns en allmän opinion för att ge samhället de resurser som krävs för att förverkliga de krav på ökad ekonomisk, social och kulturell utjämning som ställs.

Herr talman! Jag instämmer i herr Nilssons i Östersund yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Nr 81

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

Herr STRIDSMAN (c) kort genmäle:

Herr talman! Min bänkkamrat, fru Berglund, sade att vi i centern känner en viss oro för den expansion som kan förestå i Luleå, bl. a. med anledning av Stålverk 80:s tillkomst. Hon hoppades att den skulle få effekt i inlandet och Tornedalen, och jag vill gärna instämma med henne. Vi får verkligen hoppas att det skall bli en viss effekt även i inlandet och i Tornedalen. Det är bara det att den oro som vi känner delas av fru Berglunds partikamrater utanför Luleå, medan däremot hennes partikamrater i själva Luleå inte har riktigt samma farhågor för hur expansionen kan påverka utvecklingen om man inte har den under uppsikt.

Det är med glädje jag noterar att fru Berglund menar att vi skall tänka på glesbygden. Det är litet skillnad på den punkten mellan fru Berglund och fru Hörnlund, för hon hade inte stort intresse för allt det som ligger utanför primära centra.

Fru BERGLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Stridsman påstår att mina partivänner i Luleå icke skulle ha någon förståelse för vad som behövs och vad som krävs utanför Luleå. Men det bevisar väl bara att herr Stridsman inte diskuterar mycket med mina partivänner. I det program som antagits av ett enhälligt socialdemokratiskt partidistrikt har man poängterat behovet av sysselsättning i inlandskommunerna.

Men de åtgärder som vidtas är inte enbart en följd av vad de socialdemokratiska ledamöterna och människorna i Luleå kräver. De har också sin grund i vad det socialdemokratiska partiet i Sverige utträttar för att utjämna den regionala obalansen. Jag tror att det är mycket viktigt att vi ser på vilka konkreta åtgärder socialdemokraterna har vidtagit. Under den tid då man från socialdemokratisk sida har byggt upp en verksamhet med möjlighet att bygga vidare på den, har centerpartiet först pratat om målsättning. Målsättning lever ingen människa på. Sedan har man börjat tala om befolkningsramar. Befolkningsramar lever heller ingen av – man måste ha konkreta förslag till sysselsättning för att fylla dessa ramar.

Jag tror att det går upp mer och mer för dem som lyssnar på herr Stridsman att om man skall klara problematiken så gäller det för det första att lösgöra sig från diskussionen om befolkningsramarna och försöka lägga fram konkreta förslag som innebär att människor i olika delar av landet får sysselsättning. För det andra måste man ge samhället de resurser som krävs – för det kostar pengar. För det tredje gäller det, om man i en glesbygdskommun har möjlighet att satsa på sysselsättning genom statliga investeringar, att inte på en gång slå bakut och säga: "Inte det här utan någonting annat!" Jag tror att herr Stridsman har många uppgifter om han börjar bilda opinion för dessa saker.

Herr STRIDSMAN (c) kort genmäle:

Herr talman! Att fru Berglund inte vill diskutera befolkningsramar utan lösgöra sig från dem har jag full förståelse för. Jag kan också säga att jag inte kommer att ta upp någon vidgad regionalpolitisk debatt – vi kan diskutera i bänken om det behövs.

Men det är en viktig sak jag vill slå fast. Det fanns i alla fall en nyans som fru Berglund gav besked om. I Luleå har man inte samma synsätt när det gäller länets balans som socialdemokraterna utanför Luleå kanske har.

Fru BERGLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är ingen nyans när det gäller den socialdemokratiska politiken, vare sig centralt, regionalt eller lokalt. Vi satsar fullt ut på att lösa sysselsättningsproblematiken och avhjälpa den regionala ojämlikheten i hela landet. Det är inte av avgörande betydelse vad en enskild människa kan tycka i Luleå, utan man måste fråga: Vad gör socialdemokratin, och vad har den gjort?

Herr GRANSTEDT (c):

Herr talman! I inrikesutskottets innehållsrika betänkande behandlas också vissa frågor som rör kvinnornas roll på arbetsmarknaden.

Det är helt klart för var och en att vi ännu har långt till någon form av jämlikhet mellan könen. Det totala antalet förvärvsarbetande kvinnor och andelen förvärvsarbetande kvinnor har utan tvivel ökat. Men det stora jämlikhetsproblem som kanske dominerar nu är den uppdelning som finns mellan kvinnoyrken och manliga yrken. Det är ett jämlikhetsproblem framför allt därför att betydande löneskillnader föreligger mellan de här bägge grupperna av yrken – de s. k. kvinnoyrkena är som regel betydligt sämre betalda än mansyrkena.

Denna uppdelning baseras på många fördomar. De skillnader i genomsnittlig kroppsstyrka som kan finnas mellan män och kvinnor spelar allt mindre roll i praktiken. Automationen har lett till att tyngre arbetsmoment i växande utsträckning har försvunnit. I många fall skulle man också med ytterligare hjälpmedel av enkelt slag kunna ta bort de arbetsmoment som kan upplevas som hinder för att en kvinna skulle kunna utföra ett visst arbete.

För övrigt kan det nog med fog diskuteras i vilken utsträckning det stämmer att kvinnor inte skulle kunna klara tyngre jobb. Man skulle kunna gå ut och fråga städerskor, tvätterskor, sjukvårdsbiträden osv. hur de ser på den saken. Bland kvinnoyrkena finns många yrken som är mycket tunga.

Det är således inte i och för sig bara för kvinnornas skull som det finns skäl att fortsätta arbetet på att ta bort tyngre arbetsmoment -- det är ett behov lika mycket för männen. Och inte är det arbetets fysiska tyngd som är orsaken till den kvinnliga underrepresentationen bland t. ex. företagsledare eller tekniker eller varför inte riksdagsledamöter.

Problemen är alltså inte först och främst fysiska utan i betydligt större utsträckning sociala. De hänger samman med fördomar i arbetslivet, och de hänger också i många fall samman med familjelivets sätt att fungera.

Allt det här är i och för sig lätt att konstatera. Men det är svårare att finna de konkreta åtgärderna för att ändra på förhållandena.

I inrikesutskottet har vi haft att ta ställning till ett förslag som går ut på att man skulle förena ett krav på könskvotering med lokaliseringspolitiska insatser på det sättet att företag som får lokaliseringstöd skulle

åläggas att låta minst 40 procent av de anställda utgöras av det kön som är minst representerat i företaget. Detta förslag har väl egentligen inte väckt större entusiasm någonstans. Bristen på entusiasm avspeglade sig ju också i statsrådet Bengtssons anförande tidigare, och fru Hörnlund klargjorde att inte ens hon var helt förtjust i lösningen.

Det är väl helt klart att kvotering inte är något roligt sätt att gå till väga på när man skall angripa könsojämlikheterna. Risken för stelbenthet är väldigt stor. Men det är som inrikesutskottet säger i sitt betänkande: "Å andra sidan gäller det att söka utnyttja de praktiska uppslag som finns att förbättra kvinnornas situation på arbetsmarknaden." Och inrikesutskottet säger vidare: "I likhet med departementschefen förutser utskottet därvid att det kan bli nödvändigt med dispenser i följande stor omfattning. Utskottet vill i anslutning till motionen 1546" - vilket alltså är centerns partimotion - "stryka under vikten av att myndigheterna agerar smidigt i detta hänseende så att den regionalpolitiska verksamheten inte lider förfång."

Vi är alltså beredda att acceptera den här lösningen med könskvotering som en försöksverksamhet under förutsättning att den får en smidig tillämpning, så att den inte kommer i konflikt med våra regionalpolitiska målsättningar. Det återstår således att se hur den kommer att slå i praktiken.

Det är naturligtvis beklagligt att moderata samlingspartiet genom sin reservation har ställt sig utanför det här försöket. Särskilt beklagligt är att moderata samlingspartiet inte har försökt sig på att anvisa någon annan väg att komma till rätta med problemet med den ojämna fördelningen mellan könen, ett problem som naturligtvis är större i än utanför stödområdena. Det är ju en allmän erfarenhet att där sysselsättningsproblemen är störst är också kvinnorna hårdast drabbade.

Sedan vill jag också ta upp en annan fråga. I motionen 882 behandlas ett glesbygdsområde som genom sin belägenhet ofta blir bortglömt. Det är Stockholms skärgård. Trots sin närhet till vårt lands största storstadsområde uppvisar Stockholms skärgård mycket utpräglade glesbygdsproblem. Dessa problem är väl bekanta genom den skärgårdsutredning som har gjorts och framlagts av länsstyrelsen i Stockholms län. I den utredningen kan man läsa att skärgården förlorade ungefär 40 procent av sin befolkning mellan 1954 och 1970. Och den utvecklingen fortsätter. Genom den oförmånliga befolkningsstrukturen med en mycket stor andel av befolkningen i höga åldrar är läget för närvarande det, att även om man lyckades stoppa nettoutflyttningen från Stockholms skärgård skulle befolkningen ändå minska. Om man därför vill stabilisera befolkningen i skärgården måste man få till stånd en nettoinflyttning.

Skärgården uppvisar de klassiska glesbygdsproblemen. Man har där en vikande service och ökande sysselsättningssvårigheter, som blir större och större vartefter de klassiska basnäringarna jordbruk och fiske får svårt att sysselsätta människorna. De besvärliga kommunikationsförhållandena i skärgården bidrar också till att ytterligare försvåra läget. Det är nödvändigt med kraftfulla och snabba insatser i Stockholms skärgård om vi vill ha en levande skärgård även i framtiden. Delvis ligger ansvaret där på kommunerna och på landstinget. De måste se till att samhällsservicen

hålls på en acceptabel nivå och att kommunikationerna fungerar. Men det är också nödvändigt att man utnyttjar statens möjligheter till sysselsättningsskapande åtgärder. Detta är också frågor som tas upp i den nämnda motionen, där det föreslås att Stockholms skärgård skall inlemmas i det allmänna stödområdet och att glesbygdsstöd skall kunna utgå i skärgården.

Inrikesutskottet har haft att ta ställning till en lång rad motioner om ändring av gränsen för allmänna stödområdet, och efter ingående diskussioner kom man fram till att den enda vägen var att inte ändra gränsen på någon punkt, ty började man ändra gränsen skulle man i stort sett vara tvungen att flytta den längs hela linjen. Och i framtidsperspektivet såg man då hur nästan hela Sverige skulle komma att inlemmas i allmänna stödområdet. Jag är ense med inrikesutskottet på den punkten, i synnerhet som utskottet kraftfullt framhåller möjligheterna till regionalpolitiska stödåtgärder också utanför allmänna stödområdet. Jag förutsätter därför att Stockholms skärgård kommer i åtnjutande av sådana här regionalpolitiska stödåtgärder i framtiden med utgångspunkt i vad utskottet har skrivit.

Beträffande motionens förslag om glesbygdsstöd till Stockholms skärgård framfördes samma förslag från länsstyrelsen i Stockholms län till regeringen under den tid motionen behandlades i utskottet. Detta ledde till att utskottet inte ville ta ställning i frågan. I ett särskilt yttrande har jag framhållit att jag förutsätter att regeringen kommer att bevilja glesbygdsstöd till Stockholms skärgård. Likaså har jag pekat på vad utskottet på annat ställe sagt om möjligheterna till regionalpolitiska insatser även utanför allmänna stödområdet.

Herr talman! Jag vill till sist yrka bifall till reservationerna 1, 2, 4, 6 och 7; i övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fru AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag skall helt kort motivera moderata samlingspartiets inställning till förslaget om könskvotering som villkor för regionalpolitiskt stöd. Det har debatterats redan tidigare i dag.

Trots fru Hörnlunds gravliga salva mot moderaterna är det nog så att fru Hörnlund och jag är överens i åtminstone ett stycke, nämligen om det angelägna i att stärka kvinnornas ställning på arbetsmarknaden. Jag är därför glad över alla de rapporter som utvisar att delegationen för jämställdhet tycks göra ett fint jobb. Jag är också helt övertygad om att av alla delegationens förslag är det här med kvotering ett av dem som kommer att göra minst nytta för kvinnorna. Någon milstolpe i jämlikhetskampen är kvoteringsförslaget inte — om man inte skall betrakta det som en milstolpe att riksdagen stiftar en lag, om vilken man från början kan förutsäga att dispenserna blir regel i stället för undantag.

Vi inom moderata samlingspartiet är av principiella skäl inte förtjusta i kvoteringar — en orättvisa skall inte avhjälpas med en annan. I ett demokratiskt samhälle måste varje individ bli likvärdigt behandlad. Och

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

dessutom är kvinnorna alldeles för bra för att behöva kvoterats in i olika sammanhang.

Det här förslaget har också en praktisk sida: Kvoteringsregeln kommer att ställa till mycket huvudbry inom lokaliseringspolitiken. Låt oss se på några aktuella och omtalade lokaliseringsinsatser: Algots i Skellefteå, Eisers i Gällivare och Stålverk 80. Algots och Eisers lokaliseringar är tillkomna just i syfte att bereda de många arbetslösa kvinnorna på dessa orter arbete. Hade de kvinnorna varit betjänta av en kvotering som förbehållit männen 40 procent av de nytillkomna platserna?

Och hur skall kvoteringsregeln kunna fungera i fråga om Stålverk 80? Även om stora insatser görs för att få in kvinnor i stålverket lär deras andel inte nå upp till några 40 procent.

Det är ingen tillfällighet, herr talman, att länsarbetsnämnderna runt om i landet ställt sig kallsinniga till kvoteringsregeln. De vet att bristen på arbetstillfällen inte avhjälps genom någon kvoteringsregel. Faktum är att de flesta länsarbetsnämnder inom stödområdet, dvs. de närmast berörda, avstyrkt förslaget.

Departementschefen har redovisat tveksamhet, utskottet redovisar tveksamhet, och jag avslöjar säkert inga hemligheter om jag berättar att diskussionen i utskottet var så föga entusiastisk att herr Nordgren och jag nästan väntade oss en allmän uppslutning bakom vår reservation. Det är således med förtjusning som herr Nordgren och jag hänvisar till det alternativa förslag som framlagts av arbetsmarknadsstyrelsen, och på denna punkt får jag korrigera herr Granstedt. Det är inte så att vi inte har framlagt något alternativt förslag. Det har vi gjort, och det överensstämmer med det som arbetsmarknadsstyrelsen framlagt i sitt remissyttrande. Det är ett principiellt tilltalande förslag, det är praktiskt och det blir till nytta för kvinnorna.

Arbetsmarknadsstyrelsen vill att företagen i samband med ansökan om lokaliseringstöd skall redovisa rekryteringsplaner med avseende på yrkesfördelning och möjligheterna att sysselsätta både män och kvinnor. Detta ger möjlighet för länsarbetsnämnderna att innan lokaliseringsärendena avgörs förhandla med företagen om personalsammansättningen. Länsarbetsnämndernas utlåtande följer därefter ärendet och innebär skyldighet för nämnden att noga följa rekryteringen och medverka till att den får den avsedda inriktningen.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen 5.

Sedan, herr talman, skulle jag vilja ta upp ett uttalande som statsrådet Bengtsson gjorde. Mot slutet av sitt anförande sade arbetsmarknadsministern någonting om att det också måste uppmärksammas att det finns "en rad orter i södra och mellersta Sverige där näringlivet är helt snedvridet". Jag vet inte om arbetsmarknadsministern hade Stockholm någonstans i bakhuvudet. Men låt mig, eftersom regionalpolitiken ju omfattar hela landet, få ställa följande frågor - jag vet att statsrådet inte är i kammaren utan på Haga, men han kan få läsa mina frågor i protokollet: Vilka avsikter har den socialdemokratiska regeringen visavi Stockholm? Skall utflyttningen av statliga verk fortsätta? Skall utflyttningen av industri fortsätta? Skall nya, för Stockholmsområdet oförmån-

liga regler tillkomma, när utredningen om regionalpolitiska styrmedel lagt fram sina förslag?

Nr 81

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

I detta anförande instämde herr Nordgren (m).

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! Det förvånar säkert många att talarlistan är så lång som den är i dag. De regionalpolitiska besluten är redan fattade, och åtgärds paketet är utskickat. Men låt mig redan nu fastslå att det inte räcker med fina principbeslut och generella deklARATIONER. Det måste till konkreta åtgärder i en bestämd situation och ännu har vi mycket långt kvar till den målsättning som statsminister Palme fastslog, när vi i riksdagen lade fast det regionalpolitiska programmet. Den innebar för det första att alla vuxna personer i arbetsför ålder, så långt det är möjligt, skall kunna få tillgång till yrkesarbete i hemorten eller inom rimligt avstånd från den; för det andra att medborgarna i gemen skall komma i åtnjutande av en god samhällsservice och för det tredje att de samtidigt skall ha möjlighet att leva i en positiv yttre miljö.

Men, herr talman, på många håll ute i landet upplever vi en helt annan situation. I min hemkommun, Ljusdal, hade vi exempelvis vid förra räkningen 466 arbetslösa men bara 14 lediga platser. Där känns suget från områden med arbetskraftsbrist oroande i en situation då befolkningsminskning och förgubbning öppnar mycket allvarliga perspektiv. Då räcker det inte med principbeslut och goda föresatser. Det behövs kraftfulla åtgärder i den konkreta situationen, och de åtgärderna får inte skjutas på framtiden. De måste vidtagas nu. Därför återkommer jag gång på gång till detta och föreslår bland annat inrättandet av ett industricentrum i Ljusdal. Utskottet skriver också välvilligt om det förslaget men skjuter ställningstagandet på framtiden. Man vill invänta resultatet av försöken i Lycksele och Strömsund, säger man. Ja, men alla goda ting är tre, varför inte göra ett försök litet längre söderut, t.ex. i Ljusdal? Skulle det vara så omöjligt att göra det för att få större bredd på denna försöksverksamhet? Sker inte det bör någon annan åtgärd sättas in snabbt.

Ett litet steg i rätt riktning är det om reservationen om förstärkt sysselsättningsstöd vinner i voteringen, och jag ber att få yrka bifall till den. Jag skulle hälsa med stor tillfredsställelse om också herr Nordgren ville stödja den reservationen, som verkligen angår Ljusdal och länet i övrigt. Men självfallet måste mycket mer till.

Detta är emellertid frågor som inte gäller endast Ljusdal, även om läget där kräver särskild uppmärksamhet. Något liknande gäller – även om inte i samma grad – flera orter enbart i vårt län. Fru Jonäng har talat om det tidigare, och jag skall inte upprepa vad hon sagt.

Länet som helhet har för övrigt fått vidkännas en negativ utveckling under 1970-talet. Invånarantalet har under de senaste åren sjunkit, och det var vid förra årsskiftet nere i 292 000 dvs. 2 000 invånare färre än det antal som angavs när vi fattade det regionalpolitiska beslutet och endast 2 000 från den nedre gränsen i det befolkningstal som angavs i propositionen. Inget annat av skogslänen ligger så illa till. Det förhållandet

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

visar enligt min mening att kraftfulla insatser, som görs snabbt, är nödvändiga i länet, om det angivna målet skall uppnås.

En viktig åtgärd skulle vara att inlemma hela länet i stödområdet såsom föreslås bl. a. i min motion nr 183. En positiv utveckling av näringslivet i länet skulle underlättas, om vi kunde komma bort från en rad olyckliga gränser som i dag hindrar utvecklingen i vårt län och som jag har talat om vid flera olika tillfällen. Inte minst stödområdesgränsen delar länet på ett olyckligt sätt.

Nu har utskottet inte velat ändra på detta förhållande för närvarande och det måste jag beklaga. Det har onekligen betydelse, om en länsdel tillhör stödområdet. Det utgår då lokaliseringstöd till företag som etablerar sig där, om angivna förutsättningar föreligger, och företag är dessutom tillförsäkrade transportstöd vid sina leveranser om avstånd och vikt fyller stipulerade fordringar.

Utskottet talar om den s. k. grå zonen och hänvisar till att bl. a. Gästrikland hör dit. Detta är gott och väl, men det är dock en betydande skillnad på det ena och det andra i det sammanhanget. Och även om frågan inte kan föras fram till ett positivt beslut i dag, kommer jag att fortsätta att verka för att stödområdesgränsen flyttas så, att även Gästrikland tillföres stödområdet, för även om vi just nu upplever en högkonjunktur – som också Gästrikland har känning av – vet vi att problemen på sikt kvarstår.

Herr talman! Jag har för dagen inget annat yrkande än det som utskottets ordförande har framställt i början av debatten, och jag ber att få ansluta mig till detta.

Herr HJORTH (s):

Herr talman! I motionen 1974:888 har jag tillsammans med övriga socialdemokratiska ledamöter på Uppsalabänken föreslagit att de tre nordliga kommunerna i Uppsala län – Älvkarleby, Tierp och Östhammar – skall föras till det allmänna stödområdet. Vi framhåller i motionen de problem som Nordupplands brukssamhällen med sin ensidiga tunga industri har; behovet av en ökad differentierad sysselsättning är där mycket stort. De gamla kommunerna har satsat på dessa orter, så att de har en väl utbyggd service, och även i fråga om kommersiell service är man förhållandevis väl rustad där. Genom de glesbygdsskjutsar som med landstingets stöd anordnas kan även de i de perifera delarna boende utnyttja tätorternas service. Befolkningsunderlaget ökar däremot inte nämnvärt. Tvärtom kan en tillbakagång befaras vid en lågkonjunktur eller vid en fortsatt strukturrationalisering inom stålbranschen. Då kommer den utbyggda servicen i fara, och det kan medföra negativa återverkningar på flera andra områden.

Nu föreligger en rad motioner om en utvidgning av stödområdet. Detta talar för att sysselsättningsproblemen inte enbart är koncentrerade till stödområdet. Utskottet vill dock inte nu föreslå någon ändring av stödområdesgränserna men säger att det kan vara naturligt att i samband med utvärderingen av det pågående länsplaneringsarbetet göra en samlad översyn av stödområdenas utformning. Jag tror att detta är nödvändigt. Även utskottet tycks vara medvetet om att kommuner utanför gränsen

till det allmänna stödområdet har haft en oroande utveckling och att behov av stöd i dessa orter och regioner kan tillgodoses genom punktinsatser. De tre kommunerna i norra Uppland tillhör det gränsområde beträffande vilket särskild hänsyn skall tas vid prövning av regionalpolitiskt stöd. Jag har dock den uppfattningen att det för stöd till etableringar i dessa områden krävs alldeles speciella skäl, såsom direkt hot om företagsnedläggningar eller liknande. När ett företag, som t. ex. har tillverkningar på olika platser, har planer på nyinvesteringar och utvidgning av sin produktion, är de orter som ligger utanför stödområdet handikappade gentemot de orter som ligger innanför stödområdet. Sedan hjälper det nog inte om företaget i fråga är fast förankrat på platsen. Kan man uppnå större fördelar genom att förlägga sin verksamhet inom stödområdet så gör man det.

På detta vis flyttas bara sysselsättningsproblemen från en plats till en annan, och det är väl ändå inte meningen med regionalpolitiken. Jag anser att man vid prövning av lokaliseringstöd till industriföretag som önskar utvidga sin verksamhet får ta större hänsyn till den ort som drabbas, oavsett om denna ligger inom eller utanför stödområdet. De samhällen som har ett ensidigt näringsliv är särskilt känsliga härvidlag. De samhällsekonomiska aspekterna måste vägas in i bedömningen.

Nu har regeringen tillsatt en särskild arbetsgrupp för Österbybruk i norra Uppland. Jag är glad över att regeringen härvidlag varit lyhörd för de krav som från socialdemokratiskt och fackligt håll vid olika tillfällen framförts. Jag hoppas dock att arbetsgruppen kommer att arbeta med större effektivitet än den hittills har visat. Österbygruppens tillkomst är, som jag ser det, ett uttryck för de långsiktiga problem som här finns. Dess arbetsuppgifter måste vara att dels slå vakt om och stödja den industri som redan finns, dels till området lokalisera sysselsättningar av annan art. Tillämpningen av det regionalpolitiska stödet får inte motverka dessa syften.

Herr GUSTAFSSON i Stenkyrka (c):

Herr talman! Några ord om Gotland hör hemma i debatten om regional utveckling.

I motionen 893, avlämnad av herr Nilsson i Visby och mig, har ett försök gjorts att i korthet skildra Gotlands situation då det gäller befolknings- och näringslivsutveckling m. m. Bilden blir tyvärr ganska dystert i dagsläget. Uppgifter om hög arbetslöshet, betydande undersysselsättning och stor brist på nya arbetstillfällen återkommer ofta i rapporter och olika meddelanden från länsarbetsnämnden på Gotland. Bedömningarna kan synas pessimistiska men är tyvärr realistiska och grundade på en hård och bister verklighet. Arbetslösheten har en stigande tendens ända från mitten av 1960-talet, och i dag är närmare 10 procent av de yrkesverksamma åldrarna ställda utanför den reguljära arbetsmarknaden. Jag skall inte här ta upp tiden med att repetera anledningarna och bakgrunden till detta förhållande, som ju för övrigt är väl känt för inrikesutskottet.

Från gotländsk sida är vi också angelägna att betona att vi inte på något sätt ser situationen som hopplös. Men åtgärder måste till från

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

statsmakternas sida för att vända trenden. Gotland behöver hjälp till självhjälp.

Åtgärder har också vidtagits genom beslut här i riksdagen under de senaste åren. Den ökning av den kommunala skatteutjämningen som kom Gotland till del enligt 1973 års riksdagsbeslut är ett tillskott som på intet sätt skall förringas. Men samtidigt framstår det klart att detta inte kan vara någon lösning på sikt. Kraftfulla åtgärder behövs på det näringspolitiska området för att utveckla det nuvarande näringslivet på Gotland, samtidigt som nya lokaliseringsspolitiska insatser av helt annan intensitet än hittills måste komma regionen till del. Vidare måste det regionalpolitiska transportstödet utbyggas så att målet "vägpriser över vattnet" uppnås, Gotlands elkraftförsörjning tryggas till likartade priser som i jämförbara områden i landet och samhällsservicen på olika områden utbyggas och förstärkas.

Gotland tillhör sedan år 1972 stödområdet, och verkningarna av detta kommer säkerligen på sikt att positivt påverka situationen. Men tiden hastar och i dag besöks Gotland allt oftare av arbetskraftsvärvare från olika håll som drar ungdomen från ön till arbetstillfällena på fastlandet. Förhållandet borde vara det motsatta. Vi behöver arbetstillfällena och kapital till Gotland så att ungdomen kan stanna om den vill. Och det vill den i allra största utsträckning.

Det är mot denna bakgrund som vi framställt önskemålet att riksdagen måtte uttala att det regionalpolitiska stöd, inklusive sysselsättningsstöd, som gäller för inre stödområdet jämväl skulle vara gällande för Gotland.

Inrikesutskottet har väl inte helt uppfyllt våra önskemål. Men det är ändå med tillfredsställelse vi tar del av utskottets betänkande nr 7 och särskilt det som står att läsa på s. 15. Utskottet föreslår att riksdagen ger Kungl. Maj:t till känna dess mening att sysselsättningsstöd skall i samband med annat lokaliseringssstöd kunna utgå till företag bl. a. på Gotland. Vi hoppas att detta utskottets uttalande, som sannolikt om en stund blir riksdagens, skall medverka till en bättre regional utveckling än för närvarande även för Gotlands del.

Herr talman! Jag har inget särskilt yrkande.

Herr ÅKERLIND (m):

Herr talman! I motionen 1156 har vi begärt att Stockholms läns skärgård skall införlivas med det allmänna stödområdet för att kunna få del av alla de stödformer som där gäller.

I motionen, som är undertecknad av de moderata ledamöterna i Stockholms län, säger vi bl. a. att det framstår som en orättvisa att inte Stockholms läns skärgårdsområde får del av samma förmåner som utgår till det allmänna stödområdet. Målsättningen att skapa en levande skärgård måste ges en faktisk innebörd, nämligen förutsättningar för människor att bo och verka året om i skärgården med den samhällsservice m. m. som anses som rimlig i andra områden utan skärgårdens speciella problem. Det är inget nytt förslag; vi har från moderata samlingspartiets sida under flera tidigare riksdagar framfört detta och andra yrkanden om stöd till skärgården.

Det kanske för många inte är någon realitet att vi har verkliga

glesbygdproblem inom Stockholms län. Men sådana problem finns i högsta grad både inom vissa delar av fastlandet och framför allt i skärgården.

På öarna i Stockholms läns skärgård levde år 1964 6 717 bofasta personer enligt publicerade uppgifter från en skärgårdsutredning. Antalet hade år 1971 minskat till 5 956 personer. Det är alltså en stark utflyttning av bofasta. Det är en allvarlig utveckling därför att en befolkad skärgård är viktig ur många synpunkter.

Det är heller ingen lätt uppgift att försörja sig i skärgården. Det är ett hårt och arbetsfyllt liv man lever, och alla möjligheter att skaffa inkomster måste utnyttjas. Trots det har skärgårdsbefolkningen i allmänhet en relativt låg inkomst. Till detta kommer att myndigheterna genom olika beslut ökar svårigheterna för skärgårdsbefolkningen. Jag vill bara nämna att skärgårdsborna tvingas avstå från mark i stort sett utan ersättning. Den nya livsmedelslagen har gjort det svårare för skärgårdsborna genom bestämmelserna om förvaring av fisk och andra livsmedel. De nya fastighetstaxeringarna gör att taxeringsvärdena kan höjas så att man måste betala högre fastighetsskatt för mark som man inte får sälja eller utnyttja som man vill. Transporterna är dyra, vilket gör att affärer, jordbruk och hantverk får orimligt stora transportkostnader. Höga krav på standard när det gäller skolor, butiker osv. är också sådant som försvårar för skärgårdsbefolkningen.

I den andra del av skärgårdsutredningen för Stockholms län som nu framlagts påpekas behovet av olika stödåtgärder för Stockholms läns skärgårdsområde. Där påpekas behovet av olika stödåtgärder för Stockholms län. Redan år 1969 tillskrev man Kungl. Maj:t och begärde att skärgården borde omfattas av det *allmänna* glesbygdssstödet. Detta yrkande har senare upprepats i Länsprogram 1970. Men varför händer då ingenting från regeringens sida?

Nu har inte utskottet tillstyrkt vår motion om att Stockholms läns skärgård skall inlemmas i stödområdet. Jag beklagar detta, men samtidigt tar jag fasta på vad utskottet säger på s. 13 om att gränsen för det allmänna stödområdet aldrig har varit och inte är avsedd att vara en absolut barriär för regionalpolitiska stödinsatser. Åtgärder måste vidtas snabbt för Stockholms skärgård. Med hänsyn till vad utskottet här har sagt och vad skärgårdsutredningen i Stockholms län har framfört hoppas jag ändå att regeringen tar hänsyn till detta och att skärgården får del av olika stödåtgärder.

Herr talman! Jag har inget särskilt yrkande.

Herr RÄMGÅRD (c):

Herr talman! Tidigare talare har berört den regionalpolitiska inriktningen och därmed också motionen 1142 från centerpartiet. Jag vill i detta sammanhang bara konstatera att det var ett olyckligt beslut som riksdagens majoritet fattade, när den bestämde befolkningsramarna för de olika länen med den konstitution och inriktning som de då fick. Verkligheten kommer att ge centern rätt när det gäller människornas önskemål om möjligheter till sysselsättning och bostad i hela landet.

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

Det nya flyttningsmönstret bekräftar också detta genom att en ökad inflyttning till skogslänen har kunnat konstateras under det senaste året. Visserligen skall man kanske inte dra för stora växlar på det utfallet, men man kan konstatera att viljeinriktningen hos många människor som haft sysselsättning i storstadsområdena varit att flytta till mindre orter och helst till sin ursprungliga hemort.

Det gäller nu för samhället att hjälpa till med detta och skapa ett Sverige i bättre balans, så att man inte i tillfälliga högkonjunkturer vänder den positiva trenden. Det kan vara svårt med den befolkningsmässiga målsättning som riksdagen 1972 fastslog fram till 1980. Konsekvenserna av det beslutet återspeglas klarast, när man ser hur länsstyrelserna under hösten 1973 och våren 1974 fördelat och brutit ner befolkningsramarna på respektive kommuner. Jag kan ta Kopparbergs län, mitt eget hemlän, som exempel.

När länsstyrelsens majoritet fördelat befolkningen inom den ram på 270 000–280 000 invånare 1980 som Kopparbergs län fick sig tilldelat, kommer de primära centra Falun och Borlänge, de regionala centra Ludvika och Alvesta samt i någon liten utsträckning Mora att få en befolkningsökning på bekostnad av alla de andra tio kommuncentra i länet. Det diagram som jag visar på bildskärmen kan ge en illustration av utvecklingen. Länsstyrelsens fördelning har skett trots att vi nyligen har genomfört en kommunsammanslagning, varigenom vi fått livskraftiga kommuner som i framtiden skulle kunna ge en god service åt människorna. Denna fördelning kan inte vara en riktig målsättning vare sig för länet eller för kommunerna, där utflyttningen och sysselsättningen under många år varit negativ men under de senaste åren börjat bli positiv. Kommunerna har också starkt reagerat mot denna målsättning. Herr Stridsman har tidigare berört dessa frågor, så jag nöjer mig med att instämma i hans anförande liksom i reservationen 1.

Beträffande centermotionen 1546 om förstärkt sysselsättningsstöd vill jag betona att det är angeläget, som också framhållits av utskottets ordförande, att vissa orter med varierande sysselsättningsvärigheter skulle kunna stimuleras av ett förstärkt sysselsättningsstöd till företagen. Jag vill här yrka bifall till reservationen 4 under punkten 17.

I motionen 250 av herr Boo m. fl. yrkas att Ludvika och Smedjebacken skall införlivas med det allmänna stödområdet. Det kan inte vara en riktig tillämpning att utelämna endast dessa två kommuner från länsgemenskapen, när i övrigt hela länet är inlemmat i det allmänna stödområdet. När Falun och Borlänge, som är de mest expansiva områdena i länet, kom in i allmänna stödområdet, finns det inget skäl till att inte föra in även Ludvika och Smedjebacken. Jag hade tidigare tänkt yrka bifall till denna motion, men eftersom utskottet är enigt i sitt avstyrkande ser jag mig inte vinna någonting med detta.

Både Ludvika och Smedjebackens kommuner kännetecknas av en ensidig sysselsättningssituation. Den elektrotekniska industrin i Ludvika och ASEA – och järn- och metallindustrin i Smedjebacken sysselsätter ca 60 procent av de industrissysselsatta. En fjärdedel sysselsätts i gruvindustrin. Övriga sysselsättningsfaktorer svarar således för omkring 10 procent. Därtill kommer suget från det regionala tillväxtcentrum som

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

Falun-Borlänge utgör, vilken region ligger i stödområdet och följaktligen har ett betydligt bättre utgångsläge när det gäller att suga åt sig företag av olika slag.

Ludvikas befolkning har under det senaste året minskat med omkring 400 personer, vilket utgör den största minskningen i hela länet. Smedjebackens och Ludvika kommuner har också uppvaktat inrikesutskottet och pekat på hur man upplevt situationen att ligga utanför stödområdet. Man har haft svårt att lokalisera särskilt mindre företag, när andra regioner har haft de fördelaktiga villkor som det innebär att tillhöra stödområdet.

Jag har tillsammans med några andra ledamöter i en motion yrkat på att Rättvik borde föras in i det inre stödområdet. Utskottet har i sin motivering för avslag sagt att man borde avvakta Länsplanering 74 innan man kunde tänka sig förändra gränserna för inre stödområdet. När det gäller Rättvik vill jag bara peka på att Ore kommun i och med den nya kommunindelningen införlivades med Rättvik. Någon utvidgning av stödområdet är det därför i realiteten inte fråga om, utan här vill vi peka på att delar av en kommun som tidigare varit i det inre stödområdet på grund av kommunreformen kommit utanför. Inrikesutskottet uttalade 1973 att det inte kunde tänka sig att man drog gränsen genom en kommun, utan kommunen var den minsta del utskottet kunde tänka sig som enhet. Därför har vi föreslagit att hela Rättviks kommun skall komma in i stödområdet.

Utskottet har som sagt uttalat att det inte är lämpligt att årligen ompröva gränserna för stödområdet utan vill avvakta Länsplanering 74 för att sedan eventuellt justera både det inre och det yttre stödområdet. Utskottet pekar vidare på att områden som haft en oroande utveckling fått stöd med punktinsatser och förutsätter att det kommer att ske även i fortsättningen. Utskottet kallar detta område för den grå zonen, och det är möjligt att den i verkligheten också blir grå.

Utskottet föreslår en lösning som man menar tillgodoser en del av de önskemål som ligger bakom yrkandet om utvidgning av det inre stödområdet. Utskottet förordar att ett sysselsättningsstöd i samband med annat lokaliseringstöd skall kunna utgå till företag i det inre stödområdet samt på Gotland. Beslut om sådant sysselsättningsstöd skall fattas av Kungl. Maj:t. Det särskilda sysselsättningsstödet skall vara en försöksverksamhet som skall pågå i två år, varefter en utvärdering skall ske.

Det är naturligtvis gott och väl med detta initiativ, men det uppväger inte den förenkling av bidragsgivningen och, vilket är inte minst betydelsefullt, den positiva psykologiska effekt som det innebär att tillhöra inre stödområdet. Det är emellertid inte heller i det här fallet någon idé att yrka bifall till motionen, eftersom den inte vunnit något gehör i utskottet.

När det till sist gäller motionen 575 och det s. k. IKS-stödet – IKS betyder intensifierad kommunal sysselsättning – har utskottet gjort en utförlig skrivning och hänvisat den del som gäller statsbidragets storlek till den glesbygdsgupp som kommer att se över hela frågan vad det gäller bidragen till dessa orter. Utskottet hänvisar till den korta tid som

förflutit sedan detta stöd infördes och anser att man ännu inte kan bedöma för- och nackdelar. Jag tror emellertid att det kan vara nödvändigt att återgå till den tidigare nivån med 100 procents statsbidrag för att därigenom få ett så stort urval av arbetskraftsintensiva objekt som möjligt. Detta har också kommunerna varit inne på och vill ha en ändring till den tidigare ordningen med ett 100-procentigt statsbidrag. Men det kan, som utskottet säger, vara skäl att man får titta närmare på detta.

När det sedan gäller ålderssammansättningen bland dem som bereds sysselsättning genom IKS-stödet kan det påpekas att det för närvarande saknas uttryckliga regler härom och att man hittills har sysselsatt en hel del yngre personer. I propositionen har emellertid departementschefen skärpt skrivningen när det gäller åldersfördelningen. Han säger att stödet i större omfattning än hittills skall omfatta äldre personer. Det är just detta som fått oss motionärer att reagera. Jag kan inte acceptera denna princip, dels blir objekten begränsade till vissa områden som lämpar sig för äldre personer, dels kommer man härigenom medvetet att ytterligare snedvrída ålderssammansättningen på dessa orter. Det finns t. ex. byggnadsarbetare som är anmälda på ortens arbetsförmedling och som skulle kunna få jobb under en övergångstid men som, om man nu skärper bestämmelserna, inte kan få sysselsättning inom IKS-verksamheten. Principiellt anser jag att det är riktigare att ge sysselsättning åt både yngre och äldre personer såväl i detta fall som när det gäller beredskapsarbeten och andra åtgärder. En del av den yngre generationen måste finnas kvar inom dessa områden, om vi skall kunna upprätthålla servicen åt den äldre delen av befolkningen.

Vi får inte när det gäller utformningen av stödet till glesbygdsområdena i område efter område stirra oss blinda på den akuta situationen, utan vi måste också tänka på framtiden för dessa orter. En garanti för framtiden är att man bereder även den yngre generationen sysselsättning.

Slutligen vill jag uttrycka min tillfredsställelse över den stimulans till kommunerna som IKS-verksamheten utgör. I stort sett tror jag att detta är en riktig åtgärd som har kommit för att stanna kvar.

Herr talman! Härmed vill jag yrka bifall till reservationerna 1, 2, 4 och 6 och i övrigt till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr Boo (c).

Herr NILSSON i Östersund (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att herr Rängård har missuppfattat en del saker när det gäller IKS-stödet. Förr utgick det ett bidrag på 100 procent av lönekostnaderna. Efter den ändring som företagits utgår det 75 procent av det godkända bidragsunderlaget. Detta kan verka både positivt och negativt, men jag tror att det i stort sett går på ett ut.

När det sedan gäller frågan om anställning av äldre människor i denna verksamhet förhåller det sig väl så i dessa glesbygdskommuner att man har en stor del äldre och ortsbunden arbetskraft. Jag tycker då att det är naturligt att man ser till att även de människorna får möjligheter till sysselsättning inom ramen för den här verksamheten.

Frågan om Rättviks kommun har en ganska intressant förhistoria. Det

gäller f. d. Ore kommun som tidigare tillhörde det inre stödområdet. Länsstyrelsen föreslog i första omgången att Ore kommun skulle tillföras Orsa kommun och följaktligen vara kvar inom det inre stödområdet. Men då uppstod en kraftig folkopinion inom kommunen för en sammanläggning med Rättvik. I och med det skulle man hamna utanför gränsen till det inre stödområdet. Länsstyrelsens majoritet anslöt sig till opinionen – och rekommenderade att Ore kommun skulle gå in i Rättviks kommun. Några reservanter i länsstyrelsen anförde att detta skulle betyda att f. d. Ore kommun skulle tappa sitt sysselsättningsstöd och förlora ca 350 000 kronor i skattebidrag. Trots detta gick man i Ore kommun med öppna ögon ut ur det inre stödområdet. Regeringens beslut blev också att Ore kommun skulle tillföras Rättviks kommun.

Med denna redogörelse vill jag bara påpeka att man inom f. d. Ore kommun var medveten om att man skulle förlora sysselsättningsstödet och skattebidraget. Trots detta gjorde man den bedömningen att det i alla fall var fördelaktigare att gå in i Rättviks kommun. Där hamnade man också, och nu vill man motionsvägen att riksdagen skall besluta att Rättviks kommun skall in i det inre stödområdet.

Herr RÄMGÅRD (c) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller IKS-stödet är det riktigt att det ursprungliga bidraget har sänkts till 75 procent. Vad jag menar är att man borde återgå till ett statsbidrag på 100 procent. Jag menar därmed inte att man inom ramen för dessa 15 000 kronor inte skulle få räkna in materialkostnader, administrationskostnader osv. Den delen bör självfallet vara kvar oavsett om statsbidraget är 75 eller 100 procent. Kommunen har också sagt att man kan få mer arbetsintensiva objekt om statsbidrag utgår med 100 procent.

Självfallet menar också jag att de äldre skall ha tillgång till de arbetstillfällen som IKS-stödet kan medföra. Men det finns många arbeten som kanske inte lämpar sig för äldre personer. Jag tänker på utmärkning av vandringsleder och annat sådant och jag tänker på tyngre arbete som inte lämpar sig för äldre personer. Då är det viktigt att man även får ta in yngre, och det har man också gjort tidigare. Med den skärpning av skrivningen som departementschefen gör blir det dock svårt för arbetsförmedlingarna att göra det i fortsättningen.

Vad gäller Rättviks kommun menar vi att man borde ta in hela kommunen i det inre stödområdet. Det behövs, därför att befolkningen och sysselsättningen har minskat. Det är det viktigaste skälet. Vad jag poängterade var att man inte har utvidgat det inre stödområdet, och det skälet var det vägledande.

Herr SELLGREN (fp):

Herr talman! I samband med behandlingen i föl av propositionen 50 angående den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten föreslog jag att vissa delar av Örnsköldsviks och Kramfors kommuner skulle få högsta möjliga lokaliserings- och sysselsättningsstöd, dvs. i princip samma stöd som tillerkänns orter inom det inre stödområdet. Förslaget upptogs i en borgerlig reservation tillsammans med liknande yrkanden för andra delar

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

av stödområdet. Reservationen föll med endast 3 rösters övervikt för utskottsmajoritetens avslagsyrkande.

I år har jag tillsammans med herr Nordin upprepat kravet i motionen 1151. Motionen syftar inte till att ändra stödområdesgränserna utan i första hand till att reglerna för det inre stödområdet även bör kunna tillämpas för orter som gränsar till det inre stödområdet. Utskottet har nu buntat ihop vår motion 1151 med andra motioner i vilka föreslås ändringar i själva gränsdragningen för stödområdet. Utskottet avslår våra yrkanden.

I vår motion yrkas alltså inte på ändrad gränsdragning. Det intressanta är att utskottet längre fram i sitt yttrande an knyter till två andra motioner och förordar att sysselsättningsstöd skall i samband med annat lokaliseringsstöd kunna utgå till företag i gränsområdet till det inre stödområdet, dvs. den s. k. grå zonen.

Herr talman! I det uttalandet från ett enigt utskott ber jag att helhjärtat få instämma. Det innebär i praktiken ett bifall till vår motion även om denna inte nämns i sammanhanget. Utskottets värderade ordförande gav uttryck för samma mening i sitt anförande tidigare i dag.

Herr talman! Jag tackar och tar emot samt yrkar liksom flera andra ledamöter bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Herr JONASSON (c):

Herr talman! Jag vill först ansluta mig till de principer som har förts fram från centerpartiets sida.

Jag har begärt ordet i anledning av motionen 135, i vilken jag har föreslagit att riksdagen måtte besluta att den inre stödområdesgränsen justeras så att Hagfors, Munkfors och Sunne kommuner innefattas i det inre stödområdet.

Likvärdiga levnadsbetingelser ur sysselsättnings-, service- och miljösynpunkt är mål som vi arbetat för inom regionalpolitiken. Det behövs människor i hela landet för att tillvarata våra naturtillgångar, för att vårda vår natur m. m. Skall detta bli möjligt måste vi också se till att även de människor som bor i glesbygden får den service de behöver. En alltför stark utglesning av människor medför att en tillfredsställande service ej kan ges de kvarvarande. Därför behövs det ökad sysselsättning.

Jordbruk och skogsbruk är huvudnäringarna, och dessa bör vi slå vakt om. Det skall dock sägas ifrån att mycket också har gjorts. Inte minst har förslagen från glesbygdsutredningens sida givit resultat. Men mer måste göras.

Utflyttningen från Värmland har varit stor i allmänhet, och speciellt stor har den varit från den norra regionen av länet. Befolkningssiffrorna rasar nedåt.

Värmland är indelat i fyra regioner, centrala, västra, östra och norra regionen. Den norra förvaltningsregionen har den största befolkningssminskningen och den högsta arbetslösheten. Den västra och östra regionen har det svårt, men den norra regionen har det svårast. Till denna region hör Torsby, Hagfors, Munkfors och Sunne kommuner. Torsby kommun tillhör redan nu det inre stödområdet.

Utskottets ordförande herr Eriksson i Arvika var i början av debatten

inne på antalet arbetslösa och antalet lediga platser. Totalt sett, dvs. för hela landet, kan man konstatera att de lediga platserna är många. Med hänsyn därtill borde vi ha ett betydligt lägre antal arbetslösa. Men olika omständigheter gör att de arbetslösa ej kan ta de lediga jobben. Här måste ett större arbete sättas in för att lösa de problemen.

Man får naturligtvis inte stirra sig blind på siffror, men siffrorna visar ändå en hel del. För att påvisa det behov som finns och som mitt yrkande i motionen 135 går ut på vill jag nämna följande siffror för april 1974 – det är de sista som är färdiga, och just nu håller man på med majsiffrorna.

I april hade Värmland 3 926 arbetslösa. 2 110 var kvinnor. 1 141 var män och kvinnor över 60 år. Värmland hade 1 323 lediga platser, vilket blir 3 arbetslösa per ledig plats. Det är ungefär samma siffra som skogslänen har. Det visar den besvärliga situation som Värmland befinner sig i jämfört med landet i dess helhet. Men nu skall jag redovisa siffrorna för norra regionen, den region som jag vill ha överförd till det inre stödområdet.

Arbetslösa	Lediga platser	
Torsby kommun - tillhör redan det inre stödområdet	254	17
Hagfors kommun	448	37
Sunne kommun	131	16
Munkfors kommun	108	24
Totalt för hela norra regionen	941	94

Det är nästan 10 arbetslösa per ledig plats. Även om siffrorna kan variera något vid olika tillfällen är dock situationen helt klar. Hela norra regionen, men speciellt Hagfors, bör inrangeras i det inre stödområdet. Det kräver situationen. Det skulle bidra till att rätta till en hel del.

Utskottet har avstyrkt motionen, men jag tror utskottet förstår situationen och till stor del har samma uppfattning som jag. Utskottet har hänvisat till det utvidgade sysselsättningsstöd som föreslås.

Nu finns det grå zoner när det gäller lokaliseringsstöd till allmänna stödområdet. Med hänsyn härtill bör det finnas grå zoner även för de områden som gränsar till det inre stödområdet.

Herr talman! Jag skall inte yrka bifall till motionen. Jag hoppas att den liksom de siffror jag presenterat har klargjort de rådande förhållandena och att de här områdena tills vidare får en generös behandling. Men kravet kvarstår, och jag får väl komma tillbaka. Jag vill betona att gränsen inte kan få bli helig. Områden som har svårigheter måste inplaceras där läget så kräver.

Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 2, 4, 6 och 7 och i övrigt bifall till vad utskottet hemställt.

Herr DANELL (m):

Herr talman! I motionen 1140 har jag tillsammans med några andra moderater från Stockholms län tagit upp de speciella svårigheter som vi

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

vet finns i Stockholms läns ytterområden. För en del av kammarens ledamöter kan det kanske tyckas litet avigt att i en sådan här debatt, där problemen i andra landsändar på betydligt avstånd från Stockholm behandlas, ta upp även Stockholms läns förhållanden. Många som arbetar kommunalt i mitt läns ytterområden uppfattar väl de beslut som fattas här i riksdagen beträffande regionalpolitiken så att riksdagsmännen, från övriga landet tycks tro att hela Stockholms län ser ut på samma sätt som det aktiva city som man kan se från riksdagens utskottslokaler.

Vi framhåller i vår motion att det finns anledning att titta speciellt på Stockholms län. Vi skriver att brist på utbildningsvägar, dåliga kommunikationer och få investeringar i nya arbetsplatser är en realitet i länets ytterområden, särskilt i Nynäshamn och Norrtälje kommuner. De yttre delarna av länet ligger så nära Stockholm att utvecklingen sugts till huvudstaden, men de ligger samtidigt för avsides för att de skall kunna fungera som förorter eller ens kranskommuner. Därmed har de samma bekymmer som de landsdelar vi brukar kalla för glesbygd. Dessutom har det framkommit en hel del material under senare tid som har visat det svåra sysselsättningsläget för hela Stockholms län.

Stockholms läns landsting har utarbetat en promemoria i vilken man bl. a. kan läsa:

”Om man utgår från den officiella siffran om en sysselsättningsförlust för länet om ca 9.000 årsanställningar mellan 1965 och 1970 finner man enligt planeringskontorets undersökning att den större delen hänför sig till underskott i etablering och flyttning och resten till minskning hos genomgående företag.”

Dessutom konstateras i inledningen till denna utredning att det mellan 1963 och 1968 försvann 15 000 arbetstillfällen. Utredningen skriver vidare: ”Av statistik som planeringskontoret sammanställt på basis av länsarbetsnämndens rapporter om varslade personalinskränkningar framgår att dessa inskränkningar tiden 1970-72 mer hänförde sig till nedläggning och utflyttning av arbetsställen än till driftsinskränkning.”

Med dessa citat vill jag visa att det är en stadigvarande och illavarslande process som vårt län råkat ut för, inte något resultat av för tillfället dåliga konjunkturen. Ser man dessutom på en typisk ytterområdeskommun som exempelvis Norrtälje, finner man att sysselsättningen från år 1965 till 1970 uttryckt i indextal i Norrtälje för hela industrin minskade från 100 till 83,1 och när det gäller verkstadsindustrin från 100 till 66,9. Det tycker jag borde föranleda utskottsledamöterna och kammaren i övrigt att fundera litet över huvudstadsregionens svårigheter.

Men, herr talman, vi är radikala i vår motion. Till skillnad från de flesta andra som jag i dag hört framföra krav begär varken jag eller mina medmotionärer att Nynäshamn eller Norrtälje skall tillhöra stödområdet. Det verkar annars som om det för de flesta delarna av vårt land skulle vara en garanti för framtiden att få krypa in under stödområdets täcke. Vi har i stället försökt att framföra åtminstone ett konkret krav, som vi tycker passar bra i detta sammanhang. Vi skriver att riksdagen borde uttala att inför framtida lokalisering av nya statliga verk Stockholms läns ytterområdets behov av regionalpolitisk stimulans beaktas. Man blir förvånad när man ser vad utskottet svarar i sitt betänkande. Utskottet har

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

framhållit fyra synpunkter. För det första talar man om att det kommande industriverket skall läggas i Stockholms län. Var säger man inte. För det andra framhålls att man skall ta hänsyn till den statliga verksamhetens särskilda förutsättningar i de enskilda lokaliseringsfrågorna. Det låter självklart, men tyvärr har vi sett i samband med utflyttningen av de statliga verken att man som regel struntat i verkens särskilda förutsättningar. För det tredje säger man att i övrigt särskild hänsyn skall tas till regionalpolitiska synpunkter. För det fjärde hänvisar man till tidigare beslut, enligt vilka det skall satsas särskilt på de fyra nordligaste länen och på sydöstra Sverige.

I varje fall vi som arbetar aktivt kommunalt och på annat sätt i Stockholms län finner i dessa uttalanden en del orosmoln inför framtiden. Länets problem är något som borde engagera inte bara oss utan hela kammaren, eftersom jag vill påstå att vårt land kommer ytterligare på efterkälken i förhållande till övriga länder i Västeuropa, om vi inte har en fungerande huvudstadsregion. Vi vet att mycket av de ekonomiska framgångar som vi uppnått under de senaste decennierna har berott på att huvudstadsregionen har fungerat väl. Detta innebär inte att man inte skall satsa på andra regioner, men jag tror att det är väl värt att framföra dessa synpunkter.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis ställa ett par frågor. Både med hänsyn till den sena timmen på eftermiddagen och med hänsyn till att det är ett fåtal ledamöter närvarande i kammaren kommer jag kanske inte att få svar på frågorna, men jag tror att det ändå är befogat att ställa dem. De bör rimligtvis riktas till någon av "utflyttningsledamöterna" i utskottet.

För det första: Innebär utskottets uttalande om att man skall ta särskild hänsyn till de regionalpolitiska synpunkterna vid lokalisering av statliga verk att man inte skall ta hänsyn till Stockholms läns särskilda problem?

För det andra: Bortsett från att utskottet nämner att industriverket skall lokaliseras till Stockholmsområdet har utskottet bara anfört skäl som talar emot påpekandena i vår motion om att det finns problem i Stockholmsområdet. Skall detta uppfattas så av dem som arbetar i Stockholms län, särskilt i dess ytterområden, att inrikesutskottet finner att det inte finns någon anledning att uppmärksamma de problem som tagits upp i motionen?

Herr KARLSSON i Malung (s):

Herr talman! I motion 891 tar vi socialdemokratiska riksdagsmän från Kopparbergs län upp sysselsättningsproblemen i norra och västra delen av länet. Vårt krav går ut på en genomgripande sysselsättningsplan för dessa delar av länet. Motionen avstyrks med motiveringen att "i länsplaneringsarbetet sysselsättningsfrågorna ingår som ett centralt parti och att det planeringsarbetet bör kunna tillgodse motionärernas önskemål".

Länsplaneringsarbetet är angeläget och bra, men med tanke på de stora svårigheter som drabbat norra och västra delarna av Kopparbergs län, framför allt under 1960-talet, anser jag att det finns anledning att

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

även inför detta forum fullfölja kravet på en ordentligt utarbetad och genomgripande sysselsättningsplan. Den del av länet som vi här har riktat in oss på har mycket hårt drabbats av den strukturrationalisering som skett i skogsbruket. I en debatt i fjol framhöll jag – och det vill jag upprepa i år – att det inte är en lösning av sysselsättningsfrågorna i den här delen av landet att bara motsätta sig rationaliseringar i skogen. Inom det aktuella området minskade antalet arbetstillfällen inom jord- och skogsbruk med flera tusen enbart under 1960-talet. Lösningen av sysselsättningsfrågorna måste i stället ligga i att skaffa fler sysselsättnings-tillfällen. Det privata näringslivet har tagit bort många arbetsplatser men inte skaffat tillbaka tillnärmelsevis lika många. Det här aktuella området tillhör det inre stödområdet, och av den anledningen ges kraftigt stöd till företag som vill etablera sig där. Trots detta tycks inte privata företag vara speciellt intresserade av etablering.

Samhället måste engagera sig kraftigt för att skapa fler sysselsättnings-tillfällen inom området. Den privata industrin borde kunna ha ett intresse av – annars måste vi från samhällets sida kräva det – att flytta till områden där arbetskraft finns. En industri i varje by är ju en helt realistisk tanke, men någon eller några orter i varje storkommun måste kunna passa för nya industriinvesteringar. Sådana är också nödvändiga om sysselsättning skall kunna ges för det antal människor som krävs som underlag för en någorlunda väl utbyggd service.

Min förhoppning är samtidigt att staten föregår med gott exempel genom att statliga företag etablerar sig i området och genom att man startar nya företag. Jag håller inte för otroligt att det är till det som vi får lita i de sämst lottade områdena. Naturligtvis är det både angeläget och nödvändigt med statliga investeringar, var de än sker inom området.

I motionen påpekar vi att fler arbetstillfällen skulle kunna skapas genom bättre tillvaratagande av skogstillgångarna. Utskottet hänvisar här till ”propositionen nr 61 angående stöd till intensifierad skogsvård i norra Sverige m. m. som torde få betydelse för bl. a. sysselsättningen i de aktuella delarna av Kopparbergs län”. Jag delar uppfattningen att de i proposition 61 föreslagna åtgärderna får betydelse – kanske t. o. m. stor betydelse – för sysselsättningen i de aktuella delarna av Kopparbergs län. Men om det skall ge full effekt inom norra och västra delarna krävs förmodligen fler insatser. Mer vägar och bättre arronderingsförhållanden behövs, om man skall kunna tillvarata vissa skogsområden rationellt och till fullt utnyttja skogens tillväxt.

De i proposition 61 föreslagna åtgärderna kanske däremot kan föra oss närmare en lösning av problemet med mycket lägre tillväxt än vad boniteten är inom de aktuella skogsområdena. Skall skogsbruket också ge maximal sysselsättning så krävs förädling av råvaror i större utsträckning. Varje sådant nytt arbetstillfälle i denna del av länet måste hälsas med stor tillfredsställelse, och där måste staten vara beredd på att göra insatser i form av lokaliseringssöd och insatser från domänverket och företag i övrigt inom statsföretagskoncernen.

Vi har i motionen också ställt krav på bättre kommunikationer -- de behövs om vissa befintliga investeringsplaner skall kunna fullföljas. Jag vill här upprepa det kravet.

Vad beträffar behovet av en utvidgning av stödområdena – både det inre och det allmänna stödområdet – hoppas jag utskottets förslag kan avhjälpa vissa av de bekymmer som nu drabbar gränsområdeskommunerna, vilka skulle ha behov av införlivande med såväl det allmänna som det inre stödområdet. Vi har ju sådana kommuner i Kopparbergs län. Jag nöjer mig för dagen med att tolka utskottets skrivning till länets bästa och ställer därför, herr talman, inget speciellt yrkande.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Stridsman m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Stridsman begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Stridsman m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Stridsman begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 237
Nej – 86

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Stridsman m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Stridsman begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Stridsman m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Stridsman begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 236
Nej -- 87

Punkterna 3--12

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till regional
utveckling m. m.*

Punkten 13

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Lorentzon, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lorentzon begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkten 13 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Lorentzon.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lorentzon begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	306
Nej	—	16
Avstår	—	1

Punkterna 14–16

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 17

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Eriksson i Arvika m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Eriksson i Arvika begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkten 17 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Eriksson i Arvika begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	205
Nej	—	118

Punkterna 18--21

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 22

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Nordgren och fru af Ugglas, och förklarades

den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkten 22 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herr Nordgren och fru af Ugglas.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	272
Nej	—	46
Avstår	—	5

Punkterna 23–25

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 26

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herr Stridsman m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Stridsman begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkten 26 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herr Stridsman m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Stridsman begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	234
Nej	—	88

Punkterna 27 och 28

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av herr Stridsman m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Stridsman begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 81

Onsdagen den
15 maj 1974

Statliga produktionsinitiativ för ökad sysselsättning i Värmland

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkterna 27 och 28 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av herr Stridsman m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Stridsman begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 235

Nej — 87

Punkterna 29–37

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Herr talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

§ 6 Statliga produktionsinitiativ för ökad sysselsättning i Värmland

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 29 i anledning av motion om statliga produktionsinitiativ för ökad sysselsättning i Värmland.

I detta betänkande behandlades motionen 1974:1519 av herr Magnusson i Kristinehamn (vpk) vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att

1. statliga manufakturindustrier, t. ex. finansierade med medel ur allmänna pensionsfonden, startades som komplement till järnindustrin i Värmland,

2. medel ur allmänna pensionsfonden användes för startande av statliga industrier i norra Värmland för en produktion inriktad på förädling av skogsprodukter i enlighet med vad i motionen anförts.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1519.

Reservation hade avgivits av herr Svensson i Malmö (vpk) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:1519 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om statliga produktionsinitiativ i Värmland i enlighet med vad reservanten anført.

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk):

Herr talman! Näringsutskottet framhåller i sitt betänkande nr 29 helt riktigt att befolkningsutvecklingen i Värmlands län var positiv under 1950-talet för att under 1960-talet bli negativ. Folkmängden i länet har minskat från 286 700 år 1965 till 283 200 år 1973. Av länets 16

Onsdagen den
15 maj 1974*Statliga produktionsinitiativ för ökad sysselsättning i Värmland*

kommunblock hör 5 till de 25 procent av landets kommunblock som under 1960-talet haft den mest negativa befolkningsutvecklingen i landet. Sedan 1959 har länet endast under år 1970 haft en befolkningsökning. Den främsta orsaken till befolkningsminskningen är utflyttningen från länet, säger utskottet.

Det kan nu tilläggas – och det har sagts mycket om det i den tidigare debatten – att Värmlands befolkning fortsätter sin kraftgång. Under det här årets 16 första veckor har befolkningen minskat med 345 personer. Folkmängden uppgick i april månad till 282 948 personer. En så låg siffra har Värmland inte haft sedan 1950/51. Skulden till den senaste minskningen är det anmärkningsvärda förhållandet att antalet döda överstiger antalet födda med 225 personer. Det är för övrigt, om jag inte minns fel, femte året i följd som antalet döda överstiger antalet födda, om nu den tendensen håller året ut.

Det är lätt att dra slutsatser av den statistiken – den rymmer mycket av tragik: det är givetvis i första hand de yngre människorna som flyr länet.

Till bilden hör också att Värmland har ett stort antal pendlare – människor pendlar till Västkusten, storstäderna och inom länet. Jag har inga siffror som är färska för dagen, men flera kommuner har ett betydande antal pendlare – åtskilliga hundratal – som bor kvar i sin hembygd tack vare den starka hemkänslan.

Utskottet hänvisar också till att antalet sysselsatta inom jord- och skogsbruk enligt prognos 2 i Länsplanering 67 skulle komma att minska med ca 16 000 fram till år 1980. Inom skogsbruket har som bekant skett en omfattande rationalisering – inte bara i Värmland. Det visar sig också att man i norra Värmland, eller rättare sagt i det som nu är Torsby kommun, har fått vidkännas en minskning från 6 000 till 2 000 sysselsatta under tiden 1950–1972, en åderlätning med 4 000 arbetstillfällen. Statliga lokaliseringstöd och dessutom stora kommunala insatser beräknas ha gett ca 350 sysselsättningstillfällen inom Torsby kommun. Det är alltså en mycket negativ utveckling, och det är väl inte att förvåna sig över att befolkningen här uppe gett uttryck för uppfattningen, att bolagen inte får tillåtas att ensamma svara för avverkningspolitiken och sedan vältra över framtidsproblemen på samhället.

På den skogsindustriella sidan har det skett nedläggningar av en rad fabriker, t. ex. Jössefors, Edsvalla och Forshaga, för att nämna några. Andra fabriker är säkert i farozonen. En koncentration av massaindustrin har skett till ett par mycket stora och kapacitetsstarka anläggningar: Skoghall, som tillhör Uddeholmsbolaget, och Gruvön, tillhörande Bille-rud.

Det har också skett andra företagsnedläggningar – bara inom Filipstads kommun har Uddeholmsbolaget genom nedläggning av Nykroppa järnverk och flera gruvor minskat antalet arbetstillfällen med åtskilliga hundratal under de senaste tio åren. Även i Hagfors, den största industriorten i norra Värmland, har man fått problem med sysselsättningen. Man anser sig behöva 1 000 nya sysselsättningstillfällen i Hagforsområdet fram till år 1980.

En bidragande orsak till den negativa utvecklingen i län av Värmlands

Onsdagen den
15 maj 1974

Statliga produktionsinitiativ för ökad sysselsättning i Värmland

typ är ofta den ensidiga strukturen i näringslivet.

I utskottsskrivningen pekas också på att det finns en rad bruksorter, som domineras av ett enda företag. Näringslivet i länet domineras av de två stora bolagen – Uddeholm och Billerud. Dessa två bolag dominerar också skogsindustrin.

Det är en utbredd uppfattning att de nämnda bolagen inte i tillräcklig omfattning ägnat sig åt att få fram fler förädlingsprodukter ur skogen. Man har inte ändrat produktionsprocessen för att få fram mer högförädlade produkter. Fortfarande är massa, papper och sågade trävaror de huvudsakligaste produkterna. För möjligheterna att skapa sysselsättning, inte minst i norra Värmland, är det emellertid ett allmänt intresse att det här kommer till stånd en vidareförädling. Redan nu finns biprodukter i massaindustrin, t. ex. tallolja och terpentin, som lär lämpa sig för detta men som nu exporteras till utlandet. Genom ökad träkemisk forskning kan säkert andra möjligheter åstadkommas. Även de sågade trävarorna bör kunna förädlas i stället för att exporteras.

Att industrin måste satsa på att vidareförädla skogsprodukterna underströks vid de årsmöten som hölls i mars i år med Värmlands och Dals trävaruhandlareförening och Värmlands sågverksförening. Man sade: Då utnyttjas råvarorna bättre samtidigt som det skapas viktig sysselsättning. Det kan också här nämnas att under våren har cirkulerat uppgifter i pressen om hemligstämplade industriprojekt i Värmland. Även i detta sammanhang har frågan om träförädling kommit in, då man i spekulationerna funnit att mycket talar för att ett eventuellt industriprojekt borde gälla just träförädling.

Jag har i min motion anfört att det behövs statliga satsningar på det här området. En produktion baserad på förädling av skogens produkter skulle kunna rädda norra Värmland från avfolkning och stagnation och bidra till att utvecklingen för hela Värmland vänds i en positivare riktning. Att lita till det privata näringslivet finner jag därvid uteslutet – allt fler människor i norra Värmland har av bitter erfarenhet blivit förvissade om att bolagen inte står till tjänst för att åstadkomma en sådan positiv utveckling. Man blir alltmer klar över att det behövs statlig produktion.

Statlig satsning behövs också när det gäller forskning. Detta gäller såväl skogssidan som den sida av produktionen som har järnet som råvara. I Värmland behövs t. ex. som komplement till järnindustrin statliga manufakturindustrier med hög förädlingsgrad, vilka ger många arbetstillfällen. De större investeringar som bolagen tidigare gjort har haft till huvudsakligt syfte att komma åt råvarorna – skogen och malmen. Industrierna är av låg förädlingsgrad och sysselsätter ett relativt litet antal människor. Råjärns- och ämnestillverkningen kräver inte särskilt mycket folk. Det borde vara inom bearbetningsindustrin som det stora antalet jobb skulle finnas att hämta, och här borde AP-pengar kunna sättas in.

Utskottet har noterat att den registrerade arbetslösheten i Värmland var högre än riksgenomsnittet under åren 1969–1971 i samtliga kommunblock med undantag för Karlstad och Kil. I december 1973 uppgick andelen anmälda arbetslösa till 2,2 procent av befolkningen i åldern 18–65 år. För riket som helhet var procentsatsen 1,3. Endast

Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län hade högre arbetslöshet än Värmlands län.

Utskottet avvisar de konkreta förslagen i min motion men gör bedömningen att utvecklingen inom Värmlands län fordrar kraftfulla insatser. Utskottet förutsätter att man i länsplaneringsarbetet skall finna olika vägar att komma till rätta med sysselsättningsproblemen och att näringslivets strukturproblem i Värmlands län nogga kommer att prövas i detta sammanhang.

Jag noterar detta som en i och för sig positiv skrivning, men en skrivning som inte innebär några garantier för en positivare utveckling för Värmland. Det lokaliseringsstöd som gått till länet har hittills inte kunnat vända den mycket negativa trenden. Lösningarna står och faller med möjligheterna att kunna styra investeringar och industrier till Värmland lika väl som till andra sysselsättningsbehövande områden. Men denna syn har ju från vårt partis sida utvecklats i den föregående debatten. Jag skall inte upprepa, utan bara understryka vår uppfattning. I detta sammanhang kommer förslaget om satsning med statliga industrier in som en naturlig del.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen vid betänkandet.

Herr SIVERT ANDERSSON i Stockholm (s):

Herr talman! I herr Svenssons i Malmö reservation med anledning av näringsutskottets betänkande nr 29 framhålls att statliga basindustrier bör tillskapas för att trygga sysselsättningen i Värmland. Herr Magnusson i Kristinehamn har också talat mycket varmt för en sådan lösning. Detta avstyrks emellertid av utskottsmajoriteten, men jag vill betona att avstyrkandet inte innebär att utskottsmajoriteten saknar förståelse för problemen i Värmland - tvärtom delar vi uppfattningen, att utvecklingen i Värmlands län motiverar insatser; vi har t. o. m. talat om kraftfulla insatser. Däremot anser vi att åtgärder som från samhällsekonomisk synpunkt kan vara motiverade när det gäller statlig företagsamhet inte bör komma till stånd utan en ingående planering och som ett led i en långsiktig process.

Frågan om metallmanufakturindustrin kommer ju att senare behandlas i samband med näringsutskottets betänkande nr 34, men utvecklingen inom den branschen skall enligt förslagen där följas kontinuerligt av industriverket. Självfallet gäller detta även utveckling och behov inom Värmland, och detsamma gäller den industri som baseras på skogsråvaror.

När det sedan gäller frågan om hur medel ur allmänna pensionsfonden skall placeras anser utskottet att riksdagen inte skall ge sådana detaljerade anvisningar om hur pensionsfondens medel skall användas som framgår av reservationen. Dessutom hänvisar utskottet till det arbete som nu nedläggs i den regionala länsplaneringen och som bör syfta till att skapa möjligheter för en utveckling av sysselsättningen i detta län.

Med hänvisning till det jag nu anfört och till utskottets betänkande yrkar jag avslag på reservationen av herr Svensson i Malmö och bifall till näringsutskottets hemställan i dess betänkande nr 29.

Nr 81

Onsdagen den
15 maj 1974

Statliga produktionsinitiativ för ökad sysselsättning i Värmland

Onsdagen den
15 maj 1974

Statliga produktionsinitiativ för ökad sysselsättning i Värmland

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk):

Herr talman! Jag förmodar att herr Sivert Andersson i Stockholm här talar såsom representant för det socialdemokratiska partiet och dess inställning. Han säger att han i och för sig är positivt inställd till en lösning av de problem som finns i Värmlands län, men han vill ändå inte vara med om att tillstyrka statliga insatser av det slag som har föreslagits i min motion och i reservationen av herr Svensson i Malmö.

Jag skulle vilja citera något av vad en partivän till herr Andersson – som dessutom är en framstående kommunal personlighet i Hagfors – har yttrat när det gäller just frågan om statliga insatser eller ej. Hagfors har ju, som jag antydde tidigare, fått problem, och herr Stjernborg, som han heter, säger i en intervju i länsstidningen: "Här i Nordvärmland måste helt enkelt samhället göra satsningar som till exempel i Norrbotten. Vi måste få hit statliga industrier." Han säger också att det måste skapas ett starkt samhälle som har effektiva resurser för att styra de privata företagens lokaliseringar. Han säger vidare: "Vi har moroten men inte piskan." Det är ungefär vad jag har antytt tidigare. Det lokaliseringsstöd som har beslutats av riksdagen kan i bästa fall locka till sig företag, men samhället har ingen garanti för att man får en utveckling som verkar regionalt utjämnande. I de landsändar där man liksom inpå bara kroppen får känna av de problem det rör sig om har man oftast en mycket radikal uppfattning i denna fråga.

Herr Sivert Andersson säger att frågan om utvecklingen inom manufakturindustrin kommer att diskuteras senare. Det är bra att vi kan återkomma till den diskussionen, men så mycket är klart att vad som fordras för Värmland som komplement till den järnindustri som vi har är just bearbetningsindustrier som kan skapa ett rikt antal arbetstillfällen. Om man inte skall använda AP-fonderna för detta ändamål, förstår jag inte hur de skall användas. Men jag är fullt medveten om att åtgärderna bör inordnas i en mer långsiktig plan, och det uttrycks också i den reservation som har avgivits av herr Svensson i Malmö.

Herr SIVERT ANDERSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Herr Magnusson i Kristinehamn har nog missuppfattat min inställning när han säger att jag inte har förståelse för problemen i Värmland och inte skulle kunna tänka mig en statlig satsning där. Något sådant har jag aldrig sagt. Vad jag jag uttryckt är helt enkelt att en sådan satsning mycket väl kan komma till stånd men måste ingå i en långsiktig process, där industriverket har förberett och lagt fram frågorna, så att man kan få en väl genomarbetad lösning.

Jag har inte heller bortsett från möjligheten att AP-fondsmedel kan användas i denna satsning, men jag har framhållit att det inte är riksdagens sak att styra de pengarna i detalj. Det menar vi skall ske på annat sätt, och det ligger i linje med tidigare fattade beslut i kammaren.

Vi har alltså stor förståelse för problemen i Värmland och anser att man bör följa frågorna med stor uppmärksamhet framdeles för att försöka lösa de här frågorna. Men det skall ske i den ordning som gäller med den organisation som vi har.

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk):

Nr 81

Onsdagen den
15 maj 1974

*Drivmedelsförsörj-
ningen i glesbygder*

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse att herr Sivert Andersson är positivt inställd till statliga insatser, inte minst i Värmland. Jag hoppas då också att det skall bli något gjort. Den negativa utvecklingen har vi haft under hela 1960-talet, och den påfördrar nu positiva åtgärder.

Jag vill anföra ytterligare ett exempel som illustrerar den negativa utvecklingen i Värmland. Enligt AKU – arbetskraftsundersökningarna – från tredje kvartalet 1970 till tredje kvartalet 1973 minskade antalet sysselsatta i Värmland från 139 700 till 126 100, en minskning alltså med 13 600 arbetstillfällen. Det är den i särklass största minskningen i hela landet. I de traditionella skogslänen förlorade man under samma tid ungefär 39 000 arbetstillfällen. Det innebär att de arbetstillfällen som Värmland förlorade utgjorde en tredjedel av minskningen i hela området. Det är alltså hög tid att någonting blir gjort, herr Andersson. Jag hoppas att herr Andersson kommer att förespråka de statliga insatser som jag efterlyser.

Överläggningen var härmed avslutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Svensson i Malmö, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Kristinehamn begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 29 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Svensson i Malmö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Kristinehamn begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	295
Nej	–	17
Avstår	–	5

§ 7 Drivmedelsförsörjningen i glesbygder

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 30 i anledning av motion angående drivmedelsförsörjningen i glesbygder.

Herr NORRBY (c):

Herr talman! Jag tar i motionen 180 upp två frågor som i högsta grad berör glesbygdens människor, nämligen den nedläggning av bensinstationer som sker och den orättvisa prissättning på drivmedel som är rådande

Onsdagen den
15 maj 1974

*Drivmedelsförsörj-
ningen i glesbygder*

på grund av landets indelning i zoner.

Jag framhåller i motionen att bilen i våra glesbygder – i avsaknad av kollektiva transportmedel – är absolut nödvändig som forskaffningsmedel. För människorna i dessa bygder är det ett svårt avbräck och förenat med stora merkostnader när försäljningsställena för drivmedel försvinner.

Under senare år har det skett rätt stora nedläggningar inom branschen. Det är klart att en viss sanering kan vara motiverad, men på vissa orter och i vissa områden har nedläggningarna orsakat svårigheter för glesbygdsinvånarna att skaffa drivmedel för bilen eller motorsågen. Jag tror att det var tidningen Expressen som skämtsamt anmärkte när man refererade motionen, att det är synd om bilägarna som måste ha bil för att köpa bensin. Så lätt kan man ta på ett problem som för de människor som drabbas av det inte framstår som vidare muntert. De har nog lätt att hålla sig för skratt när de måste åka upp halva tanken bara för att komma fram och tillbaka till en bensinstation.

Den andra frågan jag tog upp var bensinprissättningen i vårt land. Samma människor som har långa avstånd till arbetsplats, till serviceanläggningar av olika slag och som har bilen som enda forskaffningsmedel får också betala de högsta bensinpriserna. De här frågorna är inte nya; riksdagen har haft frågorna uppe till behandling även tidigare men har inte kunnat anvisa någon väg som undanröjer orättvisorna.

Utskottet säger att då handelsdepartementet ägnar frågan uppmärksamhet finns det inte anledning att vidta någon åtgärd i denna sak. Jag vill i det sammanhanget konstatera att näringsutskottet vid förra årets riksdag förutsatte att Kungl. Maj:t skulle tillse att frågan om en regional utjämning av priserna på bensin och olja på lämpligt sätt aktualiserades i det fortsatta arbetet med regional planering inom transportsektorn.

Vi får hoppas att det skall visa sig möjligt att åstadkomma en ändring av prissättningen genom de anvisade åtgärderna. Jag vill bara tillfoga att det enligt min mening hade varit riktigt att frågan om prissättningen hade tagits upp i samband med tillkomsten av clearingavgiften på olja och bensin. Det hade då kanske kunnat gå att få oljeföretagen med på ett borttagande av frakttillägen, och vi hade fått lika pris över hela landet. Nu har avgiften tagits bort, så att den vägen är det svårt att åstadkomma någon ändring.

När det gäller nedläggningen av försäljningsställena för motorbränsle sätter utskottet sin tillit till glesbygdsnämnden och förutsätter att den överväger att ta initiativ i frågan. Med hänsyn härtill finner utskottet det inte nödvändigt att riksdagen gör någon framställning i saken.

Som motionär hade jag givetvis hälsat med tillfredsställelse om utskottet hade presterat en mer positiv skrivning och förordat ett aktivare agerande i de här frågorna. Detta med tanke på att utskottet säger sig instämma i kravet på att åtgärder behöver vidtas på detta område.

Jag finner dock, herr talman, med tanke på att ett enhälligt utskott har avstyrkt motionen, det inte lönt att komma med något yrkande, utan jag får i likhet med utskottet avvakta resultatet av pågående överväganden och får därmed tills vidare låta mig nöja.

Onsdagen den
15 maj 1974*Svensk reaktion
inför kränkningar
av mänskliga rättigheter*

Herr PETTERSSON i Helsingborg (s):

Herr talman! Utskottet är ingalunda nonchalant när det gäller dessa frågor, herr Norrby. Vi har i utskottet varit överens om att detta är stora problem, och vi har också varit övertygade om att de som nu håller på att arbeta med dessa frågor kommer att presentera ett resultat.

Den motion som väcktes vid fjolårets riksdag fick sin behandling i näringsutskottets betänkande nr 6, och utskottet förutsatte att Kungl. Maj:t skulle tillse att en regional utjämning av priserna skulle göras. Handelsdepartementet har sedan dess arbetat med ärendet. Sedan har glesbygdsnämnden kommit med i bilden och behandlar denna fråga. Den kommer att ta initiativ till ändringar. Glesbygdsnämnden är ingalunda förhindrad att ge glesbygdshandeln stöd genom insatser på området.

Nu har Sveriges Livsmedelshandlareförbund ett lanthandelsråd som har förhandlat med oljebolagen om att bibehålla de pumpar som drivs i samband med annan handel. Oljebolagen har emellertid ställt sig ovilliga till att medverka i denna hantering därför att pumparna och tankarna är gamla och kostnaderna anses bli för stora. Oljebolagen är alltså inte villiga att upprätthålla denna service i glesbygder. Utskottet tror dock att glesbygdsnämnden kan göra en insats på detta område.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i betänkande nr 30.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8 Svensk reaktion inför kränkningar av mänskliga rättigheter

Föredrogs utrikesutskottets betänkande nr 5 i anledning av motioner rörande svensk reaktion inför kränkningar av mänskliga rättigheter i olika länder.

Herr LANGE (s):

Herr talman! Som alla vet föreligger ett enhälligt utskottsbetänkande till behandling i anledning av motioner riktade mot kränkningar av de mänskliga rättigheterna i Sovjetunionen och i Chile. Vi är inom utskottet alla ense om det klandervärda i Sovjetunionens behandling av religiösa och andra minoriteter. Vi fördömer de upprörande metoder som militärjuntan i Chile begagnar sig av för att slå ned, inte bara alla anhängare av Allende utan alla företrädare för opposition över huvud taget mot den nuvarande terrorregimen. Alla ledamöter står också bakom konstatandet att vår regerings inställning och handlande ligger i linje med den aktiva politik som motionärerna rekommenderar.

Likväl har sex socialdemokratiska ledamöter som anslutit sig till allt vad utskottet sagt fogat ett särskilt yttrande till betänkandet. De menar att utskottet borde ha gripit detta tillfälle att ge till känna vad utskottet självt anser om Allendes regeringstid. En överväldigande majoritet av det svenska folket hälsade Allendes tillträde som regeringschef med glädje och stor förväntan och såg däri, herr talman, ett genombrott för

Onsdagen den
15 maj 1974

*Svensk reaktion
inför kränkningar
av mänskliga rättigheter*

demokratin och de progressiva krafterna på den sydamerikanska kontinenten.

Det började så bra. Olika omständigheter, utländsk inblandning och kanske vissa interna missgrepp, ledde emellertid till att det slutade i en tragedi som inte upplevdes mindre starkt av det svenska folket. Att utskottets borgerliga majoritet inte velat vara med om att utforma en karakteristik av vad som skett i Chile under dessa år betraktar jag och övriga undertecknare av det särskilda yttrandet som anmärkningsvärt. Det blir härigenom en brist på balans när man vill bedöma den tragedi som vi nu alla upplever så starkt och vänder oss emot.

Det här är sannerligen ingen stor sak, det erkänner jag gärna. Men jag finner det rent obegripligt att de borgerliga utskottsledamöterna så bestämt tillbakavisat varje försök att över huvud taget med några ord beröra vad som skett i Chile omedelbart innan den nuvarande terrorregimen trädde till.

Fru tredje vice talmannen NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Det är självfallet inte min avsikt att föregripa utskottets värderade ordförandes herr Arne Geijers försvar för utskottet. Jag vill endast, herr talman, i största korthet lämna några synpunkter i frågan.

Förra året var det i kammaren en bitvis hård debatt mellan utskottets representanter och reservanterna om bl. a. åtgärder mot religionsförtryck och liknande kränkningar av mänskliga rättigheter. Det är bl. a. mot den bakgrunden utomordentligt glädjande att vi i år har ett enigt utskott som utan reservationer både fördömer kränkningar av mänskliga rättigheter och förordar åtgärder däremot.

På flera håll i vår värld förekommer sådana kränkningar. Att namnge ett par länder är därför egentligen otillräckligt och föga rättvisande. Brutaliteten i Chile i samband med Allendes fall och alltfört motiverar emellertid särskilda reaktioner. Inom Sovjetunionen har övergrepp förekommit mot kristna, judar, intellektuella och andra oliktankande. Genom den rapport till Europarådet, som arbetats fram genom förtjänstfulla insatser av Per Ahlmark – rapporten finns bifogad till hans motion – har visats, att judarnas situation i Sovjetunionen fortsätter att vara mycket oroande, trots att flera de senaste åren fått tillstånd att lämna landet.

Sovjets judar förhindras fortfarande att utöva sin religion, bevara sitt språk och sin kulturella särart. De drivs till att känna sig främmande i det land där de fötts och växt upp. Många, många som vill ta konsekvenserna och söka sig till ett nytt hemland förvägras utresetillstånd, mister sitt arbete och stöts ut ur samhällsgemenskapen. – Och detta av en regering som vid samarbets- och säkerhetskonferensen i Helsingfors skrivit under på principerna om respekt för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter, inbegripet tankefrihet, samvetsfrihet, religionsfrihet.

Denna klyfta mellan orden i Helsingfors och verkligheten i Moskva måste vi fästa världens uppmärksamhet på. Den offentliga lögnen är en dålig grund för att utveckla samarbetet mellan nationer i öst och väst. En avspänning som begränsas till regeringarna, som kanske t. o. m. innebär hårdare andliga villkor i Östeuropa, kan vi inte vara nöjda med. Så länge

Onsdagen den
15 maj 1974

*Svensk reaktion
inför kränkningar
av mänskliga rättigheter*

människor förvägras rätten att resa till andra länder – t. o. m. om det är för att besöka släktingar –, så länge kristna och judiska bekännare förtrycks, så länge antisemitismen får frodas, så länge människor som borde delta och vill delta i ett givande idéutbyte över gränserna i stället spärras in på mentalsjukhus, så länge råder inte ”normala” relationer som vi kan acceptera.

Detta måste de sovjetiska härskarna få klart för sig. Genom att ansluta sig till utrikesutskottets betänkande ger den svenska riksdagen ett bidrag till denna internationella opinionsbildning. Regeringen har huvudansvaret för att det från svensk sida följs av fler.

Den lättnad och glädje Portugals folk visar efter diktaturens fall säger något väsentligt om hur människors tro på demokratin kan bestå och växa sig än starkare genom decennier av politiskt förtryck och styrd opinionsbildning. Det är en ljuspunkt i en värld där demokratin är klämd och mänsklig rätt förtrampas.

Också i gamla demokratier i väst skakas det politiska systemet av ekonomiska kriser och sociala spänningar. Det gäller förstas i än högre grad i den fattiga världen, där problemen och de inre motsättningarna är så mycket större och där försöken att på demokratisk väg omvandla samhället redan från början är få och stapplande.

Det är mot den bakgrunden naturligt att vi med särskild sympati och med särskilda förhoppningar följer strävanden i den tredje världen att med demokratiska metoder skapa ett mera rättfärdigt samhälle. När sådana strävanden stoppas med militära maktmedel – som i fallet Chile – känner vi besvikelse och avsky. De mångas hopp om anständiga levnadsvillkor kan aldrig knytas till regimer som visar upp en obefintlig fantasi när det gäller att sätta sig in i levnadsvillkoren för fattiga och förtryckta människor men som däremot tycks ha obegränsad fantasi när det gäller att hitta på nya, infernaliska metoder att undertrycka, kuva och tortera.

Jag har svårt, herr talman, att förstå värdet av att genom särskilda yttranden söka försvaga den enighet som skapats inom utskottet.

Låt oss inte föra diskussioner om det stilistiska – låt oss i stället visa upp en enig riksdag för att ge uttryck åt vad svenska folket känner av avsky när mänskliga rättigheter kränks.

I detta anförande instämde herrar Karl Bengtsson i Varberg, Ekinge och Sellgren (samtliga fp).

Herr förste vice talmannen BENGTON (c):

Herr talman! Den svenska enigheten i utrikespolitiken är ju omvitnad vid många tillfällen, och vi anser att den har en mycket stor betydelse. Utrikesutskottet utför ett omsorgsfullt och stort arbete för att behandla frågorna så utförligt som möjligt och för att, om så kan ske, nå fram till enighet. Därmed vill jag inte säga att andra utskott inte skulle behandla sina ärenden noggrant. Men i utrikesutskottet har man också det särskilda motivet att man i utrikesfrågor alltid framför allt bör sträva efter att nå fram till enighet.

Det är därför litet överraskande att sex socialdemokrater avgivit ett

Onsdagen den
15 maj 1974.

*Svensk reaktion
inför kränkningar
av mänskliga rättigheter*

särskilt yttrande till ett utskottsbetänkande, vid vilket det inte fogats några reservationer. Det bör observeras att utskottets ordförande herr Arne Geijer i Stockholm inte står bakom det särskilda yttrandet utan stöder utskottets yttrande i dess helhet.

Det finns ingen socialdemokratisk motion i detta ärende. Det är två folkpartimotioner, en moderatmotion och en centermotion som givit anledning till utskottets skrivning. I det särskilda yttrandet framhålls att man anser utskottets skrivning i ett väsentligt avseende ofullständig. Men den text som finns i det särskilda yttrandet har ju aldrig föreslagits i utskottet. Beträffande det i yttrandet anförda citatet ur motionen 656 vill jag peka på att det hade varit ytterst enkelt att i utskottet säga, att ni ansåg att också denna del av motionen skulle tas in i betänkandet. Det har inte föreslagits. De sex bakom det särskilda yttrandet har accepterat det referat av motionerna som ges i inledningen till utskottets betänkande.

Nu beskyller man faktiskt herr Geijer och oss andra i utskottet för att ha avfattat ett ofullständigt yttrande. Det är svårt att undgå att reagera mot detta med tanke på att vi gjort vad vi kunnat för att nå fram till enighet i utskottet.

Man använder t. o. m. så starka ord i slutet av yttrandet att man säger, att man finner det beklagligt ått utskottets majoritet inte velat ge utrymme för de berörda synpunkterna i utskottets betänkande. Detta uttalande är desto märkligare som denna text aldrig föreslagits ingå i utskottets betänkande. Vad som förekommit är att man hade delade meningar i utskottet om tio ord. Av dessa har det sedan blivit en halv sida särskilt yttrande som vi inte fått se förrän senare.

Det särskilda yttrandet handlar egentligen om något annat än vad som tas upp i motionerna. Om man hade velat få motionen utförligare refererad, hade det väl inte mött något hinder, om utskottet velat kosta på tryckningen härav, att referera alla motioner fullständigt. Det brukar inte vara sed i riksdagen att göra det, men hade det verkligen påyrkats tror jag inte att någon skulle ha sagt att det måste undvikas.

I det särskilda yttrandet står det en sak som inte överensstämmer med referatet i blåboken av utrikesministerns tal i Förenta nationerna, nämligen att utrikesministern "framhöll bl. a. att Salvador Allende fått ge sitt liv då han arbetat för bättre sociala förhållanden för stora grupper av sitt lands medborgare". De orden återfinns inte i blåboken.

Jag har nämnt blåboken, för om de som står bakom det särskilda yttrandet har läst den på ett annat sätt och vill tala om att utrikesministern har uttryckt sig så som det sägs i det särskilda yttrandet, skall jag gärna ta tillbaka. Det framgår emellertid inte av det yttrande som blåboken har återgivit.

Det gäller att slå vakt om de mänskliga rättigheterna. Det är det som alla fyra motionerna går ut på, och det har utskottet markerat på olika ställen i sitt betänkande. Man kan alltså inte klaga över att detta inte har sagts. Här står t. ex.:

"Utskottet vill understryka att det är Sveriges rätt att reagera mot kränkningar av elementära mänskliga rättigheter och friheter, i vilket land de än må inträffa. Manifestationen i riksdagen av de fyra stora partierna, i

februari illustrerar att denna uppfattning har brett stöd hos det svenska folket."

En sådan skrivning passar utmärkt i ett utrikesutskotts betänkande. Den talar om vad det verkligen gäller för någonting.

Herr Lange sade att utskottet borde ha tagit tillfället i akt och uttalat mera. Det står i utskottsbetänkandet:

"Utskottet vill uttala sin oro över de kränkningar av mänskliga rättigheter i Sovjetunionen, Chile och andra delar av världen som påtalats i motionerna - - -."

När utskottet citerar en hel rad uttalanden som regeringen har gjort är det med instämmande. Betänkandet slutar ju med orden:

"Utskottet förutsätter att regeringen även framdeles" — observera *även framdeles*; utskottet påpekar alltså att det har skett tidigare — "kommer att uppmärksamta följande utvecklingen i fråga om staters efterlevnad av FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna samt övriga internationella överenskommelser på detta område."

Utskottet säger vidare: "Liksom hittills bör regeringen på lämpligt sätt reagera - - -." Omigen understryker man alltså att man helt ansluter sig till vad regeringen har företagit sig tidigare.

Om kammarens ledamöter vill läsa igenom utskottets betänkande en gång till bör de finna det ännu mera förvånande att utskottet i det här fallet inte behållit den enighet som är så betydelsefull i svensk utrikespolitik. Vi har rätt att avge både reservationer och särskilda yttranden — det skall jag inte förmena någon att göra — men det borde stå klart för var och en att det kan observeras att det inte råder fullständig enighet eftersom det finns ett särskilt yttrande fogat till utskottets betänkande.

Det är inte ofta så många talare anmälda när det gäller ett betänkande som är enhälligt med bara ett särskilt yttrande bifogat. Efter den behandling utskottet har ägnat frågan finner vi det förvånande att just dessa sex bakom det särskilda yttrandet har reagerat emot utskottets ordförande, herr Arne Geijer i Stockholm, och oss övriga ledamöter, som verkligen har gjort allt vad vi har kunnat för att nå fram till enighet.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr LANGE (s) kort genmäle:

Herr talman! Också jag delar uppfattningen att det är av värde med ett enhälligt utskottsbetänkande i dessa frågor som en manifestation av vad Sveriges riksdag anser om ett brott mot de mänskliga rättigheterna. Därom har inga delade meningar rått i riksdagen.

Jag vill erinra herr förste vice talmannen om att jag i mitt första inlägg betonade att det var glädjande att utskottet kunnat enas om att den politik som regeringen fört legat i linje med vad som rekommenderats i motionerna. Här råder heller inga delade meningar.

När jag talade om utskottets majoritet, skulle jag kanske också ha använt ett attribut och sagt "utskottets borgerliga majoritet". Jag trodde vi skulle vara litet försiktiga med att återge våra debatter i utrikesutskottet, och därför gick jag inte närmare in på detta. Det gjorde

Nr 81

Onsdagen den
15 maj 1974

*Svensk reaktion
inför kränkningar
av mänskliga rättigheter*

Onsdagen den
15 maj 1974

*Svensk reaktion
inför kränkningar
av mänskliga rättigheter*

däremot herr Bengtson,

Vad som föranledde det särskilda yttrandet var ju ganska långa och som jag tycker delvis onödiga diskussioner i utskottet. Någon annan än de borgerliga ledamöterna och de som står bakom det särskilda yttrandet deltog inte i den deldebatten. I ett utkast som fanns i utskottet hade man ordagrant återgett vad utrikesministern sagt som en liten karakteristik av Allenderegimen. Jag kan hämta formuleringen direkt från blåboken. Man kan kanske referera annorlunda. Jag vet inte om blåboken själv är ett citat, men det är en annan sak. Där stod det uttryckligen att Salvador Allende har givit sitt liv för de fattigas sak.

Alla de borgerliga vände sig mot detta, trots att jag, herr talman, åberopade och uppläste vad som återfanns i en från centerhåll väckt motion, som jag sade mig helt kunna instämma i och där man angav bakgrunden. Nu har jag beklagligtvis inte motionen här, men tiden skulle inte räckta till för att citera den igen.

Det var detta förhållande som gjorde att vi ansåg att utskottsbetänkandet blev ofullständigt. De borgerliga motsatte sig att någon uppfattning framfördes om Allenderegimen på det sätt som skett i utrikesministerns uttalande och som skett på annat sätt åtskilliga gånger och på andra sätt av det svenska folket.

Herr talman! Jag upprepar att jag gärna ser att vi får en gemensam manifestation. Jag tror inte att vi som står för det särskilda yttrandet har bidragit till att försvaga intrycket av vad som sägs i utskottsbetänkandet. Om det särskilda yttrandet läses i sammanhang med utskottsbetänkandet så tror jag att deklARATIONEN blir fullständig, och det är det vi har önskat.

Herr förste vice talmannen BENGTON (c) kort genmäle:

Herr talman! I utskottsbetänkandet har ju sagts vad som har skett i Chile på det sättet att man i betänkandet tagit in det som står i blåboken – att "medlemmarna av den störtade regeringen hade fängslats, parlamentet upplösts, politiska partier förbjudits, motståndsmän förföljts och dödades". Denna beskrivning, hämtad från utrikesministerns uttalande, måste väl i sin korthet vara den riktiga. Beträffande de tio orden som det här har talats om var det mera av stilistiska skäl som det nu inte ansågs vara relevant att ta in dem i relation till motionerna.

Däremot har inte herr Lange svarat på vad det är för någonting som har tagits in i det särskilda yttrandet. Om vi nu skall hålla oss till blåboken – var någonstans i blåboken står detta? Varifrån har det referatet kommit?

Sedan talar herr Lange så mycket om en borgerlig majoritet. Men utskottets ordförande står ju också för utrikesutskottets betänkande och står icke för det särskilda yttrandet. Således måste väl herr Geijer anse att utskottets betänkande är tillfredsställande. Men det går herr Lange helt lättvindigt förbi; han talar bara om en borgerlig majoritet. Det kan vara en borgerlig majoritet plus herr Geijer som står bakom utskottets betänkande.

Herr LANGE (s) kort genmäle:

Herr talman! Avger man ett särskilt yttrande och förklarar man därtill

i debatten att man står helt bakom utskottets betänkande, så betyder det väl att vad utskottet sagt är enhälligt.

Däremot tycker vi att det är en brist att inte tillfället begagnats att framföra vissa kompletterande synpunkter, så mycket mer som det fanns en motion där man uttryckligen gått in på vad som hände under Allendetiden — inte endast vad som sker nu i Chile. En viss värdering av detta hade varit på sin plats.

Jag har inte velat — och jag vill inte nu heller — göra det här till en stor historia, men jag kan inte finna att jag på något sätt gjort mig skyldig till ett fel.

Man kan sammanfatta vad som förs fram i ett tal i FN på olika sätt. Det som jag läste ur blå boken var också ett referat, tror jag. Det är inte återgivet med samma ord i det särskilda yttrande som vi har fogat till betänkandet, men i sak skiljer sig uttalandena inte ett dugg.

Herr WIJKMAN (m):

Herr talman! Jag hade inte på något sätt tänkt beröra det som herr Lange har tagit upp, men jag måste mot bakgrunden av den sista meningen i herr Langes senaste inlägg säga att det är faktiskt en viss skillnad. Det var just den stilistiska utformningen av utrikesministerns uttalande som vi tyckte passade illa i utskottsbetänkandet. Det var det enda debatten gällde.

Men, herr talman, det är med tillfredsställelse jag kan ta till orda i den här diskussionen. På kammarens bord ligger, som fru andre vice talmannen Nettelbrandt har konstaterat, ett enligt utskottsbetänkande som innebär ett klart avståndstagande från förtryck av mänskliga fri- och rättigheter, varhelst det förekommer. Betänkandet tar ju speciellt upp förhållandena i Chile och Sovjet, och det är naturligt dels för att motioner förelåg som gäller just förhållandena i dessa stater, dels därför att dessa stater var för sig representerar, vad jag skulle vilja kalla, extrema exempel på förtryck och kränkning av fri- och rättigheter i världen i dag — Sovjet med dess halvsekelånga kommunistdiktatur, Chile med den drygt halvårsgamla militärjuntans oförrätter.

Men vi får naturligtvis inte fördenskull glömma bort alla andra länder i vilka människor förtrycks och där makten hålls uppe med hjälp av militära maktmedel. Jag tänker t. ex. på Östtyskland, där år efter år människor skjuts ner när de försöker hitta friheten i väst, eller Grekland, där den nya regimen nyligen arresterat och brutalt fängslat en av de ledande oppositionsmännen, centerledaren Mavros.

Det är givetvis omöjligt att gradera diktaturer. Förtrycket märks på olika sätt. Mest påtaglig är själva avstängningen från omvärlden kanske i kommunistländerna. Men det innebär inte att t. ex. diktaturerna i Aten eller Santiago skulle vara lättare att acceptera. Angiveriet är minst lika snillrikt där som i kommunistländerna, tortyren sannolikt mera utbredd och fängelsehålorna lika kalla och människoovärdiga.

Vad som skrämmer i sammanhanget, herr talman, är att frihet och demokrati egentligen är någonting ganska sällsynt i vår värld. Kommunistdiktaturerna breder ut sig över stora delar av Europa liksom över delar av Asien, fascistdiktaturer förekommer på flera håll i Sydeuropa,

Onsdagen den
15 maj 1974

*Svensk reaktion
inför kränkningar
av mänskliga rättigheter*

och de är ymnigt förekommande på den latinamerikanska kontinenten. Går vi till södra Afrika finner vi rasistregimerna där som utövar ett förtryck av minst lika allvarlig karaktär. Demokratin, som majoriteten av oss ser den, är förbehållen en minoritet av världens befolkning, och det är med beklagande man konstaterar detta.

I vissa nationer där friheten är hårt beskuren – alltså i diktaturer – kompletteras förtrycket med speciell förföljelse av vissa grupper eller raser. Så är förhållandet i större delen av kommunistvärlden, där framför allt den judiska befolkningen behandlas på ett kränkande sätt. Fru andre vice talmannen Nettelbrandt har mycket utförligt talat om judarnas situation i Sovjetunionen – de har länge varit hindrade att utvandra, och när de i dag har fått en viss möjlighet till utvandring kvarstår ändå stora hinder. Det är egentligen bara i randområdena av Sovjet som vi hittills har kunnat se en utvandring, en möjlighet till emigration för den judiska befolkningen. I de inre delarna av Sovjet existerar i praktiken ingen möjlighet till utvandring.

Och de hinder som kvarstår är som sagt väsentliga. Man måste genomgå en krånglig och djupt kränkande procedur för att över huvud taget få ett utresetillstånd. Trakasserierna mot dem som har fått utresetillstånd eller ansökt om sådant är, som fru andre vice talmannen Nettelbrandt anförde, utomordentligt påfrestande.

Vad som händer med dem som drabbas av avslag – vi vet inte hur många det är – finns det också vittnesbörd om. Inte så få fängslas och sitter i olika typer av läger i årtal med mycket märkliga motiveringar och ofta utan rättegång.

Antisemitismen understöds av den politiska ledningen. Den judiska kulturen och religionen förtrycks och synagogorna stängs. Kan man tänka sig något mera mindervärdigt handlingssätt av den politiska ledningen? Och judarnas vackra språk, hebreiskan, är förbjudet. Därigenom omöjliggör man rent praktiskt för det judiska kulturarvet att leva vidare.

Jag vill också understryka vad fru tredje vice talmannen Nettelbrandt sade, nämligen att det finns uppenbara risker för att den avspännings-tendens som vi nu ser mellan öst och väst, och som vi naturligtvis välkomnar på många sätt, kan leda till ett hårdare klimat för vissa grupper i öststaterna. Det måste vi vara mycket uppmärksamma på.

Det är utmärkt att politiken i Sovjet så klart brännmärks i utskottets betänkande. Vid samtal med judiska emigranter i Israel för några månader sedan fick jag klart för mig hur väsentligt de anser det vara att världssopinionen agerar i dessa frågor. Att Sverige isolerat inte betyder så mycket är ganska klart, men vi skall vara medvetna om att uttalanden av den typ som vi nu diskuterar har en effekt samt att det därvid är en styrka att uttalandena är enhälliga.

Men det är inte bara i Sovjet och i den övriga kommunistvärlden som den judiska befolkningen förtrycks. Ännu värre former tar sig förtrycket i vissa arabländer. Man kunde kanske förstå en viss restriktivitet i behandlingen av judarna i arabvärlden med anledning av det senaste kriget mellan israeler och araber, men diskrimineringen har pågått mycket längre än så. I årtal – för att inte säga i decennier – har judiska

minoriteter förtryckts i Syrien och Irak och även i andra arabstater. Färskare rapporter från Syrien pekar på en fruktansvärd tillvaro för de 4 000–5 000 judar som bor där. Behandlingen av dem står inte mycket efter den som nazisterna gav judarna under 1930- och 1940-talen.

Judarna är hänvisade till att bo i regelrätta getton. De tvingas att bära speciella identitetshandlingar. De får inte röra sig mer än någon kilometer från sin bostad. De får inte ta körkort. Detta är bara några exempel på den behandling de utsätts för.

I utskottets betänkande står det ingenting explicit om dessa förhållanden och om förtrycket av judarna i arabstaterna. Det förelåg heller inga motioner på det temat. Jag vill därför ha sagt detta om främst behandlingen av judarna i Syrien och hoppas att det uttalande som vi om en stund skall anta vidarebefordras till framför allt regimen i Damaskus, så att man även där får klart för sig hur Sveriges riksdag ser på kränkningar av fri- och rättigheter för olika grupper av människor.

Herr talman! Till sist vill jag än en gång uttrycka min tillfredsställelse med utskottets betänkande. Det visar hur stor gemenskapen i Sveriges riksdag är när det gäller att slå vakt om demokratin och att värna de mänskliga fri- och rättigheterna.

Herr GRANSTEDT (c):

Herr talman! Det fanns en tid då Chile utgjorde ett ljus och förhoppningsfullt inslag i en annars ganska mörk världsbild. Chile kunde tänkas bli ett föredöme, ett exempel på möjligheterna att med fredliga och demokratiska medel skapa en positiv utveckling för ett lands stora befolkningsgrupper.

Chile hade en regering som kommit till makten med demokratiska medel. Regeringen bars upp av de sämst ställda i samhället. Man gjorde många löftesrika insatser, man skaffade sig kontroll över sina egna tillgångar, man genomförde jordreformer och sociala reformer osv. Men utvecklingen blev inte den vi hoppades. Det var alltför starka krafter som stod emot Allendes regering. Det var de multinationella företagen, som hade fått se sina tillgångar i Chile nationaliserade, det var de inhemska besuttna klasserna och det var vissa grupper inom medelklassen. Genom ständiga sabotageaktioner lyckades man få samhällsekonomin på knä, och därigenom skapades en situation där militären kunde slå till med en grymhet som hör till de mest kusliga fallen i en värld där ändå brutala och blodiga militärregimer bara är alltför vanliga.

Allendes försök krossades i blod och lidanden. Jag tror att vi alla upplevde Chilekuppen med ungefär samma känsla som vi upplevde Pragvåren och dess tragiska slut. Det var ett spirande hopp som hastigt krossades.

Allendes politik har kritiserats från olika håll och med olika utgångspunkter. Men ändå tror jag att det i vårt land råder allmän enighet om det positiva i det försök som Allende gjorde. Jag tror också att det finns en allmän enighet i fördömandet av den nuvarande militärjuntan. Därför är det särskilda yttrande som är fogat till utskottets betänkande minst sagt förvånansvärt. Mot bakgrund av en redaktionell diskussion ger man sken av oenighet i utskottet i sakfrågan — något som jag vet saknar

Onsdagen den
15 maj 1974

*Svensk reaktion
inför kränkningar
av mänskliga rättigheter*

täckning i verkligheten. Det hedrar utskottets ordförande att han inte varit med om det särskilda yttrandet.

Man nöjer sig inte med att avge ett särskilt yttrande — det hela förs också ut i pressen. I A-pressen har en artikel distribuerats, i vilken det heter att borgarna inte ville att något positivt skulle sägas om Allende. Där försöker man alltså föra vidare föreställningen om oenighet i Chilefrågan.

Herr talman! Socialdemokraternas engagemang i Chilefrågan är värt all aktning. Jag förutsätter då att det är sakfrågan som man bedömer som det viktiga. Men när man går ut och ifrågasätter andra partiers inställning, när man försöker måla upp bilden av en splittring i Chileopinionen och framställa socialdemokraterna som ensamma på barrikaderna, då har partitaktiken blivit viktigare än förhållandena i Chile. För att plocka inrikespolitiska poäng går man hänsynslöst ut och framställer den svenska Chileopinionen som svagare än den egentligen är. Därmed spelar man direkt militärjuntan i händerna.

I den artikel som jag tidigare nämnde kan man läsa att motionärerna — dvs. bl. a. jag själv — skulle vara bestörta över det sätt på vilket våra partikamrater har agerat i utskottet. Det är naturligtvis rent nonsens. Om det finns någon anledning till bestörtning över det sätt på vilket det här ärendet har handlagts, så gäller den vissa socialdemokratiska ledamöters agerande i frågan.

Herr talman! Jag ser utskottets betänkande som ett instämmande i vad som framförts i motionen 656. Jag vill därför yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LANGE (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig bara påpeka för herr Granstedt att den passus i motionen 656 som detta gäller — herr Granstedt själv står ju som undertecknare av motionen — lästes upp vid utskottets sammanträde. Därmed avsågs att man också borde ge utrymme för en karakteristik av Allendes regering. Detta ville de borgerliga ledamöterna icke vara med om. Utskottets ordförande tog inte del i den diskussionen.

När vi diskuterar detta tycker jag, herr talman, att vi bör hålla oss till vad som faktiskt förekommit och ingenting annat. Vad tidningsartiklarna beträffar vill jag säga att jag inte har någon del i dem — det kan jag försäkra kammaren.

Herr GRANSTEDT (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är naturligtvis svårt för mig att med herr Lange diskutera vad som hände vid sammanträdet. Men att döma av enstämmiga uttalanden som jag har fått om vad som skedde framfördes det inte något förslag om att denna passus ur vår motion skulle tas med i utskottsbetänkandet. Här står alltså uppgift mot uppgift.

Herr LANGE (s) kort genmäle:

Herr talman! Något uttryckligt yrkande att denna passus skulle tas in ordagrant fanns inte, men den lästes upp som ett stöd för uppfattningen att vi åtminstone med några ord borde karakterisera Allenderegimen i

stället för att stryka den låt vara kanske språkligt diskutabla värdering som fanns i blåbokens referat av utrikesministerns tal. Herr talman! Jag skall inte förlänga kammarens debatt ytterligare.

Herr GRANSTEDT (c) kort genmäle:

Herr talman! Enligt de uppgifter jag har fått ansåg övriga ledamöter i utskottet att formuleringen enligt det förslag som framfördes – de ord ur utrikesministerns anförande i FN:s generalförsamling som, tror jag, herr förste vice talmannen Bengtson och sedan också herr Lange citerade – inte stilistiskt lämpade sig i ett sådant här uttalande. Därmed kommer vi tillbaka till vad jag tidigare sade, att det var en debatt om stilistiska spörsmål som fördes.

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! De flesta av oss har inte upplevt debatten i utskottet utan får läsa betänkandet som det står, och vi kan vara tillfreds med det i många stycken. Det tar klar ställning mot kränkningar av de mänskliga rättigheterna i Sovjet, i Chile och på andra håll. När man läser betänkandet med oförvanskad blick frågar man sig verkligen vad det särskilda yttrandet är till för.

Betänkandet skiljer sig på ett välgörande sätt från det som utskottet presterade i fjol. Då tassade utskottet som katten kring het gröt och vågade inte tala i klara verba. Det gör man nu, och det är bra. Det är ett grundligt betänkande. Man får en värdefull redovisning av de internationella konventioner och institutioner som värnar om de mänskliga rättigheterna, och det är gott och väl. Utskottet anför avslutningsvis:

”Utskottet förutsätter att regeringen även framdeles kommer att uppmärksamt följa utvecklingen – –”.

Det sade utskottet i fjol också. Det är kanske inte särskilt förpliktande, och man frågar sig vad regeringen gjort sedan i fjol. Visst kan vi registrera regeringsdeklarationen i utrikesdebatten och ett par interpellationssvar av utrikesministern här i kammaren, men vad har skett på FN-nivå?

Nåväl, Chilefrågan aktualiserades år 1973, men tre av de fyra motionerna gäller förhållandena i Sovjet, och därvidlag har regeringen varit mera tystlåten. Nog bör Sverige nyttja sitt mandat i FN och Europarådet mer energiskt i dessa frågor! Det är ändå där vi kan skapa världsoption.

Det gångna året har verkligen gett omvärlden belägg för flagranta kränkningar av människors frihet och rätt. Jag tänker inte bara på Alexander Solzjenitsyn och Andrej Sacharov, utan jag tänker på alla de andra som har kämpat med samma sanningslidelse och mod, men inte haft samma världsrenommé och därför har fått gå in i den stora tystnaden bakom murarna till fängelser och mentalkliniker. Jag tänker inte minst på grupper som det talats om tidigare: judarna och de kristna i Sovjet. Många kristna grupper är mycket hårt diskriminerade i vad gäller både deras religion och deras kultur. Det finns klara belägg för det.

En del församlingsmedlemmar i en baptistisk församling har skrivit till kamrat Brezjnev och till 17 andra instanser i Högsta Sovjet och klagat

Nr 81

Onsdagen den
15 maj 1974

*Svensk reaktion
inför kränkningar
av mänskliga rättigheter*

Onsdagen den
15 maj 1974

*Svensk reaktion
inför kränkningar
av mänskliga rättigheter*

över förhållandena. De har anfört att representanter från myndigheterna ingriper i deras gudstjänster och ställer till uppträden å det hänsynslösaste. Med våld lyfter de knäböjande från deras bedjande ställning och avbryter bönen. De tränger sig in bland de troende, rycker biblar och andliga sångböcker ur deras händer, för oväsen och söker provocera de troende till handlingar som sedan kan läggas dem till last och skapa en rättssak mot dem. — Det vågar alltså dessa medlemmar skriva till partichefen Brezjnevs.

Sedan har vi Moskva-appellen, undertecknad av tio vetenskapsmän och författare med Andrej Sacharov som första namn. Där bemöter man den bekanta artikeln i Pravda, som har rubricerats Förräderiets väg och som slutar med orden: "Solzjenitsyn har fått det han var ute efter — förrädarens öde, som alla hederliga människor på jorden med vrede och avsky vänder ryggen." Sedan ställer man fyra krav och ber alla massmedia att sprida appellen. "Vi ber också alla kulturella, samhällseliga och religiösa organisationer att skapa nationella kommittéer för att samla underskrifter under denna appell", skriver man den 13 februari 1974.

Vi har i Sverige fått förmånen att ge fristad åt många, många flyktingar från Öststaterna och andra stater där förtryck råder. Vi möter dem dagligen i arbetslivet, på restauranger och på gator och torg. Man skulle med Skriftens ord kunna säga att vi har omkring oss en stor "sky av vittnen". Vi måste verkligen föra dessa människors talan utan att förtröttnas. Det blir måhända bara en ropandes röst i öknen, men det är nödvändigt att ropa i alla fall, och det är i vart fall brottsligt att tiga!

Herr ARNE GEIJER i Stockholm (s):

Herr talman! Helt oväntat har vi fått en omfattande debatt om detta utskottsbetänkande. Jag hade från början inte avsett att ta till orda, men efter en del av vad som uttalats här anser jag att jag bör säga några ord.

Det särskilda yttrandet i detta ärende berör endast en del av utskottets utlåtande: det berör problemet Chile. Förhållandena i övriga länder som utskottsbetänkandet behandlar omnämns inte i det särskilda yttrandet.

När utskottet diskuterade detta hade utskottet framfört sig — jag anser det nödvändigt att förtydliga en del av det som har sagts och som inte har sagts här — ett utkast till en skrivning, som i stort sett innehöll vad som nu finns i utskottets betänkande. Men förslaget till skrivning innehöll *en mening till*, och det är om den meningen som debatten här rör sig. Det sades nämligen i den meningen när man omnämnde Allende att han — detta är ett referat av utrikesministerns anförande — givit sitt liv för de fattigas sak. — Man skulle kanske kunna lägga till att han också givit sitt liv för demokratins sak. — Men det var just den formuleringen som några ledamöter ansåg vara olämplig, och de föreslog därför att den skulle tas bort från skrivningen. Det blev beslutet. Den borgerliga majoriteten var ense om att man skulle ta bort den meningen, under det att socialdemokraterna ansåg att den kunde stå kvar. När utskottet kom till frågan om ett särskilt yttrande sade jag att jag för min del inte kommer att vara med om något särskilt yttrande, eftersom jag inte tillmäter denna formulering, utöver vad som sagts i betänkandet i övrigt, någon väsentlig betydelse.

Efter det att utskottet hade tagit ställning till skrivningen och beslutet var fattat gjorde det emellertid ett försök att få en ändring i skrivningen så att man skulle undanröja motivet för ett särskilt yttrande. Detta har inte förut nämnts här i debatten, men eftersom debatten nu har blivit så omfattande anser jag att det bör nämnas. Jag vill för alla eventualiteters skull säga att det inte var ordföranden som inspirerade till en sådan ändrad skrivning. Men en ny skrivning gjordes och den var acceptabel, det är inget tvivel om det. Men vad inträffade då? Jo, då inträffade det att ett av de borgerliga partierna förklarade att man inte kunde ansluta sig till den skrivningen eftersom utskottet redan hade fattat beslut och det skulle stå fast. Därmed föll förslaget till en ändrad skrivning.

Jag vill klart säga till riksdagen, att den här frågan inte har den enorma betydelse som man skulle kunna tro att den har när man avlyssnar debatten här. Vad det gäller är egentligen att en del av utskottets ledamöter på en punkt har velat ha en skrivning som är något starkare än vad den nu har blivit. Om det har utskottet inte kunnat enas. Men utskottet är enigt om att tillstyrka skrivningen i betänkandet — observera att det finns ingen reservation. När man lyssnade inte minst till vad herr Granstedt sade kunde man fatta det så att det råder brist på enighet i det avseendet, vilket inte är fallet.

Herr förste vice talmannen har gjort sin egen uttolkning av det särskilda yttrandet och har kommit fram till att det är en reaktion mot utskottets ordförande. Ingen har sagt till mig att det är på det sättet. Jag har heller inte fattat det så. Om herr Bengtson har fått informationer från den socialdemokratiska gruppen i övrigt av den innebörd som han lägger i det särskilda yttrandet vet jag inte.

Herr talman! Med detta förtydligande yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen BENGTON (c):

Herr talman! I det särskilda yttrandet sägs: "Vi finner det beklagligt att utskottets majoritet inte velat ge utrymme för dessa synpunkter — — —". Det är alltså starkt uttryckt.

I övrigt vill jag helt instämma i vad herr Granstedt sade om att det är beklagligt att man för in inrikespolitik när man diskuterar utrikespolitiska frågor.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9 Föredrogs utrikesutskottets betänkande nr 6 i anledning av propositionen 1974:85 angående utgifter på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1973/74, i vad avser utrikesdepartementets verksamhetsområde.

Kammaren biföll vad utskottet i detta betänkande hemställt.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren uppskjuta behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan till kl. 19.30.

§ 10 Anmäldes och bordlades

Trafikutskottets betänkande

Nr 8 i anledning av motioner angående den statliga trafikpolitiken, m. m.

§ 11 Anmäldes och bordlades motionerna

Nr 1852 av herr *Bohman m. fl.*

Nr 1853 av herr *Fälldin m. fl.*

Nr 1854 av herr *Helén m. fl.*

Nr 1855 av herr *Helén m. fl.*

Nr 1856 av herr *Olof Johansson* i Stockholm *m. fl.*

Nr 1857 av herr *Jonsson* i Alingsås *m. fl.*

Nr 1858 av herr *Nordgren m. fl.*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:100 angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1974/75, m. m.

Nr 1859 av herr *Johansson* i Holmgården *m. fl.*

avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:122 angående reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.

§ 12 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framställdes, nämligen av

Nr 209 Fru *Tillander* (c) till herr socialministern angående informationen om riksdagsbeslutet beträffande allmän förskola:

Vill statsrådet redogöra för hur kommuner och organisationer informeras om intentionerna i riksdagsbeslutet om allmän förskola, vad gäller angelägenheten dels av att det på det lokala planet finns en nära kontakt mellan kommunen och berörda församlingar och organisationer, dels av att de frågor som uppstår kan lösas i samverkan mellan olika huvudmän?

Nr 210 Herr *Pettersson* i Örebro (c) till herr industriministern angående översynen av normerna för ersättning vid intrång av kraftledning i åkermark:

Kan statsrådet lämna besked om när den pågående översynen av normerna för bestämmande av ersättning vid intrång av kraftledning i åkermark kan väntas vara slutförd?

Nr 211 Herr *Korpås* (c) till herr försvarsministern angående tidpunkten för inkallelse till militär grundutbildning:

Har statsrådet observerat, att den militära grundutbildningen för en stor grupp studerande värnpliktiga börjar den 4 juni, medan deras skolår avslutas den 7 juni, och har statsrådet i så fall vidtagit eller övervägt åtgärder för att komma till rätta med problemet?

Nr 212 Herr *Nilsson* i Tvärälund (c) till herr bostadsministern om förlängd remisstid på bygglagutredningens betänkande "Markanvändning och byggande":

Nr 81

Onsdagen den
15 maj 1974

Är statsrådet beredd att, med hänsyn till den osedvanligt korta remisstiden och att denna dessutom inbegriper semestertiden, medge en förlängd remisstid på bygglagutredningens betänkande "Markanvändning och byggande"?

§ 13 Kammaren åtskildes kl. 18.05.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert